

KS. STANISŁAW LIBROWSKI

**OCALAŁE I POMNAŻANE POMOCE
EWIDENCYJNO-INWENTARYZACYJNE
ARCHIWUM, BIBLIOTEKI, SKARBCA
I ZAKRYSTII KATEDRY WŁOCŁAWSKIEJ
Z LAT 1516-1983**

LUBLIN 1986

I. UWAGI WSTĘPNE

Przedstawiane niżej pomoce dotyczą liturgicznych, kulturalnych i naukowych zbiorów katedry i w aspekcie centralnym diecezji wrocławskiej. Zgodnie z tytułami czy nagłówkami inwentarzy, katalogów czy spisów odnoszą się do archiwum, biblioteki, skarbcza i zakrystii. Biblioteka uchodziła za własność kapituły katedralnej, skarbiec i zakrystia katedry, wreszcie archiwum zarówno kapituły (jej wytworzone), jak też diecezji (biskupa i Konsystorza Wrocławskiego). Ale nad wszystkimi trzema zespołami sprawowała pieczę kapituła, jako instytucja będąca najbliższą katedry — miejsca przechowywania całości zasobu — oraz najbardziej stała. W następstwie tego cały zasób dokumentowy i aktowy stanowił Archiwum [Przechowujące] Kapituły. Rozumie się, że ponad wszystkimi, a więc również kapitułą, stał biskup, który także na tym polu, osobiście lub przez innych, doglądał porządku, nakazywał inwentaryzowanie i katalogowanie, np. w dekretach reformacyjnych czyli powzytacyjnych katedry.

Do końca XV wieku, kiedy książka w zasadzie była tylko rękopiśmienna, i archiwum składało się przeważnie z dokumentów, znajdowały się one w jednym pomieszczeniu wspólnie ze skarbcem, do którego zaliczano pieniądze oraz cenniejsze obiekty i księgi liturgiczne. Pomieszczenie to zajmowało jedną z dwóch izb kapitularsza i było dobrze zabezpieczone. Rzeczy służące do codziennego i świątecznego kultu znajdowały się w zakrystiach.

Kiedy od początku XVI w. do archiwum zaczęły napływać księgi wpisów, a do biblioteki druki i wskutek tego we wspólnym pomieszczeniu stawało się zbyt ciasno, rzeczy skarbcza, jako podobne do zawartości zakrystii, przeniesiono tamże, bardziej zabezpieczając tamto miejsce. I jeżeli zawartości skarbcza i zakrystii ówczesnym opiekunom nie trudno było rozróżniać, to akta (archiwalia) i rękopisy (książki) mieszała oni aż do połowy XIX stulecia.

Od wieku XIII opiekę nad skarbcem i zakrystią, archiwum i biblioteką sprawował jeden ze stałych urzędników (prałatów) kapituły — prałat kustosz, a zastępował go jego wikariusz, wicekustosz. W r. 1593 biskup Hieronim Rozrażewski erygował ostatni urząd w kapitule — prałata kanclerza, który miał się zajmować znajdującymi się w kapitularszu

i jego sąsiedztwie archiwum i biblioteką, a zastępował go notariusz czyli sekretarz kapituły. Tak więc prawie jednocześnie rozgraniczono zasoby i władzę nad nimi. Kustoszowi i wicekustoszowi miały odtąd podlegać tylko przedmioty skarbcza i zakrystii, mające bliski związek z liturgią, natomiast kanclerzowi i notariuszowi, ale kapitulnym, nie zaś biskupim czy konsystorskim — rzeczy pisane i drukowane, które stawały się bliższe kulturze i nauce.

Kiedy od XV stulecia zaczęła się przyjmować praktyka kumulacji beneficjów, również prałaci kustosze i później prałaci kanclerze dość często szukali poza Włocławkiem miejsc bardziej dogodnych oraz intratnych. Zastępowali ich więc prawie na codzień wicekustosz i notariusz.

W okresie renesansu i baroku przybyło w katedrze kaplic i ołtarzy, które stawiano niemal przy każdym filarze międzynawowym. W następstwie tego świątynia zaludniła się duchowieństwem i wypełniła nabożeństwami. Dlatego też na przestrzeni XVII—XVIII stulecia istniało w niej, poza wicekustodią oddzielne beneficjum zakrystiana, również kapłana, mającego pod swoją bezpośrednią opieką bogaty zasób przedmiotów liturgicznych. Wicekustoszowi zostawała już tylko opieka nad skarbcem katedry.

Z powodu zachodzącej nierezydencji prałatów kustosza i kanclerza, kapituła, przeważnie na generalnych posiedzeniach sierpniowych (Wniebowzięcia NMP), wybierała ze swego grona delegatów, nazywanych także komisarzami, w liczbie od jednego do trzech, celem spisania lub przynajmniej zrewidowania zawartości archiwum, biblioteki, skarbcza i zakrystii. Ustaliło się, że przedmioty skarbcza i zakrystii, jako częściej nabywane i szybciej zużywane, spisywano częściej, czasem nawet co roku. Natomiast zasoby archiwum i biblioteki spisywano rzadziej, jednak zawsze z okazji wizytacji generalnej katedry i jej duchowieństwa przez biskupa. Zdarzało się również, iż zamiłowani w swej dziedzinie notariusze kapituły z własnej chęci, jak F. A. Sienicki w drugiej ćwierci XVIII stulecia, inwentaryzowali akta, sumaryzowali dokumenty i katalogowali książki.

W ciągu XV—XVI w. inwentaryzacji i katalogowania dokonywali członkowie kapituły. Można to uzasadnić lepszym ich przygotowaniem do tej pracy. Od połowy XVII do poł. XIX stulecia czynili to sekretarze kapituły oraz wicekustosze i zakrystiani katedry. I znowu od poł. XIX w., z powodu małej liczby duchowieństwa niższego przy katedrze, owe funkcje przejęli na powrót prałaci i kanonicy. Atoli wykazy skarbcza i zakrystii, sporządzane przez wicekustosza lub zakrystiana, były zawsze firmowane przez wspomnianych przedstawicieli kapituły.

Owe wykazy urzędu archiwalnego, bibliotecznego, skarbcowego i zakrystyjnego dokonywane rzadziej są bardziej samodzielne, a częściej —

więcej zapożyczane z poprzednich. Mimo to stanowią olbrzymią bazę źródłową do badań nad narastaniem, zasobami i dziejami owych zbiorów kulturalnych.

Omawiane spisy w mniejszym stopniu znajdują się w księgach i pozycjach samoistnych, a w większym w aktach zbiorczych, z których najzasobniejszymi są rękopisy obejmujące inwentarze skarbcza i zakrystii z lat 1757—1803 i 1810—1880 oraz zachowane wizytacje generalne katedry z 1593, 1760 i 1840 r. Wiadomo, że przynajmniej trzy takie dokumentacje wizytacyjne zaginęły. We wstępie nie wymieniam ich szczegółowo. Widać to dokładnie poniżej w korpusie opracowania: z tytułów nadanych przez mnie poszczególnym pozycjom oraz z oryginalnych nagłówek rękopisów i druków.

W opracowaniu tym omówiłem 64 pozycje zasadnicze i 7 numerów dodatkowych. W serii zasadniczej pozycje od 1 do 56 stanowią pomoce dawniejsze, rękopiśmienne, ocalałe. Od 57 do 64 są to pomoce drukowane, pomnażane przez nowszych opiekunów tych zbiorów. — Dodatkowymi są pozycje 10a, 10b, 12a, 21a, 23a, 24a, 31a. Albo nie są one właściwymi pomocami, albo z całą pewnością zaginionymi.

Do skarbcza i zakrystii odnoszą się pozycje: 1, 3, 5, 14, 15, 16, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 36, 37, 38, 40, 41, 43, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 10b, 21a, 24a — razem 38. Ale też owe bliźniacze zasoby trzeba było częściej inwentaryzować, a nadto wysiłek przy tej pracy był mniejszy niż przy spisywaniu książek i archiwaliów. Od pozycji 33 do 53 zamiast „skarbiec i zakrystia” mówiono „kościół katedralny”, a w poz. 54 „katedra i zakrystia”.

Archiwum dotyczą pozycje: 2, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 18, 35, 44, 45, 46, 57, 58, 59, 60, 62, 63, 64 — łącznie 20.

Do biblioteki odnoszą się pozycje: 4, 6, 11, 13, 17, 35, 39, 42, 47, 55, 56, 61, 10a — razem 13.

Zatem archiwum i biblioteki wspólnie dotyczą pozycje: 11, 13, 35.

Wreszcie do wszystkich czterech zasobów łącznie: archiwum, biblioteki, skarbcza i zakrystii odnoszą się pozycje: 12a, 23a, 31a.

Tak więc skarbcza i zakrystii dotyczy przeszło połowa pomocy, archiwum mniej niż $\frac{1}{3}$, biblioteki mniej aniżeli $\frac{1}{4}$. Pochodziło to również stąd, że inwentarze akt i sumariusze dokumentów oraz katalogi książek pisanych i drukowanych było trudniej opracowywać, a zresztą były one dłuższe od inwentarzy skarbcza i zakrystii.

Poszczególne pozycje opracowania omówiłem zasadniczo według następującego schematu: 1) Sygnatura aktualna, 2) przynależność zespołowa, 3) język, 4) tytuł, 5) okoliczności powstania, 6) inicjator, odpowiedzialny, autor, 7) format, 8) objętość, 9) oprawa, 10) treść, 11) uzupełnienia, 12) publikacja.

Wykorzystując akta zbiorcze lub ogólne tylko przy pierwszym inwentarzu względnie katalogu opisywałem rękopis wedle wszystkich punktów schematu. Natomiast przy następnych określałem tylko jego części zmienne, odsyłając czytelnika odnośnie do punktów stałych czyli wspólnych do księgi głównej, macierzystej.

Zawartość ogółu punktów schematu oddałem w druku garmondem, a punkt o treści, najdłuższy i występujący z reguły na ostatnim miejscu — *petitem*.

Wiele razy zamierzałem zamieścić owe pomoce jako pierwszą serię akt w pierwszym zespole inwentarza Archiwum Diecezjalnego we Włocławku, noszącym tytuł: Akta własne Urzędu Archiwalnego. W zespole tym byłyby trzy zasobne i piękne serie: 1) właśnie owe pomoce ewidencyjno-inwentaryzacyjne, 2) kopiariusze dokumentów, 3) korespondencja kierownika (dyrektora) Archiwum.

Niestety, stoi temu na przeszkodzie kilka przyczyn, z których przekreślającą zamiar jest fakt, że obecnie są to już cztery oddzielne zbiory: archiwum, biblioteka, muzeum jako sukcesja skarbcza i zakrystia. — Co więcej: pomocy tych nie można zawłaszczyć także dla wszystkich czterech zasobów łącznie. Po pierwsze, że należą one do dwóch różnych zespołów archiwalnych: kapitulnego (w większym stopniu) i biskupiego (w mniejszym). Po drugie — nawet gdyby wchodziły w skład jednego zespołu — to z księgi ogólnej, np. z akt wizytacyjnych katedry, nie można wydzielać elementu archiwalnego, bibliotecznego, skarbcowego, zakrystyjnego. Nie pozostaje nic innego jak pozostawić rękopisy owych pomocy w zespołach, do których należą, i wykorzystywać je stamtąd do badań nad poszczególnymi zbiorami.

Archiwa i biblioteki kościelne stały się na przestrzeni XIX i XX wieku instytucjami naukowo-usługowymi. Resztki zawartości dawnych skarbców znalazły się w niektórych muzeach diecezjalnych. Skarbiec bodaj że istnieje tylko u Paulinów na Jasnej Górze, która zresztą stanowi jedno wielkie muzeum. W niektórych katedrach, kolegiatach i klasztorach ocalało jakieś pomieszczenie nazywane skarbcem lub skarbczykiem, ale nierzadko znajdują się tam zupełnie pospolite przedmioty. W katedrze włocławskiej, na ile wiem, nawet takiego wydzielonego miejsca nie ma.

Obecnie w naszej katedrze, spośród dawnych czterech zasobów, znajduje się tylko Archiwum, wzbogacone przez koncentrację i scalanie akt z obszaru diecezji, w następstwie czego nazwałem je po r. 1946 Diecezjalnym, oraz zubożona zawartość zakrystyjna. — Biblioteka Kapituły została w latach 1948—1950 przeniesiona do Biblioteki Seminarium Duchownego. — Skarbiec w swej kosztowniejszej części uległ grabieży i przymusowemu sprzedaniu w czasach wojen i nieszczęść narodowych.

Niektóre jego obiekty dostały się do Muzeum Diecezjalnego, powstałego przy Seminarium w r. 1870 i pomnażanego po 1918. Jednak jego zawartość została w czasie II wojny światowej przez Niemców rozgrabiona a pozostałe resztki później uprzywatnione.

Nie tylko tu we wstępie, ale nawet niżej we właściwym opracowaniu, mało dotykam błędów napotykaných w tych pomocach, np. niewystarczające rozpoznanie treści dokumentów, pobieżne ich regesty w przygotowanych sumariuszach, także opisy bibliograficzne w katalogach biblioteki, nade wszystko zaś mieszanie rękopisów i akt. Co najwyżej w licznych uwagach, na początku lub końcu wyliczanych treści, dawałem ich ogólne oceny, porównania z innymi latami i odniesienia do nich. Pragnąłem bowiem tylko podać informacje o tych pomocach, zostawiając ocenę ich wartości do przyszłych prac konstrukcyjnych z tych dziedzin.

W każdym razie autorzy tych pomocy, a w ostatecznym odniesieniu kapituła katedralna, wykonali w sumie olbrzymią pracę, a przez to położyli ogromne zasługi dla przyszłych badań w dziedzinach tak mało opracowanych.

W uwagach końcowych jeszcze powracam do tej tematyki. Spis rzeczy znajdujący się na końcu opracowania zredagowałem w oparciu o nagłówki poszczególnych pozycji.

II. KOLEJNE POMOCE

1. INWENTARZ SKARBICA I ZAKRYSTII Z 1516 ROKU

1. Sygnatura aktualna kopiariusza ogólnego diecezji, zapoczątkowanego z inicjatywy biskupa Macieja Drzewickiego¹ i kontynuowanego za jego następców, do którego wciągnięto omawiany inwentarz, pochodzi, niestety, jeszcze z przełomu XIX/XX w., od ks. Stanisława Chodyńskiego² — księga nr 4.

2. Przynależność zespołowa kopiariusza, zawierającego znaczny procent materiałów historycznych, może być tak biskupia, jak i kapitułna.

3. Język kopiariusza i inwentarza — łaciński.

4. Tytuł — kopiariusz nie ma tytułu, a inwentarz posiada tylko notę: Anno Domini 1516 die Veneris 30 Maii Matthias Dei gratia epi-

¹ Maciej Drzewicki h. Ciołek, biskup włocławski w latach 1513—1531. Awansował na arcybiskupa gnieźnieńskiego i prymasa.

² Stanisław Ksawery Antoni Chodyński (1836—1919) h. Rawicz, dr prawa kan., prałat włocławski, m. in. kierownik (przechowującego) Archiwum Kapituły.

scopus Wladislaviensis, praesentibus venerabilibus viris, videlicet Nicolao Żukowsski cantore³ et Gabriele Parznyowsski canonico⁴ ac Matthia Thursski vicecustode ecclesiae Wladislaviensis⁵, supellectilis huius ecclesiae fidele inventarium compilavimus (k. 202).

5. Inicjator, odpowiedzialni, wykonawca. Udział wymienionych w p. 4 osób w sporządzeniu inwentarza trzeba rozumieć następująco. Biskupowi, przeprowadzającemu na krótko przedtem wizytację generalną katedry i jej duchowieństwa, nie przedstawiono wśród dokumentacji owego inwentarza. Dlatego wymusił jego szybkie sporządzenie. Prałat Żukowski i kanonik Parzniowski byli delegatami kapituły odpowiedzialnymi za inwentarz. Ale wykonał go wicekustosz Turski.

6. Format kopiariusza i inwentarza — foliał zwykły (in folio).

7. Objętość kopiariusza — 225 kart nowo policzbowanych. Objętość inwentarza w kopiariuszu: k. 202—213.

8. Oprawa kopiariusza w skórę brązową z początku XVII w.

9. Treść inwentarza:

[Pluvialia] k. 202—203v,

Regestrum scutorum cappis non assutorum k. 204,

Regestrum casularum k. 204v—206v,

Regestrum dalmaticarum k. 206v—207,

Antependia maioris altaris k. 207—207v,

Antependia ad minora altaria k. 207v—208.

Regestrum tunicellarum k. 208,

Portiones axamentorum et rerum sericarum k. 208—208v,

Pellae [= pallae] auro intextae k. 208,

Pellae cum serico k. 208v—209,

Argentum ecclesiae k. 209—210,

Calices k. 210—210v,

Curvaturae k. 210v,

Infulae k. 210v—211,

Pontificalia k. 211,

Missalia k. 211—211v,

Argentum a Creslao episcopo⁶ k. 211v,

Pulvinaria k. 211v.

10. Późniejsze uzupełnienia:

Anno Domini MDXXXVIII legata et data ecclesiae Wladislaviensi per rimum in Christo patrem dnum Ioannem Carnkowski episcopum huius ecclesiae⁷ k. 212—212v.

³ Mikołaj Żukowski prałat kantor włocławski.

⁴ Gabriel Parzniowski (albo Parzniewski) h. Paparona, kanonik włocławski.

⁵ Maciej Turski wicekustosz katedry (zastępca prałata kustosa).

⁶ Krzesław z Kurozwęk h. Róża (Poraj), biskup włocławski w latach 1494—1503, dobrodziej skarbcza i zakrystii.

⁷ Jan Karnkowski h. Junosza, biskup włocławski w latach 1531—1538, donator

Argentum in monasterio Pelplinensi ⁸ k. 213.

11. Publikacja. W r. 1894 ks. Stanisław Chodyński wydał (beziemiennie) ten inwentarz w *Monumenta historica dioeceseos Wladislaviensis*, IX [powinno być X] Wladislaviae s. 19—35.

2. SUMARIUSZ DOKUMENTÓW ARCHIWUM Z 1578 ROKU

1. Sygnatura aktualna innego kopiariusza ogólnego diecezji, powstałego w głównym swym zrębie za pontyfikatu biskupa Stanisława Karnkowskiego¹, do którego wciągnięto opisywany sumariusz, jeszcze z przełomu XIX/XX w. — księga nr 1.

2. Przynależność zespołowa kopiariusza może być zarówno biskupia, jak też kapitulna.

3. Język kopiariusza i sumariusza — łaciński.

4. Tytuł. Kopiariusz nie posiada tytułu, a sumariusz ma następujący nagłówek: *Catalogus omnium privilegiorum, libertatum, immunitatum, dotationum, emptionum bonorum ecclesiae cathedralis Wladislaviensis per venerabiles Andream Naramowski² et Andream Witowski³ canonicos Wladislavienses diligenter conscriptus anno Domini 1578 die 16 Aprilis.*

5. Okoliczności powstania sumariusza. Pierwszy ten, chociaż nie samoistny sumariusz, ma związek ze spodziewaną wizytacją generalną katedry biskupa Karnkowskiego. Fakt, że wizytacji nie przeprowadził sam biskup, ale z jego upoważnienia w 1577 r. archidiakon wrocławski Józef Konarzewski⁴, mógł wpłynąć na opóźnienie wykonania skądinąd trudnego sumariusza.

6. Inicjator, wykonawcy. Inicjatorem sporządzenia tego sumariusza, jak ogółu takich pomocy, była kapituła katedralna. Wykonali go wspomniani wyżej kanonicy Naramowski i Witowski jako delegaci kapituły.

7. Format kopiariusza i sumariusza — foliał większy (in folio maiore).

względem skarbca i zakrystii. Uzupełnienie o nim pochodzi przypuszczalnie z 1538 r.

⁸ Opactwo Cystersów w Pelplinie. Uzupełnienie dopisała jeszcze późniejsza ręka. Przez zanotowanie tamtejszego inwentarza w kopiariuszu biskup wrocławski pewnie chciał mieć kontrolę nad nim.

¹ Stanisław Karnkowski h. Junosza, dr ob. prawa, biskup wrocławski w latach 1567—1581. Awansował na arcybiskupa gnieźnieńskiego i prymasa.

² Andrzej Naramowski h. Łódzia, kanonik wrocławski.

³ Andrzej Witowski h. Rola, kanonik wrocławski.

⁴ Józef Konarzewski dr ob. prawa, prałat archidiakon wrocławski.

8. Objętość kopiariusza — kart 676; dwie foliacje. Objętość sumariusza w kopiarzu: k. 510—569.

9. Oprawa kopiariusza w czarną skórę z wyciskami z końca XVI w.

10. Treść sumariusza:

[Documenta generalia episcopatus] k. 511—518v;

Bona Lubothin [Lubotyń] k. 519—520,

Privilegia clavis Raciasnensis [Raciążek] k. 520v—523,

Privilegia clavis Cziechocinensis [Ciechocin] k. 524—526v,

Privilegia clavis Pierkoviensis [Piórków] k. 527—527v,

Privilegia super bona et possessiones episcopi et ecclesiae Wladislaviensis in terra Pomeraniae:

Bonorum Warlub et Komorsko k. 528,

Sobcoviensia bona k. 528v—534 [następnie foliujący przeskoczył 20 kart],

Privilegia bonorum Niesulkow k. 556—557v,

Bona clavis Wolboriensis eorumque iura et privilegia k. 558—559v,

Privilegia super bona Venerabilis Capituli ecclesiae cathedralis Wladislaviensis, anno Dni 1578 k. 560—561v,

Privilegia bonorum Dobrcz ecclesiae cathedralis Wladislaviensis Capituli k. 561v,

Privilegia scultetiarum k. 562,

Molendina k. 562v,

Privilegia limitum et granicierum Venerabilis Capituli Wladislaviensis k. 563,

Privilegia decimarum Venerabilis Capituli Wladislaviensis k. 563v—564,

Litterae adaequationis praelaturarum et canonicatum Wladislaviensium k. 564v—566 [k. 565 nie istnieje],

Variarum foundationum privilegia k. 566v—567,

Testamenta et ultimae voluntates k. 567v,

Census reemptionales alias widerkaffy [Wiederkäufe] k. 568—569.

Uwaga. Dokumenty dotyczą biskupa (diecezji) i kapituły.

11. Publikacja. W r. 1897 ks. Stanisław Chodyński wydał drukiem (beziemiennie) ten sumariusz w *Monumenta historica dioeceseos Wladislaviensis*, XIV, Wladislaviae s. 5—58. Regesty zaopatrzył (bez nawiasów prostokątnych) w numerację ciągłą. Stąd wiemy, że sumariusz zawiera 529 regestów.

3. INWENTARZ SKARBCA I ZAKRYSTII Z 1584 ROKU

1. Sygnatura aktualna akt wizytacyjnych biskupa Hieronima Rozrażewskiego¹ z lat 1582—1584, w której znajduje się omawiany inwentarz, jeszcze z przełomu XIX/XX w. — księga nr 69.

2. Przynależność z espółowa akt wizytacyjnych — biskupia.

3. Język księgi wizytacyjnej i inwentarza — łaćski.

¹ Hieronim Rozrażewski h. Doliwa, biskup włocławski w latach 1581—1600.

4. Tytuł. Akta wizytacyjne nie posiadają tytułu, a inwentarz ma taką notę: Anno Domini 1584 die 10 Aprilis rmus in Christo pater et dnus d. Hieronymus comes a Rozdrzew Dei gratia episcopus Wladislawiensis et Pomeraniae, visitatione generali in sua cathedrali ecclesia inchoata, inventarium rerum et ornamentorum thesauri ecclesiae conscribi curavit, tunc existentibus rdis dnis Marco Wissoczki² et Luca Uniejowiensi doctore, theologo et canonico Wladisl.³, thesaurariis, et Andrea de Bialinin vicecustode vicarioque ecclesiae cathedralis Wladislavien-sis⁴.

5. Okoliczności powstania inwentarza — zbliżający się termin pierwszej wizytacji generalnej katedry biskupa Rozrązewskiego.

6. Inicjatorzy, odpowiedzialni, w k o n a w c a. Za inicjatorów tego inwentarza trzeba uznać biskupa i kapitułę katedralną. Odpowiedzialnymi za sporządzenie inwentarza byli skarbcowi kapituły kanonicy Wysocki i Uniejowita. Inwentarz wykonał wicekustosz Andrzej z Białynina.

7. Format księgi i inwentarza — foliał zwykły (in folio).

8. Objętość akt wizytacyjnych — kart 331; dwie foliacje. Objętość inwentarza w księdze: k. 87/179—106/198.

9. O p r a w a księgi w czarną skórę z końca XVI w.

10. T r e ś ć inwentarza (przytaczam cyfry wyższe, obejmujące dzisiejszy zasób treściowy księgi):

[Argentum et aurum] k. 179,

Libri [liturgici] thesauri k. 182v,

Regestrum omnium apparatusum, pontificalium quam canonicorum, in cappis, casulis, dalmaticis ac vestibus variis in thesauro ecclesiae cathedralis Wladislawiensis:

Cappae ex złotogłow k. 183v,

Cappae adamasci k. 184,

Cappae axamiti k. 184v,

Cappae ex hatlasso k. 185,

Cappae ex camcha k. 185,

Casulae k. 185v,

Casulae ex adamasco k. 186,

Casulae ex hatlassio k. 186v,

Casulae ex axameto k. 187,

Casulae ex camcha k. 187,

Dalmaticae k. 187v,

Tunicellae ad pontificalia k. 188,

Antependia maioris altaris k. 188v,

Antependia altaris Corporis Christi k. 189,

² Marek Wysocki kanonik włocławski.

³ Łukasz z Uniejowa dr teologii i mgr sztuk, kanonik teolog włocławski.

⁴ Andrzej z Białynina wicekustosz i wikariusz włocławski.

- Antependia altaris SS. Trinitatis k. 189,
- Capella Mansionariorum k. 189v,
- Antependia capellae novae k. 189v,
- Plathi k. 189v,
- Złotogłow k. 189v,
- Pellae [= pallae] communes pro maiore altari k. 189v,
- Pellae mediocris altaris k. 190,
- Pellae capellae Mansionariorum k. 190,
- Pellae sacelli Psalteristarum k. 190,
- Res utiles altarium k. 190,
- Rerum utensilium ad pontificalia et aliorum k. 190v,
- Lodices alias kobiercze k. 191v,
- Tapeta k. 191v,
- Cervicalia seu pulvinaria k. 191v,
- Scuta ad cappas k. 192,
- Inventarium rerum omnium et singulorum capellae Mansionariorum ecclesiae cathedralis Wladislaviensis k. 193 [w druku nie ma],
- Inventarium capellae dictae Rorate k. 193v,
- Inventarium altaris B. Mariae Virginis Planctus k. 193v,
- Inventarium altaris s. Petri k. 194,
- Inventarium rerum omnium ad altare Conceptionis B. Virginis Mariae in ecclesia Wladislaviensi pertinens k. 194,
- Inventarium rerum et ornamentorum altaris Annuntiationis B. Mariae Virginis k. 194v.

11. Publikacja. W r. 1899 ks. Stanisław Chodyński ogłosił drukiem (bezimiennie) ten inwentarz w *Monumenta historica dioeceseos Wladislaviensis*, XVIII, Wladislaviae s. 53—74.

4. KATALOG BIBLIOTEKI Z 1590 ROKU

1. Sygnatura aktualna akt działalności biskupa Hieronima Rozrażewskiego¹ z lat 1589—1591, do których wciągnięto opisywany katalog, jeszcze z przełomu XIX/XX w. — księga nr 29.

2. Przynależność zespołowa akt — siłą rzeczy biskupia.

3. Język księgi i wpisanego do niej katalogu — łaciński.

4. Tytuł. Akta Rozrażewskiego posiadają rozbudowany tytuł, a katalog ma następujący nagłówek: *Catalogus librorum ecclesiae cathedralis Wladislaviensis in Libraria Capitulari*.

5. Okoliczności powstania katalogu. Pierwszy ten, mimo że nie samoistny katalog, nie był powiązany z wizytacją katedry i jej duchowieństwa.

6. Inicjator, wykonawca. Inicjatorem sporządzenia katalogu był

¹ Hieronim Rozrażewski — jak przyp. 1 w poz. 3.

biskup. Dowodem tego, że katalog został wpisany do jego akt. Wykonawca katalogu nie jest znany.

7. **F o r m a t** księgi i katalogu — foliał zwykły (in folio).

8. **O b j ę t o ś ć** akt biskupich — kart 471. Objętość katalogu w księdze: k. 211v—215v.

9. **O p r a w a** księgi z początku XVII wieku w gruby płowy pergamin.

10. **T r e ś ć** katalogu. Spis zawiera książki drukowane i rękopiśmienne. Oprócz tego kilkanaście jednostek aktowych, wśród nich 3 kopiariusze. Katalog nie posiada wewnętrznych podziałów.

11. **P u b l i k a c j a**. Katalog ogłosił drukiem ks. Librowski w dziełku pt. *Biblioteka Kapituły Włocławskiej*, oprac. ks. Stanisław Chodyński, uzupełnieniem o katalogach i wyd. ks. Stanisław Librowski, Włocławek 1949 (Odb. z Kron. Diec. Włocł. 1949—1950) s. 26—31. Wydawca opuścił z katalogu archiwalia, a jego pozycje ponumerował (nie zaostrzegając ich nawiasami). W następstwie tego druk zawiera 207 pozycji bibliotecznych.

5. INWENTARZ SKARBCA I ZAKRYSTII Z 1593 ROKU

1. **S y g n a t u r a** aktualna akt wizytacyjnych katedry i klasztorów biskupa Hieronima Rozrażewskiego¹ z 1593 r. oraz jego relacji o stanie diecezji z 1594, do których wpisano omawiany inwentarz, jeszcze z przełomu XIX/XX w. — księga nr 7.

2. **P r z y n a l e ż n o ś ć z e s p o ł o w a** akt — rozumie się biskupia.

3. **J ę z y k** księgi i wciągniętego do niej inwentarza — łaciński.

4. **T y t u ł**. Rozbudowany tytuł akt, jakkolwiek zajmuje całą stronę, treściowo i tak jest za wąski. Natomiast inwentarz posiada taki nagłówek: *Inventarium rerum et ornamentorum thesauri ecclesiae librorumque chori, in eadem visitatione 4 Novembris per Reverendissimum facta, revisum et conscriptum. — Triplex autem eiusdem inventarii ratio: primo, quae ex antiquo sunt; secundo, quae ab Illustrissimo moderno comparata sunt; tertio, quae vel desunt, vel in alia per reparationem conversa sunt* (k. 19).

5. **O k o l i c z n o ś c i** powstania inwentarza. Spis ten przygotowano w związku z drugą wizytacją generalną katedry i jej duchowieństwa, przeprowadzoną przez Rozrażewskiego w dniu 4 listopada. Został on sporządzony na czas, tak że biskup przejrzał go tylko i podpisał.

6. **I n i c j a t o r**, wykonawca. Inicjatorem spisania inwentarza mógł być zarówno biskup, jak też kapituła. Że był nim również biskup, wi-

¹ Hieronim Rozrażewski — jak przyp. 1 w poz. 3.

dać to z inwentarza, który specjalnie wymienia przedmioty nabyte przez niego dla katedry. Wykonawcą inwentarza był przypuszczalnie wicekustosz katedry.

7. **F o r m a t** księgi i inwentarza — foliał zwykły (in folio).

8. **O b j ę t o ś ć** akt — kart 138; w znacznej mierze foliacja podwójna. Obojętność inwentarza w księdze: k. 19—26v.

9. **O p r a w a** księgi w gruby płowy pergamin z początku XVII w.

10. **T r e ś ć** inwentarza:

[1] Quae ex antiquo sunt k. 19—25v:

[Infulae] k. 19—19v,

Curvaturae k. 19v,

Baculi rectorum [chori] k. 19v,

Monstrantia[e] k. 19v, 23v,

Calices aurei k. 19v,

Cruces k. 20,

Capita argentea k. 20,

Pacificalia k. 20,

Calices k. 20v,

Ampulae k. 20v,

Candelaborum argenteorum k. 20v,

Pelves k. 20v,

Pontificalia [et alii libri liturgici] k. 20v—21 (12 sztuk),

Cappae k. 21—21v,

Cappae de axamintis k. 21v,

Casulae k. 21v—22,

Dalmaticae k. 22—22v,

Tunicellae k. 22v,

Antependia k. 22v,

Mappae, pallae, utensilia pontificalia, hierothecae k. 22v—23,

Tobalia k. 23—23v,

Baldachia seu vela k. 23v,

Ornamenta pro stallis, cervicalia k. 23v—24,

Libri ad cantum revisi k. 24—24v (ok. 18 sztuk),

Candelabra k. 24v,

Cappae in sacrario k. 25,

Casulae in sacristia k. 25—25v,

Dalmaticae in sacrario k. 25v.

[3] Eorum, quae desunt, vel antiquitate consumptae k. 25v—26 (28 jednostek, wśród nich 2 księgi)².

[2] Eorum, quae per rimum dnum Hieronymum a Rozrazew episcopum feliciter modernum comparata k. 26—26v (ok. 50 sztuk, w tym 5 książek).

Uwagi. 1. W jednych z wymienionych podziałów przedmioty ponumerowano, a w drugich nie.

2. W niniejszym inwentarzu znalazło się około 35 książek drukowanych i rękopiśmiennych, przeważnie liturgicznych.

² Przedmioty brakujące obliczono przypuszczalnie przez porównanie z inwentarzem z r. 1584 (zob. poz. 3).

6. KATALOG BIBLIOTEKI Z 1594 ROKU

1. S y g n a t u r a aktualna akt, do których wciągnięto opisywany katalog — jak w poz. 5.

2. P r z y n a l e ż n o ś ć z e s p o ł o w a tychże akt — biskupia.

3. J ę z y k księgi i wpisanego do niej katalogu — łaciński.

4. T y t u ł samej księgi — jak w poz. 5. N a g ł ó w e k katalogu w aktach jest następujący: Index librorum Venerabilis Capituli Ecclesiae Cathedralis Wladislaviensis, qui conservantur in testudine eiusdem Capituli, conscriptus anno 1594 (k. 27).

5. O k o l i c z n o ś c i p o w s t a n i a katalogu. Spis książek łączył się również z drugą wizytacją generalną katedry biskupa Rozrażewskiego¹ z 4 listopada 1593 r. Nie zdążono go wykonać na ten dzień. Jednak musiał być sporządzony przed 5 marca 1594 r., kiedy to wysłano relację o stanie diecezji do Rzymu i zamknięto księgę.

6. I n i c j a t o r, wykonawca. Inicjatorem przygotowania wykazu książek na wizytację była zapewne kapituła. Wykonawcą katalogu był przypuszczalnie notariusz kapituły.

7. F o r m a t księgi i katalogu — jak w poz. 5.

8. O b j ę t o ś ć samych akt — jak w poz. 5. Objętość katalogu w księdze: k. 27—29.

9. O p r a w a księgi — jak w poz. 5.

10. T r e ś ć katalogu:

In prima almaria magna, quae stat ad fores k. 27—27v, poz. 1—62;

In secunda almaria, quae est cum cancellis k. 27v—28, poz. 63—75.

In tertia almaria k. 28, poz. 76—86;

In quarta almaria k. 28—28v, poz. 87—98;

In quinta almaria k. 28v, poz. 99—105;

In sexta almaria k. 28v, poz. 106—119;

In septima almaria k. 28v—29, poz. 120—129.

Extra praedictas almarias sparsim isti libri reperiuntur k. 29, poz. 130—147.

W indeksie wymieniono 147 pozycji. Atoli w regale drugim znalazło się 7 jednostek archiwalnych: 3 kopiańskie i pierwsze cztery tomy akt kapituły, jak wiadać najważniejszych. W następstwie tego książek drukowanych i rękopiśmiennych było 140. Skoro doda się 35 pozycji liturgicznych, zanotowanych w inwentarzu skarbcza i zakrystii — por. poz. 5, będzie ich tylko 175. Tymczasem przed czterema laty, w katalogu z 1590 r. (poz. 4), mieliśmy ich 207. Duży to ubytek, pewnie głównie w rękopisach, w tak krótkim czasie.

11. P u b l i k a c j a. Również ten katalog ogłosił drukiem ks. Stanisław Librowski w dziełku pt. *Biblioteka Kapituły Włocławskiej* (którego

¹ Hieronim Rozrażewski — jak przyp. 1 w poz. 3.

pełny opis bibliograficzny podał w poz. 4) na s. 33—38. Spis ów poprzedził wyliczeniem ksiązek i rękopisów napotkanych w inwentarzu skarbcza i zakrystii z 1593 r. (poz. 5) s. 32—33.

7. SUMARIUSZ DOKUMENTÓW ARCHIWUM Z 1594 ROKU

1. *Sygnatura* aktualna księgi, do której wpisano omawiany sumariusz — jak w poz. 5.

2. *Przynależność zespółowa* tychże akt — biskupia.

3. *Język* księgi i wciągniętego do niej sumariusza — łaciński.

4. *Tytuł* księgi — jak w poz. 5. *Nagłówek* sumariusza w aktach brzmi tak: *Privilegia episcopatus et ecclesiae Wladislaviensis, quae asservantur in testudine capitulari in duobus scriniis sive cistis magnis, distinctis per scatullas* (k. 29v).

5. *Okoliczności powstania* sumariusza. Wykaz regestów dokumentów, tak jak inwentarz skarbcza i zakrystii oraz katalog ksiązek, był przygotowywany na drugą wizytację generalną katedry biskupa Rozrażewskiego¹ z 4 listopada 1593 r. Jednak zdążono go sporządzić, podobnie jak katalog biblioteki, dopiero przed 5 marca 1594 r. Por. w poz. 6.

6. *inicjator*, wykonawca — jak w poz. 6.

7. *Format* księgi i sumariusza — jak w poz. 5.

8. *Objętość ogółu* akt — jak w poz. 5. *Objętość* sumariusza w księdze: k. 29v—52v.

9. *Oprawa* księgi — jak w poz. 5.

10. *Treść* sumariusza:

Wykaz regestów obejmuje zarówno dokumenty biskupa (diecezji), jak i kapituły katedralnej. Przywileje były przechowywane w skrzyniach podzielonych na szkatuły. Przynajmniej już w r. 1578 dokumenty posegregowano według kluczy majątkowych diecezji (por. poz. 2). Jakkolwiek niełatwo było ogół przywilejów rozłożyć według tej zasady, podział ten współczesnym wydawał się najlepszym. Poważną wadą niniejszego, chronologicznie drugiego, lecz jeszcze nie samoistnego sumariusza, jest brak dat w regestach. Sumariusz składa się z 640 regestów, jako że tyle było w r. 1594 w Archiwum (przechowującym) Kapituły dokumentów.

Prima cista k. 29v—44v:

In prima scatulla, sub titulo clavis Wladislaviensis, k. 29v—30v, dokumenty 1—38:

In secunda scatulla clavis Wladislaviensis, sub titulo Chelmce et Withowo, k. 30v—32v, dok. 39—99;

Privilegia clavis Raczasnensis in tertia scatulla [...] k. 32v—34, dok. 100—171;

Privilegia clavis Cziechoczinensis in 4-ta scatulla k. 34—35v, dok. 172—208;

¹ Hieronim Rozrażewski — jak przyp. 1 w poz. 3.

Privilegia clavis Komorscensis in scatulla quinta [...] k. 35v—36v, dok. 209—229;
Privilegia clavis Lubotinensis et Orlie in scatulla sexta k. 36v—37, dok. 230—
—249;

Privilegia episcopatus Pomeraniae honorum Sobkoviensium in scatulla septima
[...] k. 37—41, dok. 250—339;

Privilegia clavis Piorkoviensis, Lagow et Falentha in scatulla octava k. 41—41v,
dok. 340—356;

Privilegia clavis Wolboriensis in scatulla nona k. 41v—43, dok. 340—402;

Privilegia clavis Niessulkoviensis in scatulla decima k. 43v—44, dok. 403—416.

In cista, quae habetur sub mensa capitulari [na dole] haec privilegia asservan-
tur k. 44—44v, dok. 417—431.

Secunda cista magna k. 44v—52v:

In prima scatulla, sub titulis: eae quaedam in iure saeculari Capituli Wladi-
slaviensis, et deinde: eae quaedam in foro spirituali. In eadem scatulla cistulla ro-
tunda asservatur, in qua continentur haec privilegia k. 44v—45v, dok. 432—447; —
In eadem scatulla, extra cistullam rotundam, haec privilegia asservantur k. 45v—
—46, dok. 448—464;

In secunda scatulla, sub titulo census reemptionales, k. 46—47, dok. 465—489;

In tertia scatulla, sub titulo limites bonorum Capituli Wladislaviensis, k. 47—
47v, dok. 490—512;

In quarta scatulla, sub titulo decimarum Venerabilis Capituli, k. 48—48v, dok.
513—554;

In quinta scatulla, sub titulo erectiones et testamenta, k. 48v—49v, dok. 555—
569;

In sexta scatulla, sub titulo scultetorum et molendinatorum, k. 49v, dok. 570—
—581;

In septima scatulla, sub titulo bonorum Dobrcz, k. 49v—50v, dok. 582—601;

In octava scatulla, sub titulo adaequationis beneficiorum, k. 50v—51v, dok.
602—613;

In nona scatulla, sub titulo bonorum et villarum capitularium privilegia,
k. 51v—52v, dok. 614—640.

Uwaga ogólna. Hieronim Rozrażewski był pierwszym biskupem wło-
cławskim, który z okazji swej generalnej wizytacji katedry (4 XI 1593)
potrafił spowodować powstanie miejscowej kulturalnej trylogii: inwen-
tarza skarbcza i zakrystii (poz. 5), katalogu biblioteki (poz. 6) oraz suma-
riusza dokumentów (poz. 7).

8. SUMARIUSZ DOKUMENTÓW ARCHIWUM Z 1635 ROKU

1. S y g n a t u r a aktualna, jeszcze z przełomu XIX/XX w. — księ-
ga nr 8.

2. Przynależność z e s p o ł o w a księgi — biskupia.

3. J ę z y k akt — łaciński.

4. T y t u ł księgi wypełniający całą k. I: *Essentialia iurium et privi-
legiorum ecclesiam et mensam episcopalem Vladislaviensem concernen-
tium, ex suis originalibus aut[h]enticis, quae in Archivo Venerabilis Ca-*

pituli Ecclesiae Cathedralis Vladislaviensis conservantur, summatis, volente illmo ac revmo domino domno Matthia Łubieński episcopo¹, opera adm. revndi dni Anselmi Raciborski cancellario Posnaniensi, eiusdem ecclesiae Vladislaviensis canonici², collecta et excerpta anno salutis M.D.C.XXXV.

Uwaga. Raciborski kontynuował sumariusz do r. 1639 (zob. k. 172v—173 nr 410).

5. Okoliczności powstania sumariusza. Ten trzeci z kolei spośród zachowanych a jednocześnie pierwszy samodzielny sumariusz nie był związany z wizytacją generalną katedry, którą biskup Łubieński przeprowadził w r. 1632. Nieprzygotowanie przez nikogo na wspomnianą wizytację podobnego wykazu mogło być tylko impulsem dla opracowania niniejszego sumariusza. Można tu jeszcze dodać, że autor był przyjacielem biskupa.

6. Inicjator, wykonawca. Jak informuje tytuł — inicjatorem powstania sumariusza był Łubieński, a wykonawcą Raciborski.

7. Format sumariusza — foliał zwykły (in folio).

8. Objętość księgi — kart VII + 192. Po kolejnych tytułach (rozdziałach) i na końcu pozostawiono wiele kart czystych do ewentualnej kontynuacji pomocy archiwalnej. W szczególności nie zapisanymi są karty: Iv—Iv, VIIv, 12v—20v, 29, 43, 60—66, 74v—88v, 115v, 128—136v, 142—154v, 157—159v, 164v, 173v—174v, 176v—183v, 187v—188v, 192r. Wyrwano dawniej karty czyste: 21—22, 30—42, 127.

9. Oprawa współczesna w skórę pomarańczową, z czasem oderwana w grzbiecie.

10. Treść sumariusza:

Autor uwzględnił tylko dokumenty biskupstwa i diecezji, a pominął katedralne i kapitulne. Z tego powodu jego opracowanie zawiera jedynie 425 numerów, obecnie dopiero policzonych. Poprzedni sumariusz — z 1594 r. (poz. 7) miał ich 640. Poza krótszymi i dłuższymi régestami w księdze występują obszerne ekscerpty, a także dokumenty i listy w całości. Z tych względów sumariusz ten nie był naśladowany.

Communia ecclesiae et dioecesis k. 1—12, nr 1—49;

Clavis Vladislaviensis k. 23—28v, nr 50—118;

Clavis Volboriensis k. 44—59v, nr 119—197;

Clavis Raciążynensis k. 67—74, nr 198—243;

Clavis Ciechocinensis k. 89—94, nr 244—276;

Clavis Sobkoviensis k. 109—125v, nr 277—369;

Clavis Piorkoviensis k. 137—141v, nr 370—389;

¹ Maciej Łubieński h. Pomian, biskup włocławski w latach 1631—1641. Awanсоваł na arcybiskupa gnieźnieńskiego i prymasa.

² Anzelm Raciborski h. Rawicz, prałat kanclerz poznański i kanonik włocławski.

Clavis Komorscensis k. 155—156v, nr 390—399;

Michałowicze k. 160—164, nr 400 (plik dokumentów);

Diversorum: Inter rimum dnum Episcopum Vladislaviensem et Magistratum Gedanensem ratione ecclesiae parochialis Bmae Virginis Mariae k. 165—173, nr 401—410;

Diversorum k. 175—176, 191; nr 411—425.

Uwaga. Raciborski tym góruje nad wykonawcami poprzednich sumariuszy, że w poszczególnych rozdziałach stara się iść chronologicznie.

11. **Spis, indeks.** Spis tytułów (rozdziałów) sumariusza dał jego autor na k. VII. Natomiast indeks regestowanych dokumentów sporządził dopiero w latach 1725—1726 notariusz kapituły i praktycznie jej archiwista ks. Franciszek Antoni Sienicki k. ochr. 1, k. 189—191, 184—187.

9. WYKAZ WAŻNIEJSZYCH WZGLĘDNIE POTRZEBNIEJSZYCH WPISÓW Z WYBRANYCH KSIĄG ARCHIWUM W 1684 ROKU

1. **Sygnatura** aktualna, jeszcze z przełomu XIX/XX w. — księga nr 9.

2. **Przynależność z espóło w a** jednostki — biskupia.

3. **Język akt** — łaciński.

4. **Tytuł księgi** wypełniający k. I: Index universalis omnium actuum, privilegiorum Episcopatus Vladislaviensis et Pomeraniae in Archivo V[enerabilis] C[apituli] exstantium sub felicissimis auspiciis illustrissimorum et reverendissimorum d[omi]ni Bonaventurae a Niedzielsko Madalińskiego Dei et S. Sedis gratia episcopi Vladislaviensis et Pomeraniae¹ a. D. 1684 conscriptus.

5. **Okoliczności powstania indeksu.** Poniższy wykaz nie był związany z wizytacją generalną katedry, tym bardziej że nie stanowił inwentarza czy katalogu któregoś z jej zbiorów. Miał on służyć potrzebom Kurii biskupa Madalińskiego, jednego z wielbicieli „legendarnego” biskupa Rozrażewskiego, którego akt najwięcej przejrzano do omawianego elaboratu.

6. **Inicjator, autor.** Projektodawcą repertorium mógł być sam biskup Madaliński. Jego wykonawcą był pracowity gdańszczanin Jerzy Antoni Kunigk². Osobę jego zidentyfikowałem na podstawie podpisów widniejących na wielu dokumentach pergaminowych in dorso.

¹ Bonawentura Madaliński h. Larysza (Lemiesz), biskup włocławski w latach 1681—1691.

² Jerzy Antoni Kunigk prałat kanclerz kapituły kruszwickiej, prepozyt parafii Tuszyn w archidiec. gnieźnieńskiej, notariusz z ustanowienia apost. i kurii (zadwornej) bpa Madalińskiego.

7. F o r m a t indeksu — foliał zwykły (in folio).

8. O b j ę t o ś ć księgi — kart I + 69. Karty nie zapisane: Iv, 32v, 69. Rejestrujący uwzględnił około czwartej części wpisów z akt biskupich, konsystorskich i kopiaruszy. Wybrane sprawy szeregował alfabetycznie.

9. O p r a w a nowa w półplótno.

10. T r e ś ć księgi:

[1] Index actorum voluminis primi [1582—1586] illmi et revmi domini Hieronymi comitis a Rozdrzewow³ Dei gratia episcopi Vladislaviensis et Pomeraniae [dotychczasowa sygn. 26] k. 1—5v;

[2] Sequitur [...] index secundi voluminis [1586—1589] actorum eiusdem — H. Rozdrzewski — [dot. sygn. 27] k. 6—11;

[3] Sequitur index partis secundae secundi voluminis [1589—1596] actorum eiusdem illmi H. Rozdrzewski [dot. sygn. 28] k. 11v—16;

[4] Sequitur index actorum eiusdem — Rozdrzewski voluminis tertii [1589—1591], [dot. sygn. 29] k. 16v—22;

[5] Sequitur index voluminis quarti [1591—1596] actorum eiusdem — H. Rozdrzewski — [dot. sygn. 30] k. 22—28v;

[6] Sequitur index voluminis quinti [1596—1599] actorum eiusdem — Hieronymi Rozdrzewski [et Ioannis Tarnowski⁴ 1600—1604] episcopi Vladislaviensis et Pomeraniae [dot. sygn. 32] k. 29—32 [nie ukończony];

[7] Sequitur index actorum quinque illorum episcoporum Vladislaviensium: Ioannis Karnkowski⁵, Lucae a Gorka⁶, Dzierzgowskiego^{a7}, Drojowskiego⁸, Stanisłai Karnkowski⁹ [1533—1572 z przerwami] in uno parvo nigro volumine conscriptorum [dot. sygn. 20] k. 33—33v;

[8] Sequitur index actorum eiusdem — H. Rozdrzewski episcopi Vladislaviensis et Pomeraniae voluminis [secundi, partis secundae] quod incipitur ab anno 1589 et finitur anno 1594 [powinno być: 1596] k. 34—35;

Jest to pozycja zindeksowana wyżej na trzecim miejscu. Kunigk chyba spostrzegł się, co robi, albowiem tu dał tylko uzupełnienia do tamtego miejsca. Jednak fakt niepoinformowania przez autora o tym uzupełnieniu na piśmie spowodował u kogoś blisko żyjącego zakłopotanie. Szukał on bowiem tej księgi, a potem na k. 34 wysoko zanotował: „NB. Iste liber actorum non exstat in Archivo, nescitur quo et quando devenit et deperit”.

[9] Sequitur index actorum eiusdem — H. Rozdrzewski — quae sunt ex

^a W rękopisie błędnie: Drzewickiego.

³ Hieronim Rozdrzewski h. Doliwa, biskup włocławski w l. 1581—1600.

⁴ Jan Tarnowski h. Rola, biskup włocławski w l. 1600—1604. Awansował na arcybiskupa gnieźnieńskiego i prymasa.

⁵ Jan Karnkowski h. Junosza, biskup włocławski w l. 1531—1538.

⁶ Łukasz Górka (z Górki) h. Łódzia, biskup włocławski w l. 1538—1542.

⁷ Mikołaj Dzierzgowski h. Jastrzębiec, biskup włocławski w l. 1543—1546. Awansował na arcybiskupa gnieźn. i prymasa.

⁸ Jan Drohojowski h. Korczak, dr prawa, biskup włocławski w l. 1551—1557.

⁹ Stanisław Karnkowski h. Junosza, dr ob. prawa, biskup włocławski w l. 1567—1581. Awansował na arcybiskupa gnieźn. i prymasa.

mandato illmi et revmi domini Alberti Gniewosz¹⁰ [episcopi Vladislaviensis et Pomeraniae] collecta et in viridi volumine conscripta [dot. sygn. 117] k. 35v—37;

Jest to odpis pierwszego tomu akt Rozrażewskiego z lat 1582—1586, przedstawionego wyżej pod [1], wykonany w r. 1644 dla Gniewosza, wcześniejszego wielbiela swojego „legendarnego” poprzednika. Kuning również tu się spostrzegł, że już z oryginału wybierał nagłówki spraw, bo znowu dał z tej książki tylko uzupełnienia.

[10] Sequitur index actorum illmorum et revmorum dominorum episcoporum [Vladislaviensium] Baranowski¹¹, Pstrokoński¹² et Laurentii Gembicki¹³, quae continentur in albo volumine ab anno 1607 ad an. 1616 [dot. sygn. 36] k. 37v—39 [nie ukończony];

[11] Sequitur index actorum illmi et revmi domini Pauli Wołucki¹⁴ episcopi Vladislaviensis et Pomeraniae [de an. 1616—1621], [dot. sygn. 37] k. 39—41v;

[12] Sequitur index actorum illmi et revmi domini Matthiae Łubi[e]ński¹⁵ episcopi Vladislaviensis et Pomeraniae [de an. 1631—1641], [dot. sygn. 40a] k. 42—47;

[13] Sequitur index actorum illmi et revmi domini Alberti Gniewosz in volumine viridi [secundo] ab anno 1645 ad an. 1652 [dot. sygn. 38b] k. 47v—49;

[14] Sequitur index privilegiorum, quae continentur in magno libro albi coloris, omnium clavium Episcopatus Vladislaviensis — k. 49v—64;

Mowa o kopiariuszu z dot. sygn. 2, wykonanym in folio maiore w latach 1597—1598, zawierającym wpisy od r. 1148.

[15] Sequitur index privilegiorum, quae continentur in alio minori volumine nigri coloris, k. 64v—66v;

Chodzi o kopiariusz z dot. sygn. 4, sporządzony in folio w 1 poł. XVI w., posiadający wpisy także od r. 1148.

[16] Sequitur index actorum Officialis [Gen.] Vladislaviensis [de an. 1535—1539], praecipue de declarandis proventibus Dioecesis Vladislaviensis illmi et revmi d. Ioannis Karnkowski episcopi Vlad. et Pomeraniae [dot. sygn. 112] k. 67—68v.

10. SUMARIUSZ DOKUMENTÓW ARCHIWUM Z LAT 1686—87

1. Sygnatura aktualna, jeszcze z przełomu XIX/XX w. — księga nr 188.

2. Przynależność zespółowa jednostki — biskupia.

3. Język akt — łańciski.

4. Tytuł księgi: Index privilegiorum, erectionum, granicierum, decretorum, in Archivo Capituli Vladislaviensis existentium, sub felicissimi

¹⁰ Mikołaj z Oleksowa Gniewosz h. Rawicz, biskup włocławski w l. 1642—1654.

¹¹ Wojciech Baranowski h. Jastrzębiec, biskup włocławski w l. 1607—1608. Awansował na arcybiskupa gnieźn. i prymasa.

¹² Maciej z Burzenina Pstrokoński h. Poraj, biskup włocławski w l. 1608—1609.

¹³ Wawrzyniec Gembicki h. Nałęcz, biskup włocławski w l. 1610—1616. Awansował na arcybiskupa gnieźn. i prymasa.

¹⁴ Paweł Wołucki h. Rawicz, biskup włocławski w l. 1616—1622.

¹⁵ Maciej Łubiński h. Pomian, biskup włocławski w latach 1631—1641. Awansował na arcybiskupa gnieźnieńskiego i prymasa.

mis auspiciis illustrissimi et reverendissimi domini Bonaventurae de Niedzielsko Madaliński episcopi Vladislaviensis et Pomeraniae¹, per canonicum infrascriptum² per eiusmodi titulos subsequentes conscriptus (k. 1).

5. Okoliczności powstania sumariusza. Wykaz posiada związek z wizytacją generalną katedry, przeprowadzoną przez biskupa Madalińskiego 25 lutego 1687 r. Sporządził go, znany już z poprzedniej pozycji, G. A. Kunigk, notariusz publiczny, kurii biskupiej i wspomnianej wizytacji. Wtenczas już był także kanonikiem wrocławskim. Dowodzą tego charakter jego pisma i podpisy rewizyjne kładzione przez niego na odwrociu dokumentów. Dokładna data wykonania sumariusza nie jest znana. Dlatego w nagłówku pozycji oznaczyłem ją szeroko, na przestrzeni półtora roku, wyrażając opinię, że został ukończony przed wizytacją.

6. Inicjator, a u t o r. Projektodawcami sumariusza mogli być biskup, kapituła i sam Kunigk. Wykonawcą tylko ten ostatni.

7. F o r m a t indeksu — foliał zwykły (in folio).

8. O b j ę t o ś ć akt — kart świeżo sfoliowanych 20. Karty nie zapisane: 19v—20v.

9. O p r a w a nowa w półpłótno.

10. T r e ś ć sumariusza:

Drugi ten samoistny, a czwarty z rzędu spośród ocalałych sumariusz, obejmuje dokumenty biskupie (diecezjalne) i kapituły wrocławskiej. W swoim układzie jest zbliżony do sumariusza z r. 1594 (poz. 7), a jeszcze bardziej do kopiarusza biskupa Rozrażewskiego z lat 1597—1598 (dot. sygn. 2). Autor zredagował regesty według szkatuł, w których znajdowały się dokumenty poszczególnych kluczy majątkowych. Regesty w sumariuszu są krótkie, nie posiadają dat i układu chronologicznego w kluczach (tytułach pracy). Indeksujący nie policzył ich wszystkich w sposób ciągły, a tylko zawartość pierwszej szkatuły. W następstwie tego podobnie uczyniłem (czarnym ołówkiem) w reszcie rozdziałów. Atoli na grzbietach dokumentów Kunigk operował cyframi ciągłymi.

Scatula sub titulo privilegia communia ecclesiae [et] dioecesis Vladislaviensis k. 1—2v, nr 1—44;

Scatula sub titulo clavis Vladislaviensis k. 2v—6v, nr 1—111;

Scatula sub titulo [clavis] Volbriensis k. 6v—7v, nr 1—26;

Scatula sub titulo clavis Raciążnensis k. 7v—9v, nr 1—50;

Scatula sub titulo clavis Komorscensis k. 9v—10, nr 1—22;

Scatula sub titulo clavis Sobcoviensis k. 10v—13, nr 1—59;

Scatula sub titulo clavis Ciechocinensis k. 13—13v, nr 1—13;

[Scatula sub titulo] privilegia clavis Piorkoviensis k. 13v, nr 1—7.

Scatula sub titulo privilegia variarum personarum k. 13v—14, nr 1—21;

Scatula sub titulo privilegia ad limites k. 14—15, nr 1—33;

Scatula sub titulo communia privilegia erectionum et beneficiorum k. 15—16, nr 1—25;

¹ Bonawentura Madaliński — jak przyp. 1 w poz. 9.

² Chodzi o J. A. Kunigka, który nie wiadomo dlaczego nie podpisał swojego elaboratu.

Scatula sub titulo privilegia communia Venerabilis Capituli k. 16—16v, nr 1—12;
Scatula sub titulo privilegia et census k. 16v—17v, nr 1—13;
Scatula sub titulo privilegia decimarum V. Capituli k. 17v—19, nr 1—43.
Łącznie sumariusz obejmuje 479 regestów.

10a. ZAGINIONY KATALOG BIBLIOTEKI Z 1688 ROKU

Z wizytacją generalną katedry, przeprowadzoną przez biskupa Madalińskiego¹ 25 lutego 1687 r., łączył się jeszcze katalog Biblioteki Kapituły z 1688. Nie zdążono go przygotować na dzień wizytacji. Ale był już gotowy w roku następnym, nie wykluczone, że na jego początku. Autorstwo tego opracowania można przypisać J. A. Kunigkowi², który tym samym byłby wykonawcą wszystkich trzech pomocy ewidencyjno-inwentaryzacyjnych za rządów Madalińskiego.

O istnieniu tego katalogu wspominają inwentarze archiwalno-biblioteczne katedry z 2 i 3 ćwierćwiecza XVIII stulecia, a mianowicie:

1) Inwentarz F. A. Sienickiego z lat 1727—1728 (poz. 12) k. 33 nr 5 podaje: „Liber in folio parvus [w tym przypadku cienki] in rubra compactura papyracea, continens Cathalogum librorum Bibliothecae V. Capituli Vladislaviensis, conscriptus a. D. 1688”.

2) Kompendium tegoż Sienickiego z lat 1735—1745 (poz. 13) s. 23 nr 5 tak samo opisuje ów katalog.

3) Akta wizytacji generalnej katedry z 1760 r. w dziale archiwalnym (poz. 18) s. 152 nr 5 podobnie podają jak Sienicki: „Liber parvus in compactura rubra continens Cathalogum librorum Bibliothecae Venerabilis Capituli Vladislaviensis, conscriptus anno Domini 1688^{vom}”.

Katalog ten uprzywatnił z katedry na przełomie XVIII/XIX w. nie znany uczyony względnie kolekcjoner. Właśnie jednym z powodów, dla których zajmuję się tu pozycją zaginioną, jest chęć naprowadzenia kogoś z czytelników na ślady tej pomocy kulturalnej. Także ze względu na aktualne nieposiadanie przez nas opisywanej pracy kładę ją jako nr 10a, a nie 11, który oznacza jednostkę realnie przechowywaną we Włocławku.

Okres rządów Madalińskiego, jakkolwiek on sam nie przekazał do Archiwum Kapituły akt swojej działalności, a także akt wizytacji generalnej katedry, głównie dzięki kanonikowi Kunigkowi, przyniósł miejscowemu środowisku również 3 pomoce w dziedzinie kulturalnej. I nie jest winą biskupa ani autora, że ostatni członek tej „kwazitrylogii” padł bez wieści.

¹ Bonawentura Madaliński — jak przyp. 1 w poz. 9.

² Jerzy Antoni Kunigk — jak przyp. 2 w poz. 9.

10b. ZAGINIONY INWENTARZ SKARBCA I ZAKRYSTII Z 1693 R.

Inwentarz ten mógł być związany z wizytacją generalną katedry i jej duchowieństwa, przeprowadzoną przez biskupa Stanisława Dąbskiego¹. I chociaż nie zachowało się z niej sprawozdanie, co więcej — nawet sam biskup nie przekazał Archiwum Kapitulnemu akt własnej działalności, wizytację taką można przypuszczać. Jakby zakładają takową reformy przeprowadzone przez Dąbskiego w kapitule katedralnej: przyznanie prałatom i kanonikom rokiety i mantoletu (r. 1695) oraz kolejne zatwierdzenie jej statutów (1697).

O istnieniu tego inwentarza wspominają spisy archiwalne katedry z 2 i 3 ćwierćwiecza XVIII stulecia, a mianowicie:

1) Inwentarz F. A. Sienickiego z lat 1727—1728 (poz. 12) k. 33 nr 6 podaje: „Liber sine compactura in folio, aliquot sexterneorum, continens Inventarium Thesauri et supellectilis ecclesiae cathedralis Vladislaviensis, conscriptum a. Dni 1693, sub tempus adm. rndi olim Simonis Wieniecki sacristiani cathedralis”².

2) Kompendium tegoż Sienickiego z lat 1735—1745 (poz. 13) s. 23 nr 6, posiadające taki sam tytuł akt.

3) Księga wizytacji generalnej katedry z 1760 r. (poz. 18) s. 152 nr 6 zamieszczająca podobny tytuł: „Liber in compactura aliquot sexternionum, continens Inventarium Thesauri et Supellectilis ecclesiae cathedralis Vladislaviensis, conscriptum anno Dni 1693”.

Dalsze uwagi będą podobne do umieszczonych w poz. 10a, a więc o uprzywatnieniu inwentarza na przełomie XVIII/XIX w. oraz dlaczego piszę tu o aktach zaginionych, skoro zgodnie z tytułem opracowania powinienem mówić tylko o ocalałych i pomnażanych.

11. PRZERÓBKA POZ. 9 DLA BPA K. A. SZEMBEKA OK. 1723 R.

Krzysztof Antoni Szembek¹ zajmował się jeszcze bardziej sprawami pomorskiej części diecezji aniżeli jego poprzednicy Gniewosz² i Madaliński³. Dlatego, przypuszczalnie na jego życzenie, nie znany mi na razie notariusz Kurii przystosował dla jego potrzeb selekcyjny już wykaz

¹ Stanisław Kazimierz Dąbski h. Godziemba, dr ob. prawa, biskup włocławski w latach 1691—1699. Awansował na stolicę krakowską.

² Szymon Wieniecki zakrystian katedralny, kapłan, bliżej nie znany.

¹ Krzysztof Antoni Szembek h. własnego, biskup włocławski w latach 1720—1739. Awansował na arcybiskupa gnieźnieńskiego i prymasa.

² Mikołaj Gniewosz — jak przyp. 10 w poz. 9.

³ Bonawentura Madaliński — jak przyp. 1 w poz. 9.

z 1684 r., sporządzony, w dużej mierze z akt działalności biskupa Rozrażewskiego⁴, przez J. A. Kunigka⁵ dla Madalińskiego. Z tego względu że wybór treściowy objął głównie rzeczy gdańskie i pomorskie, objętość elaboratu jest o połowę mniejsza od pierwowzoru.

Sygnatury i tytułu brak, przynależność zespołowa biskupia, język łaciński, format foliału, objętość świeżo spaginowanych 32 stron, wykonanych fracta pagina, oprawa nowa w półpłótno.

Jako wybór z wyboru wykaz posiada mniejszą wartość. Świadczy o głównych zainteresowaniach kościelnych i gospodarczych biskupa Szembeka w tutejszej diecezji.

12. NIEPEŁNY KATALOG RĘKOPISÓW Z 1727 ROKU I SUMARIUSZ DOKUMENTÓW Z 1728

1. S y g n a t u r a aktualna, jeszcze z przełomu XIX/XX w. — księga nr 193.

2. Przynależność z e s p o ł o w a jednostki — kapitulna.

3. J ę z y k akt — łaciński.

4. T y t u ł c a ł o ś c i: *Cathalogus librorum in Archivo Venerabilis Capituli Cathedralis Vladislaviensis exsistentium, conscriptus per Secretarium eiusdem Ven. Capituli anno 1727 et 1728, et quidem:*

1 mo. *Librorum sacrorum, liturgicorum, iuridicorum, politicorum ac ceterorum in Bibliotheca exsistentium;*

2 do. *Actorum illmorum olim episcoporum Vladislaviensium, una cum cathalogo eorundem; item actorum capitularium;*

3 tio. *Actorum Consistorii Vladislaviensis;*

4 to. *Librorum oeconomicorum tam Episcopatus Vladislaviensis, quam mensae Ven. Capituli;*

5 to. *Variorum manuscriptorum;*

6 to. *Omnium privilegiorum originalium Ecclesiae, Episcopo et Capitulo servientium, quae in seorsivis scriniis conservantur.*

Omnia et singula haec ad maiorem Dei gloriam, Bmae Virginis Mariae sine labe originali conceptae honorem per F. A. Sienicki notarium protunc Venerabilis Capituli Vladislaviensis¹ (cała k. 1r).

Pod tytuł sumariusza: Index privilegiorum, erectionum, granicierum, decimarum et aliorum munimentorum in Archivu Capituli

⁴ Hieronim Rozrażewski — jak przyp. 3 w poz. 9.

⁵ Jerzy Antoni Kunigk — jak przyp. 2 w poz. 9.

¹ Franciszek Antoni Sienicki, kapłan, notariusz czyli sekretarz kapituły wrocławskiej. Praktycznie archiwista i bibliotekarz kapituły. Teoretycznie obowiązki te należały do prałata kanclerza.

Vladislaviensis existentium, conscriptus per Notarium eiusdem Ven. Capituli, sub felicissimis auspiciis illmi et revmi domini d. Christophori Antonii a Słupow Szembek episcopi Vladislaviensis et Pomeraniae² etc. anno Domini millesimo septingentesimo vigesimo octavo, offerentem omnia et singula ad maiorem Dei gloriam necnon Bmae et sine originali labe conceptae Virginis Mariae honorem (cała k. 37r).

5. Okoliczności powstania obydwu pomocy. Samoistna księga poświęcona Archiwum i Bibliotece Kapituły miała związek z wizytacją generalną katedry i jej duchowieństwa, przeprowadzoną przez biskupa K. A. Szembeka. Chociaż nie zachowały się po niej sprawozdanie i dekret reformacyjny, jednak są jej ślady na ogóle dokumentów (in dorso) w postaci słowa „Revisum” względnie jego skrótów: Revis. lub R. „1728”, „1729”.

6. Inicjator, autor. Projektodawcami pomocy mogli być kapituła, biskup a także sam gorliwy wykonawca ks. Sienicki.

7. Format akt — foliał zwykły (in folio).

8. Objętość księgi — kart świeżo sfoliowanych 100. Karty nie zapisane: 1v—11v, 13—16v, 22, 24—25v, 30—32v, 34—36v, 37v, 80—81v, 83, 84v—94v, 98v.

9. Oprawa nowa w półpłótno.

10. Treść obu pomocy:

Zarówno z tytułu, jak też z opracowania widać, że Sienicki nie bardzo różnił akta (związane z Archiwum) i rękopisy (przynależne do Biblioteki), a także w zespołach akt się gubił. Wynikało to m. in. ze wspólnego pomieszczenia obydwu zbiorów. Zresztą podobne rozeznanie obu zasobów mieli nie tylko jego poprzednicy, lecz również następcy aż do 1939 r.

Katalog rękopisów:

W dziale bibliotecznym autor zrealizował tylko piąty punkt nakreślonego planu, który z kolei nazwał: Libri manuscripti in variis materiis publicis k. 12—12v (nr 1—12). Na inne, obszerniejsze grupy rękopisów pozostawił wolne miejsca.

Inwentarz akt:

Informację o zasobie archiwalnym, zgromadzonym wtedy w katedrze, Sienicki rozpoczął od zamieszczenia zwięzłych biogramów biskupów pt. Series episcoporum Crusviensium, nunc Vladislaviensium et Pomeranae k. 17—21v (61 postaci do Jana Gembickiego w 1673 r. Powinno być: 1674).

Dalej, według rozmieszczenia topograficznego, a nie ważności wyliczył tylko niektóre zespoły i serie akt:

Index actorum capitularium „w szafie wielkiej w Bibliotheca stoiący” k. 23—23v (19 jednostek);

Libri visitationum [ecclesiarum] k. 23v (tylko 4 księgi);

Acta consistorialia [Vladislaviensia] ibidem k. 26—27v (29 jedn.);

Libri oeconomici, „w teyże szafie, ut supra” k. 28—28v (ok. 21 pozycji);

Libri privilegiorum [kopiariusze] „w teyże szafie w Bibliotheca będący” k. 29—29v (11 ksiąg);

² Krzysztof Antoni Szembek — jak przyp. 1 w poz. 11.

„Xięgi” w stoliku kapitularnym k. 33—33v (12 jedn., wśród nich inwentarze i katalogi zbiorów);

A parte w kapitularnym te „xięgi” ad continuum usum reservantur k. 33v (4 poz.). W celu uzupełniania ewidencji zostawiał wolne miejsca.

Sumariusz dokumentów, z kolei piąty zachowany, k. 37—79v:

Zgodnie z zapowiedzią w tytule głównym regesty (dokumenty) odnoszą się do biskupów i diecezji, kapituły i katedry.

Scatula prima sub titulo privilegia communia ecclesiae et dioecesis Vladislaviensis k. 38—42v, nr 1—84;

Privilegia clavis Vladislaviensis k. 43—45, nr 1—57;

Privilegia clavis Wolboriensis k. 45v—47v, nr 1—49;

Privilegia clavis Raciążensis k. 48—49, nr 1—37;

Privilegia clavis Komorscensis k. 49v, nr 1—6;

Privilegia clavis Niesułkoviensis k. 50—50v, nr 1—8;

Privilegia clavis Sobkoviensis k. 50v—57, nr 1—98;

Privilegia clavis Ciechocinensis k. 57—59, nr 1—39;

Privilegia clavis Pierkoviensis k. 59v—60, nr 1—16;

Munimenta należące do Falent, dóbr pod Warszawą, quondam należących do Biskupstwa Kujawskiego k. 60, nr 1—3 (mieszczące w sobie więcej dokumentów);

Privilegia variis personis et locis servientia k. 60v—62v, nr 1—55;

Scatula erectionum beneficiorum ecclesiae cathedralis Vladislaviensis, quae sunt in originalibus authenticis k. 62v—64v, nr 1—28;

Privilegia et munimenta limitum Venerabilis Capituli et nonnullorum bonorum episcopatum k. 64v—65v, nr 1—19;

Munimenta censuum Ven. Capituli k. 66—67v, nr 1—21;

Privilegia et munimenta ecclesiarum Dioecesis Vladislaviensis in originalibus authenticis k. 67v—70, nr 1—45;

Privilegia communia Ven. Capituli Vladislaviensis k. 70v—75v, nr 1—88;

Privilegia decimarum Ven. Capituli Vladislaviensis k. 76—77, nr 1—22;

Bullae in originali Summorum Pontificum k. 77v—79v, nr 1—44; dokumenty 40—44 dopisano później.

Autor nie zostawiał wolnego miejsca po poszczególnych rozdziałach (kluczach) celem kontynuacji dzieła, atoli pod koniec księgi znajduje się dość dużo kart nie zapisanych.

Z katalogiem rękopisów i sumariuszem dokumentów nie są związane materiały historyczno-prawne odnoszące się do katedry i kapituły, które ks. Sienicki pomieścił na k. 82—82v, 95—98, 99—100v.

11. Publikacja. Opracowany przez Sienickiego piąty punkt katalogu rękopisów pn. *Libri manuscripti in variis materiis publicis* ogłosił drukiem ks. Stanisław Librowski w dziełku pt. *Biblioteka Kapituły Włocławskiej* (którego pełny opis bibliograficzny podał w poz. 4) na s. 38—40.

Natomiast sumariusz dokumentów opublikował w r. 1912 ks. Stanisław Chodyński (podpisany S. Ch.) w *Monumenta historica dioeceseos Vladislaviensis, XXV, Vladislaviae* s. 4—79. Regesty zaopatrzył (bez nawiasów prostokątnych) w numerację ciągłą. W następstwie tego wiemy, że sumariusz obejmuje 719 regestów, odpowiadających tyluż dokumentom.

12a. ZAGINIONY KOMPLET POMOCY Z LAT 1728—29

Przez komplet pomocy w zbiorach diecezjalnych pragnę rozumieć inwentarz skarbcza i zakrystii, katalog biblioteki oraz inwentarz archiwum katedralnego. Zaginął on z aktami wizytacji generalnej katedry i jej duchowieństwa, przeprowadzonej w latach 1728—1729 przez biskupa Krzysztofa Antoniego Szembeka¹, jako ważna część składowa całości.

O dokonaniu tej wizytacji posiadamy tylko wzmianki w postaci adnotacji na odwrocie dokumentów oryginalnych, co prawda liczne, w formie: „Revisum 1728” i „Revisum 1729” oraz „Revis[um]” i „R[evisum]” z obydwoma datami. Revisum — rozumie się — privilegium. W taki sposób oznaczano rewizję dokumentów w katedrze jedynie podczas wizytacji generalnych.

Strata w tym przypadku nie jest tak bolesna, ponieważ samoistny inwentarz akt z 1727 r. i sumariusz dokumentów z 1728, autorstwa notariusza kapituły Sienickiego², posiadamy w innej księdze (poz. 12). Także w odrębnym kompendium, i to z niedalekiej odległości czasowej (1735—1745), mamy (niestety, od lat we Wrocławiu) wspomnianego autora inwentarz akt i sumariusz dokumentów oraz katalog biblioteki (poz. 13). Jednak sąsiednie inwentarze skarbcza i zakrystii ocalały dopiero z r. 1593 (poz. 5) i 1757 (poz. 14).

Ponadto na wizytację generalną katedry spisy takie bywały zwykle aktualizowane. Wreszcie, znajdując się w jednej całości księgi wizytacyjnej, byłyby bardziej podręczne do korzystania.

13. KOMPENDIUM O KAP. WŁOCL., JEJ ARCHIWUM I BIBLIOTECE ORAZ KATALOG BIBL. KAP. W ŁOWICZU Z LAT 1735—1745

1. Sygnatura aktualna — Wrocław, BZNO, Rękop. I. 5185.
2. Przynależność z zespołowa jednostki — dawniej kapitulna.
3. Język akt — łaciński.
4. Tytuł, adekwatny do treści, nadany teraz w druku: Kompendium o Kapitulie Włocławskiej, jej archiwum i bibliotece oraz katalog Biblioteki Kapituły Łowickiej (wszystko) z lat 1735—1745.
5. Okoliczności powstania zbioru. Kompendium nie jest związane z wizytacją katedry. Powstało na skutek zamiłowań autora. Nie posiada również daty wykonania. Dzieli się formatem papieru na materiał pomieszczony do s. 276, w którym cytuje on r. 1730 (s. 24) i 1735 (s. 179) oraz od s. 279, gdzie powołuje się na lata 1743 (s. 279)

¹ Krzysztof Antoni Szembek — jak przyp. 1 w poz. 11.

² Franciszek Antoni Sienicki — jak przyp. 1 w poz. 12.

i 1745 (s. 299). W następstwie tego położyłem przy tytule daty skrajne od 1735 do 1745.

Nie potrafię wytłumaczyć, dlaczego na końcu zbioru (s. 299—312) znalazł się katalog książek z Łowicza, należącego do r. 1818 do archidiecezji gnieźnieńskiej. Twórca kompendium nie był kanonikiem łowickim. Atoli może pochodził z tamtych stron? A może uczynił to pod wpływem jakiegoś prałata lub kanonika łowickiego, jednocześnie wrocławskiego?

6. A u t o r. Kompilatorem rękopisu był ks. Franciszek Antoni Sienicki notariusz kapituły wrocławskiej¹. Swojego nazwiska nie położył na żadnej stronie dzieła. Nosi ono przecież wszystkie znamiona wewnętrzne pozycji poprzedniej (nr 12), której Sienicki jest ewidentnym autorem. Opiera się na tamtej i z kolei jest wzorem dla spisów Archiwum (poz. 18) i Biblioteki (poz. 17) we Włocławku z 1760 r.

7. F o r m a t nierówny, zasadniczo in quarto.

8. O b j ę t o ś ć księgi — stron 312, spaginyowanych zaraz po oprawieniu.

9. O p r a w a z połowy XIX wieku w półskórek. Podczas oprawy część pierwszą elaboratu, o formacie mniejszym (do s. 276) zbytnio obcięto, a część drugą na nią zawinięto.

10. U t r a t a r ę k o p i s u przez Włocławek. Kompendium znajduje się od zakończenia II wojny światowej we Wrocławiu. Biblioteka Ossolineum, jeszcze we Lwowie, nadała mu zbyt wąski tytuł: *Inventarium Archivi Capituli Vladislaviensis*. Na grzbiecie zaś: *Archivum dioecesis Vladislaviensis*. Ms. 1749. Przed Biblioteką Ossolińskich właścicielem księgi był Adrian Krzyżanowski profesor b. Uniwersytetu Warszawskiego, zm. w 1852 r. Z Archiwum Kapituły Włocławskiej przejął opracowanie to w jakiś sposób w latach trzydziestych XIX stulecia Kazimierz Stronczyński, albo w latach czterdziestych Leon Rzyszczewski względnie Antoni Muczkowski. Od jednego z nich dostał się rękopis do Krzyżanowskiego.

11. T r e ś ć kompilacji:

Układ tych pomocy jest zagmatwany. Autor ich w znacznym stopniu wymieszał akta z dokumentami, a nawet z rękopisami. Np. dokumenty kapituły rozlokował aż w trzech miejscach. Dlatego poszczególnym zgrupowaniom zawartości usiłowałem nadać jakieś precyzyjne nagłówki.

Rozplanowanie kompendium:

Księga zaczyna się jakby spisem rzeczy: *Tituli librorum manuscriptorum, qui in Archivo Rndi Capituli Vladislaviensis inveniuntur*. Wymienia XXVIII tytułów ksiąg; pod niektórymi od razu zamieszcza pewną część pozycji. Z kolei wylicza grupy dokumentów (s. 1—5).

¹ Franciszek Antoni Sienicki — jak przyp. 1 w poz. 12.

Informacje o kapitule katedralnej:

O dwóch kapitułach (posiedzeniach) generalnych w roku i porządku spraw na nich (s. 6—13);

Wysokość konsolacji świętecznych członków kapituły, zgodnie z jej uchwałą z 1728 r. (s. 15—20).

Zasadniczo akta i dokumenty kapituły:

Index actorum capitularium „w szafie wielkiej w Bibliotheca stojącej” (s. 20—22, 19 jednostek);

„Xięgi” w stoliku kapitularnym (s. 22—23, 12 pozycji);

A parte w kapitularnym te „xięgi” ad continuum usum reservantur (s. 24, 5 jedn.);

„Xięgi” in anno Domini 1730 ad Archivum przybyłe (s. 24—25, 3 poz.);

Munimenta censuum [dokumenty] Venerabilis Capituli (s. 25—29, nr 1—21);

Libri manuscripti [różnej proveniencji] in variis materiis publicis (s. 29—31, 12 jedn.);

Libri oeconomici [także biskupie] „w teyże szafie, ut supra” (s. 31—32, 14 poz.);

Scatula erectionum beneficiorum [dokumenty] ecclesiae cathedralis Vladislaviensis, quae sunt in originalibus authenticis (s. 33—38, nr 1—26);

Privilegia communia Capituli Vladislaviensis (s. 38—53, nr 1—88).

Akta i dokumenty biskupstwa i częściowo kapituły:

Catalogus actorum episcopalium (s. 53—55, 18 jedn.);

Libri visitationum [ecclesiarum] s. 55—57, 13 poz.;

Liber [powinno być libri] privilegiorum [kopiarusze] „w teyże szafie w Bibliotheca będący” (s. 58—60, 11 ksiąg);

Scatula prima sub titulo privilegia communia [odtąd aż do końca nagłówka idą dokumenty] ecclesiae et dioecesis Vladislaviensis (s. 60—72, nr 1—84);

Privilegia clavis Vladislaviensis (s. 72—79, nr 1—57);

Privilegia clavis Volborensis (s. 79—85, nr 1—49);

Privilegia clavis Raciązensis (s. 86—89, nr 1—37);

Privilegia clavis Komorscensis (s. 89—90, nr 1—6);

Privilegia clavis Niesułkoviensis (s. 90—91, nr 1—8);

Privilegia clavis Sobkoviensis (s. 92—108, nr 1—98);

Privilegia clavis Ciecchocinensis (s. 108—114, nr 1—39);

Privilegia clavis Pierkoviensis (s. 114—116, nr 1—16);

Munimenta należące do Falent, dóbr pod Warszawą, quondam należących do Biskupstwa Kujawskiego (s. 116, nr 1—3, obejmujące więcej dokumentów);

Privilegia variis personis et locis servientia (s. 117—123, nr 1—54);

Privilegia et munimenta limitum Venerabilis Capituli et nonnullorum bonorum episcopalium (s. 123—126, nr 1—17);

Privilegia et munimenta ecclesiarum dioecesis Vladislaviensis in originalibus authenticis (s. 126—133, nr 1—44);

Privilegia decimarum Ven. Capituli Vladislaviensis (s. 133—137, nr 1—21);

Bullae in originali Summorum Pontificum (s. 137—143, nr 1—39).

Materiały historyczne:

Nonnulla scitu digna [z r. 1411, 1527 i 1587] s. 143—144.

Katalog Biblioteki — Catalogus librorum in Archivo Venerabilis Capituli Vladislaviensis existentium — [następuje główny tytuł z 1727 r., por. poz. 12] s. 145:

Libri sacri in folio [przeważnie rękopisy] s. 145—148, pozycje 1—39;

Sancti Patres (s. 148, poz. 1—7);

Interpretes (s. 149, poz. 1—3);
 Concionatores (s. 149—150, poz. 1—23);
 Libri spirituales (s. 150—153, poz. 1—27);
 Theologi speculativi (s. 153—154, poz. 1—17);
 Theologi morales (s. 154—155, poz. 1—17);
 Libri liturgici (s. 155—156, poz. 1—9);
 Libri canonici (s. 156—162, poz. 1—103);
 Libri iuridici (s. 163—167, poz. 1—80);
 Concilia (s. 167—168, poz. 1—15);
 Libri controversistici (s. 168, poz. 1—10);
 Historici sacri (s. 169, poz. 1—6);
 Historici profani (s. 169—173, poz. 1—67);
 Philosophi (s. 173—174, poz. 1—22);
 Scholastici (s. 174—175, poz. 1—18);
 Medici (s. 175, poz. 1—4);
 Libri variarum linguarum (s. 175—179, poz. 1—109).
 Akta Konsystorza Włocławskiego:
 Acta consistorialia (s. 179—181, 29 ksiąg).
 Jeszcze o kapitule:

Statuty kapituły katedralnej w redakcji z 1599 r., drukowane w oparciu o inną podstawę wydania ² (s. 185—276);

Nowy wykaz anniwersarzy w katedrze włocławskiej z 1743 r. (s. 279—298).

Biblioteka w Łowiczu:

Catalogus librorum in Bibliotheca Venerabilis Capituli Loviciensis repertorum, anno 1745 die 28 Septembris conscriptus ³ s. 299—312:

Interpretes Sacrae Scripturae (s. 299—300, dzieł numerowanych 42);
 Libri iuridici (s. 300—301, poz. 47);
 Concionatores (s. 302—303, poz. 61);
 Historici (s. 303—304, poz. 11);
 Theologi morales (s. 304—305, poz. 32);
 Controversistae (s. 305, poz. 18);
 Ascetici (s. 305—306, poz. 21).

Libri in secunda parte Bibliothecae Loviciensis reperibiles (s. 306—312, 189 pozycji nie rozłożonych na działy).

Sienicki naliczył we Włocławku: w szóstym z rzędu ocalałym sumariuszu 707 dokumentów (w piątym z 1728 r. było ich 719), 137 jednostek aktowych (ksiąg), 581 książek, przeważnie drukowanych. Biblioteka w Łowiczu posiadała 421 dzieł.

14. INWENTARZ SKARBCA I ZAKRYSTII Z 1757 ROKU

1. Sygnatura aktualna jednostki ogólnej, obejmującej szereg inwentarzy cząstkowych, jeszcze z przełomu XIX/XX w. — księga nr 196.

² Statuty kapituły katedralnej włocławskiej. Z materiałów przysposobionych przez [...] Stanisława Chodyńskiego wydał i bibliografią ustawodawstwa kapitulnego w Polsce poprzedził [...] Jan Fijałek. Kraków 1915 s. 83—117.

³ Dzień 28 września jest pewnie końcowym terminem wykonania katalogu.

2. Przynależność z e s p o ł o w a księgi — kapitulna.

3. J ę z y k akt — polski, łacina.

4. T y t u ł. Księga ogólna nie posiada tytułu. Na przełomie XIX/XX w. ks. Stanisław Chodyński¹ nalepił na jej grzbiecie naklejkę z napisem: Inwentarz skarbcza i zakrystii 1757—1803. — N a g ł ó w e k inwentarza, wypełniający stronę 1: Inventarium seu regestrum Thesauri et Supellectilis ecclesiae cathedralis Vladislaviensis, per perillum rrum dominum Mauritium Jezewski eiusdem ecclesiae cath. canonicum capitulariter deputatum commissarium² revisum, ac de speciali mandato per me Lucam Chrzonowski eiusdem ecclesiae cath. Vlad. sacristianum³ accurate de novo conscriptum et sub tempus generalis capituli Assumptionis in caelum Emae Virginis Mariae productum anno Dni millesimo septingentesimo quinquagesimo septimo die 25 mensis Augusti.

5. O k o l i c z n o ś c i s p i s a n i a inwentarza. Spis tegoroczny powstał z inicjatywy kapituły oraz zgodny był z niepamiętną tutejszą tradycją kontrolowania przez nią skarbcza i zakrystii, a następnie sporządzenia kolejnego inwentarza tamtejszych zasobów.

6. O d p o w i e d z i a l n y z a c a ł o ś ć; w y k o n a w c a inwentarza. Rewizję obu zasobów przeprowadził z ramienia kapituły, a w zastępstwie prałata kustosza, któremu podlegał ten resort, kanonik Jezewski. Inwentarz sporządził, za zgodą kapituły względnie rewizora, zakrystian katedralny ks. Chrzonowski. Atoli wspomniany kanonik, jako firmujący wszystko, uwierzytelił na końcu inwentarz (s. 47) tymi słowy: Ita est, prout conscriptum. J. Mauritius Jezewski deputatus a Illmo Capitulo in vicem P. R. Custodis mp.

7. F o r m a t r ę k o p i s u — foliał zwykły (in folio).

8. O b j ę t o ś ć księgi — stron świeżo spaginowanych i jednocześnie zapisanych: od przodu 491, z drugiej strony 9. Blisko połowa księgi nie zapisana i dlatego nie paginowana. Wśród spaginowanych czystymi są strony: 2, 48, 50, 82, 84, 136, 174, 178, 258, 305, 342. Teksty wykonane w prostokątnych ramkach. — Z drugiej strony kodeksu (s. 1, 3—9) znajdują się zapiski zakrystiana Chrzonowskiego z lat 1755—1787, głównie zaś „Opisanie cudow y łask otrzymanych [od] Pana Jezusa Ukrzyżowanego, na srodku w kosciele katedralnym włocławskim wiszącego — —” (s. 5—9). — O b j ę t o ś ć inwentarza z 1757 r. s. 1—47.

9. O p r a w a z o k o ł o 1757 r. w brunatną skórę, brzegi złożone.

¹ Stanisław Ksawery Antoni Chodyński — jak przyp. 2 w poz. 1.

² Jan Maurycy Jezewski h. Jastrzębiec, dr ob. prawa, prałat archidiakon dobrzyński w diecezji płockiej, kanonik włocławski.

³ Łukasz Chrzonowski (pisany początkowo według ówczesnej wymowy Chrzonowski), kapłan, zakrystian katedralny, zastępujący wspólnie z wicekustoszem prałata kustosza.

10. Inwentarze cząstkowe występujące w księdze. Nie licząc drobnych zapisek, których nie uwzględniam, omawiane akta zawierają inwentarze z lat: 1757, 1759, 1763, 1765, 1766, 1777, 1780, 1782, 1785, 1788, 1789 (dwa), 1791, 1793, 1796, 1803 — razem szesnaście. Dlatego do niniejszej księgi magistralnej, a więc do jej sygnatury i opisu zewnętrznego, będę się odwoływał jeszcze piętnaście razy przy następujących pozycjach tego opracowania: 15, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32.

11. Treść niniejszego inwentarza:

Uwaga. Autor inwentarza ponumerował przedmioty tylko w punkcie „Złoto”.

Złoto s. 3—5, nr 1—16;

Srebro s. 5—11;

Srebro na krzyżu in medio ecclesiae s. 11—13;

Srebro w kaplicach i na ołtarzach s. 13—14;

Międź i cyna s. 14—15;

Mszały s. 15—17 — było ich 29;

Aparat biskupi s. 17—20;

Antependia s. 20—22;

Tuwalnie, alby i insza bielizna s. 22—23;

Casulae [ornaty] s. 24—28;

Dalmatyki s. 29—30;

Kapy s. 31—34;

Vela, bursae, palae s. 34—37;

Mobilia ecclesiastica varia s. 37—40.

Regestrum apparamentorum in sacristia minori [niższego duchowieństwa] s. 40—47:

„Xięgi chorowe koscielne” [w tejże zakrystii] s. 46 — naliczyłem ich 27.

15. INWENTARZ SKARBCA I ZAKRYSTII Z 1759 ROKU

Uwaga. O większości elementów opisu zbiorczej księgi inwentarzowej z lat 1757—1803 zob. w pozycji 14.

1. Tytuł niniejszego inwentarza wypełniający stronę 49: Inventarium seu regestrum Thesauri et Supellectilis ecclesiae cathedralis Vladislaviensis per perillum rrum dnum Mauritium Jezewski i.u.d. archidiaconum Dobrinensem, eiusdem ecclesiae cath. Vlad. canonicum, in vicem perillis rmi dni Custodis huiusce ecclesiae capitulariter deputatum commissarium¹ revisum, ac de speciali mandato per me Lucam Chrzanowski eiusdem ecclesiae cath. Vlad. sacristianum² accurate conscriptum, et sub tempus generalis capituli Assumptionis in caelum BmaeVir-

¹ Jan Maurycy Jezewski — jak przyp. 2 w poz. 14.

² Łukasz Chrzanowski — jak przyp. 3 w poz. 14.

ginis Mariae productum anno Dni millesimo septingentesimo quinquagesimo nono die 23 mensis Augusti.

2. Okoliczności powstania inwentarza — jak w poz. 14.

3. Rewizor i odpowiedzialny za całość; autor inwentarza — jak w poz. 14. — Uwierzytelnienie inwentarza (s. 81) przez komisarza kapituły: J. Mauritius Jezewski A. D., canonicus Cuiav, nomine rmi Custodis Vlad.³ mp.

4. Objętość inwentarza w księdze zbiorczej s. 49—81.

5. Treść inwentarza:

Uwaga. Dokładniej ponumerowano przedmioty złote, inne tylko sporadycznie.

Złoto s. 51—52, nr 1—12, a także kilka drobnych;

Srebro s. 53—57;

Srebro na krzyżu in medio ecclesiae s. 57—58;

Srebro w kaplicach i na ołtarzach s. 59;

Miedź i cyna s. 59—60;

Mszały s. 61 — było ich 23;

Aparat biskupi s. 61—63;

Antependia s. 63—65;

Tuwalnie, alby i insza bielizna s. 65—66;

Casulae [ornaty] s. 66—70;

Kapy s. 71—73;

Vela, bursae, palae s. 74.

Regestrum apparatusum in sacristia minori [niższego kleru] s. 75—81:

„Xięgi chorowe kościelne” s. 81 — naliczyłem ich 17.

16. INWENTARZ SKARBCA I ZAKRYSTII Z 1760 ROKU

1. Sygnatura aktualna księgi wizytacyjnej, w której mieści się inwentarz, jeszcze z przełomu XIX/XX w. — księga nr 198.

2. Przynależność zespółowa jednostki — biskupia.

3. Język akt — łaciński, polski.

4. Tytuł księgi wypełniający jej stronę 1: *Visitatio generalis ecclesiae cathedralis Vladislaviensis per illum et rrum dominum d. Antonium Casimirum de Ostrow Ostrowski episcopum Livoniae et Piltinensem, episcopatus Vladislaviensis et Pomeraniae coadiutorem*¹, anno Dni 1760 peracta. — Nagłówek inwentarza: *Inventarium ad praesens confectum sequens est* (s. 13).

5. Okoliczności spisania inwentarza. Głównym powodem dokonania spisu była wizytacja generalna katedry i jej duchowieństwa,

³ Stanisław Chryzostom Zboiński h. Ogończyk, prałat kustosz katedry od r. 1751, przeważnie nie rezydujący.

¹ Antoni Kazimierz Ostrowski h. Grzymała, biskup inflancki i koadiutor włocławski, ordynariusz tejże diecezji w latach 1763—1777. Awansował na arcybiskupa gnieźnieńskiego i prymasa.

przeprowadzona przez biskupa koadiutora Ostrowskiego, z upoważnienia biskupa ordynariusza A. S. Dembowskiego². W skład akt takiej wizytacji z zasady wchodził inwentarz skarbcza i zakrystii.

6. **Wykonawca** inwentarza nie znany. Można przypuszczać, że również nie podany w księdze sekretarz wizytacji zaciągnął do jej akt zmodyfikowany spis z 1759 r. (poz. 15).

7. **Format** rękopisu — foliał większy (in folio maiore).

8. **Objętość** księgi — stron 293. — **Objętość** inwentarza w aktach macierzystych s. 13—28.

9. **Oprawa** współczesna w brązową skórę, brzegi czerwone.

10. **Treść** inwentarza:

Uwaga. Przedmioty w poszczególnych grupach nie są numerowane.

Złoto s. 13—15;

Srebro s. 15—17;

Srebro na krzyżu in medio ecclesiae s. 17—18;

Srebro w kaplicach i na ołtarzach s. 18;

Miedź i cyna s. 19;

Mszały s. 19 — było ich 21;

Aparat biskupi s. 20;

Antependia s. 20;

Tuwalnie, alby i insza bielizna s. 21;

Casulae [ornaty] s. 21—24;

Kapy s. 24—25;

Vela, bursae, palae s. 25.

Regestrum apparamentorum in sacristia minori [niższego duchowieństwa] s. 25—28:

Obrazy, księgi chórowe s. 27 — pierwszych naliczyłem 8, drugich 16.

17. KATALOG BIBLIOTEKI Z 1760 ROKU

1. **Sygnatura** aktualna księgi zasadniczej — jak w poz. 16.

2. Jej przynależność z **espołowa** — jak w poz. 16.

3. **Język** akt — łaciński, polski; katalogu — łaciński.

4. **Tytuł** jednostki głównej — jak w poz. 16. — Natomiast katalog nie posiada nagłówka.

5. **Okoliczności** powstania katalogu — jak w poz. 16.

6. **Autor** katalogu nie znany. Oparł się na pomocach Sienickiego z lat 1735—1745 (por. poz. 13).

7. **Format** rękopisu — jak w poz. 16.

8. **Objętość** księgi — jak w poz. 16. — **Objętość** katalogu w aktach macierzystych s. 125—140.

² Antoni Sebastian Dembowski h. Jelita, biskup włocławski w latach 1752—1763.

9. O p r a w a jednostki — jak w poz. 16.

10. T r e ś ć katalogu:

Uwaga. Pozycje w kolejnych działach Biblioteki są ponumerowane zawsze od pierwszej.

Libri sacri in folio [głównie rękopisy] s. 125, poz. 1—39;

Sancti Patres (s. 125—126, poz. 1—7);

Interpretes (s. 126, poz. 1—3);

Concionatores (s. 126, poz. 1—23);

Libri spirituales (s. 126—127, poz. 1—27);

Theologi speculativi (s. 127—128, poz. 1—17);

Theologi morales (s. 128, poz. 1—16);

Libri liturgici (s. 128—129, poz. 1—9);

Libri canonici (s. 129—131, poz. 1—109);

Libri iuridici (s. 131—133, poz. 1—80);

Concilia (s. 133, poz. 1—15);

Libri controversistici (s. 134, poz. 1—10);

Historici sacri (s. 134, poz. 1—6);

Historici profani (s. 134—136, poz. 1—66);

Philosophi (s. 136, poz. 1—23);

Scholastici (s. 136, poz. 1—18);

Medici (s. 136—137, poz. 1—4);

Variarum linguarum (s. 137—138, poz. 1—55);

Libri manuscripti in variis materiis publicis¹ (s. 138—139, poz. 1—12);

Libri post fata perillis rmi Bonifacii Szembek canonici Vladislaviensis² accesserunt sequentes (s. 139—140, poz. 1—24).

Razem 563 dzieła względnie tomy.

18. INWENTARZ ARCHIWUM Z 1760 ROKU

1. S y g n a t u r a aktualna księgi magistralnej — jak w poz. 16.

2. P r z y n a l e ż n o ś ć z e s p o ł o w a tejże — jak w poz. 16.

3. J ę z y k akt — łaciński, polski; inwentarza — łaciński.

4. T y t u ł jednostki głównej — jak w poz. 16. — Ogólnie biorąc inwentarz nie ma własnego nagłówka, posiada go tylko sumariusz.

5. O k o l i c z n o ś c i w y k o n a n i a inwentarza — jak w poz. 16.

6. A u t o r inwentarza nie znany. Oparł się na pomocach Sienickiego z lat 1735—1745 (poz. 13), które nieco udoskonalił.

7. F o r m a t rękopisu — jak w poz. 16.

8. O b j ę t o ś ć księgi — jak w poz. 16. — O b j ę t o ś ć inwentarza w aktach głównych s. 147—199.

¹ Ks. Sienicki w pomocach z lat 1727—1728 zawarł ten dział w Bibliotece (por. poz. 12), a z lat 1735—1745 w Archiwum (zob. poz. 13).

² Bonifacy Erazm Szembek h. własny, m. in. kanonik włocławski zmarł nagle w Warszawie w r. 1753.

9. O p r a w a jednostki — jak w poz. 16.

10. T r e ś ć pomocy:

Uwagi. 1. Z powodu widocznej ewolucji w opracowaniu zasobu archiwalnego we Włocławku, mogą go podzielić na dwie wyraźne części.

2. Tytuły jednostek aktowych w kolejnych zespołach czy seriach idą zawsze od jednego. Tak samo rejestry (dokumenty) w poszczególnych kluczach i działach, zawsze ponumerowane, zaczynają się od pierwszego.

Inwentarz akt:

Catalogus actorum episcopalium [jeszcze pomieszane serie, a nawet zespoły] s. 147—148, jednostek 18;

Index actorum capitularium [podobne pomieszanie] s. 148—149, jedn. 19;

Libri visitationum [ecclesiarum] s. 149—150, jedn. 13;

Libri privilegiorum [kopiariusze] s. 150—151, jedn. 11;

Acta consistorialia [Vladislaviensia] s. 151—152, jedn. 29;

Libri oeconomici [kapituły i biskupów] s. 152, jedn. 13;

Libri in mensa capitulari s. 152—153, jedn. 12;

Libri ad continuum usum reservati s. 153, jedn. 5;

Libri ad Archivum anno Domini 1730 accesserunt sequentes s. 153, 3 jednostki.

Łącznie w Archiwum znajdowały się **123** księgi odnoszące się do biskupstwa, konsystorza i kapituły.

S u m a r i u s z d o k u m e n t ó w — Index privilegiorum, erectionum, granicie-rum, decimarum et aliorum munimentorum:

Scatula ima sub titulo Privilegia communia ecclesiae [et] dioecesis Vladislaviensis s. 154—160, 84 numery;

Privilegia clavis Vladislaviensis s. 160—163, 56 nrów;

Privilegia clavis Volboriensis s. 163—166, 49 nrów;

Privilegia clavis Raciążensis s. 166—167, 37 nrów;

Privilegia clavis Komorscensis s. 168, 6 nrów;

Privilegia clavis Niesułkoviensis s. 168, 8 nrów;

Privilegia clavis Subkoviensis s. 169—176, 97 nrów;

Privilegia clavis Ciechocinensis s. 176—178, 39 nrów;

Privilegia clavis Piorkoviensis s. 178—179, 16 nrów;

Munimenta ad bona Falenty ad Varsaviam consistentia, spectantia quondam ad Episcopatum Vladislaviensem s. 179, 3 nry, ale dokumentów około 15;

Privilegia variis personis et locis servientia s. 179—182, 55 nrów;

Erectiones beneficiorum ecclesiae cathedralis Vladislaviensis s. 182—184, 28 nrów;

Privilegia et munimenta limitum Venerabilis Capituli et nonnullorum bonorum episcopalium s. 184—185, 19 nrów;

Munimenta censuum Ven. Capituli s. 186—187, 21 nrów;

Privilegia et munimenta ecclesiarum Dioecensis Vladislaviensis s. 187—190, 45 nrów;

Privilegia communia Ven. Capituli Vladislaviensis s. 190—196, 88 nrów;

Privilegia decimarum Ven. Capituli Vlad. s. 196—197, 22 nry;

Bullae Summorum Pontificum s. 197—199, 43 nry;

Clavis Niesułkoviensis [uzupełnienie] s. 199, 2 numery.

Tak więc w siódmym z kolei zachowanym sumariuszu zestawiono rejestry **718** dokumentów, jednak w rzeczywistości było ich około 730.

Pewnie było to zasługą koadiutora Ostrowskiego, słynącego z porządku w kancelarii i posiadłościach, oraz kapituly, że pod koniec rządów biskupa Dembowskiego katedra tutejsza otrzymała pełną „trylogię” opisu swoich zbiorów kulturalnych (pozycje 16—18), jakkolwiek nie samodzielną.

19. INWENTARZ SKARBCA I ZAKRYSTII Z 1763 ROKU

Uwaga. Większość elementów opisu — jak w zbiorczej księdze inwentarzowej z lat 1757—1803 (pozycja 14).

1. Tytuł niniejszego inwentarza wypełniający stronę 83: *Inventarium seu regestrum Thesauri et Supellectilis ecclesiae cathedralis Vladislaviensis per illum perille[m] et rmos dominos Ioannem Dembowski suffraganeum¹ [et] Martinum Chyczewski canonicum² eiusdem ecclesiae cath. Vlad. capitulariter deputatos commissarios revisum, per me vero Lucam Chrzonowski eiusdemet ecclesiae cath. Vlad. sacristianum³ accurate conscriptum, et sub tempus capituli generalis in caelum Bmae Virginis Mariae celebrati productum, anno Domini millesimo septingentesimo sexagesimo tertio die vigesima secunda mensis Augusti.*

2. Okoliczności spisania inwentarza — jak w poz. 14.

3. Rewizorzy i odpowiedzialni za całość, autor inwentarza. Odpowiedzialni za stan skarbcza i zakrystii w roku bieżącym delegaci kapituly: sufragan i jednocześnie kanonik Dembowski oraz kan. Chyczewski skontrolowali zasoby, a wykaz ich sporządził ks. zakrystian Chrzonowski. Na s. 114 komisarze podpisami uwierzytnili inwentarz: *Joannes Dembowski suffr. Vlad. mp., Martinus Chyczewski mp.*

4. Objętość wpisów w księdze głównej s. 83—114.

5. Treść inwentarza:

Uwaga. W poszczególnych grupach ponumerowano tylko najważniejsze przedmioty złote oraz ważniejsze srebrne.

Złoto s. 85—86, nr 1—12 i kilka drobnych;

Srebro s. 87—91;

Srebro na krzyżu in medio ecclesiae s. 91—92;

Srebro w kaplicach i na ołtarzach s. 93;

Miedź i cyna s. 93—94;

Mszaly s. 94—95 — było ich 19;

Aparat biskupi s. 95—96;

¹ Jan Dembowski h. Kozierogi (Jelita), brat ordynariusza, biskup tyt. lambezytański, sufragan i kanonik wrocławski.

² Marcin Ignacy Chyczewski h. Ślepowron albo Korwin, kanonik wrocławski, potem sufragan.

³ Łukasz Chrzonowski — jak przyp. 3 w poz. 14.

Antependia s. 97—98;
 Tuwalnie, alby i inna bielizna s. 99;
 Casulae [ornaty] s. 99—103;
 Kapy s. 103—106;
 Vela, bursae, palae s. 106;
 Regestrum apparamentorum in sacristia minori [niższego duchowieństwa] s. 107—
 —111;
 Mobilia ecclesiastica s. 111—114;
 Obrazy s. 112 — naliczyłem ich 12;
 „Xięgi chorowe koscielne” s. 113—114 — było ich 17.

Uwaga. W tymże roku prałat archidiakon i oficjał gen. włocławski Maurycy Jeżewski ufundował w Gdańsku dla katedry 9 przedmiotów srebrnych (s. 114). Natomiast we wrześniu 1763 r. zakrystia otrzymała po zmarłym biskupie ordynariuszu Dembowskiem wiele aparatów i naczyń, przeważnie srebrnych, które skumulowano w księdze w 15 punktach (s. 115—116). — Wpisane dary poświędził osobiście: X Stanisław Zboinski custos Vlad. (s. 116).

20. INWENTARZ SKARBICA I ZAKRYSTII Z 1765 ROKU

Uwaga. Prawie wszystkie elementy opisu — jak w głównej księdze inwentarzowej z lat 1757—1803 (pozycja 14).

1. Tytuł. Niniejszy inwentarz nie posiada tytułu (s. 116). Urobiłem go na wzór innych. Datę wykonania — 1765 — zaczerpnąłem z tekstu (s. 122).

2. Okoliczności powstania inwentarza — przypuszczalnie jak w poz. 14.

3. Rękopis nie podaje komisarzy kapitulnych sprawdzających zawartość skarbcia i zakrystii oraz odpowiedzialnych za sprawy. Autorem inwentarza musiał być znany już zakrystian ks. Chrzanowski. Widać to z charakteru pisma.

4. Objętość inwentarza w księdze zbiorczej s. 116—134.

5. Zawartość inwentarza:

Uwaga. Spisu nie dokończono. Brak w nim zawartości zakrystii niższego duchowieństwa i rzeczy rozlokowanych w różnych miejscach kościoła katedralnego. Przedmiotów nie numerowano.

Złoto s. 116—119;

Srebro s. 119—125;

Srebro na krzyżu in medio ecclesiae s. 125—128;

Srebro w kaplicach i na ołtarzach s. 128;

Miedź i cyna s. 129—130;

Mszały s. 130 — było ich 18;

Aparat biskupi s. 130—132;

Antepedia¹ s. 132—133;

Tuwalnie, alby i inna bielizna s. 133—134.

¹ Od tego roku księga oddaje zaznaczony wyraz z polska.

21. INWENTARZ SKARBCA I ZAKRYSTII Z 1766 ROKU

Uwaga. Większość elementów opisu — jak w zbiorczej księdze inwentarzowej z lat 1757—1803 (pozycja 14).

1. Tytuł poniższego inwentarza wypełniający stronę 135: *Inventarium seu regestrum Thesauri et Supellectilis ecclesiae cathedralis Vladislaviensis per perilles et rmos dominos Alexium Młodziejewski¹ [et] Franciscum Xaverium Grochowalski² canonicos eiusdem ecclesiae cath. Vlad. deputatos commissarios revisum, per me vero Lucam Chrzanowski eiusdemet ecclesiae cath. Vlad. sacristianum³ accurate conscriptum, et sub tempus capituli generalis Assumptionis in caelum Bmae Virginis Mariae celebrati productum, anno Domini 1766-to.*

2. Okoliczności spisania inwentarza — jak w poz. 14.

3. Rewizorzy i odpowiedzialni za całość, autor inwentarza. Odpowiedzialni za stan skarbcza i zakrystii w wymienionym roku kanonicy Młodziejewski i Grochowalski skontrolowali ich zawartość, a wykaz sporządził ks. zakrystian Chrzanowski. — Uwierzytelnienie inwentarza podpisami przez komisarzy odbyło się następująco: Alexius Młodziejewski delegatus ad revidendum mp., Franciscus Grochowalski can. cath. Vlad. ad praemissa delegatus mp. (s. 173).

4. O b j ę t o ś ć wpisów w księdze głównej s. 135—173.

5. T r e ś ć inwentarza:

Uwaga. Ponumerowano tylko najważniejsze rzeczy złote.

Złoto s. 137—140, 12 przedmiotów;

Srebro s. 140—147;

Srebro na krzyżu in medio ecclesiae s. 147—150;

Srebro w kaplicach i na ołtarzach s. 150—151;

Miedź i cyna s. 151—152;

Mszały s. 152 — było ich 26;

Aparat biskupi s. 152—153;

Antepedia s. 154—155;

Tuwalnie, alby i inna bielizna s. 155—156;

Casulae [ornaty] s. 156—163;

Vela, bursae, palae s. 163;

Kapy s. 163—166.

Zakrystia wikariuszowska s. 166—171:

Mszały s. 171 — podano ich 14.

Mobilia ecclesiastica s. 171—173:

Obrazy s. 171—172, naliczyłem ich 11;

Księgi chórowe s. 173 — było ich 15.

¹ Aleksy Jakub Młodziejewski h. Korab, kanonik włocławski.

² Franciszek Ksawery Grochowalski h. Nałęcz, dr ob. prawa, kanonik włocławski.

³ Łukasz Chrzanowski — jak przyp. 3 w poz. 14.

21a. KONTROLA SKARBCA I ZAKRYSTII W 1767 ROKU

Uwaga. Większość elementów opisu — jak w głównej księdze inwentarzowej z lat 1757—1803 (pozycja 14).

1. Na g ł ó w e k zapisu o kontroli: *Revisio Thesauri et Supellectilis ecclesiae cathedralis Vladislaviensis facta in anno 1767 per nos infra-scriptos, sub tempus generalis capituli Assumptionis B. V. Mariae* (s. 175).

2. Okoliczności dokonania rewizji — jak w poz. 14.

3. Delegowani przez kapitułę do przeprowadzenia kontroli — sufragan i wtedy już prałat scholastyk Jan Dembowski¹ oraz kanonik Ignacy Lasocki² (s. 176). — Tamże uwierzytelnienia.

4. Objętość zapisu w księdze zasadniczej s. 175—176.

5. Przyczyny niesporządzenia inwentarza: *Post exactam anni proximi elapsi 1766 per perilles rmos dominos a capitulo generali deputatos inventarii Sacristiae et Thesauri conscriptionem huius ecclesiae* (por. poz. 21), *siquidem nihil deperditum aut immutatum parumve reparatum inveniatur. Idcirco ea solummodo, quae aucta sunt aut reparatione indigent, brevibus adnotantur:*

Accessit enim s. 175—176 — wyliczono 7 przedmiotów;

Indigent reparatione s. 176 — wymieniono kilkanaście rzeczy w 9 punktach.

Nota. Z powodu braku inwentarza, który zwykle następuje po rewizji, pozycja niniejsza nie jest numerowana ciągle przez „22”, ale wtórnie przez „21a”. — Charakter pisma ks. zakrystiana Chrzanowskiego.

22. INWENTARZ SKARBCA I ZAKRYSTII Z 1777 ROKU

Uwaga. Większość elementów opisu — jak w zbiorczej księdze inwentarzowej z lat 1757—1803 (pozycja 14).

1. Tytuł poniższego inwentarza wypełniający stronę 177: *Inventarium seu regestrum Thesauri et Supellectilis ecclesiae cathedralis Vladislaviensis per perilles et rmos dominos Alexium Młodziejowski¹ et Ignatium Lniski² canonicos eiusdem ecclesiae cath. Vlad. deputatos commissarios revisum, et per me Lucam Chrzanowski³ eiusdem ecclesiae*

¹ Jan Dembowski — jak przyp. 1 w poz. 19.

² Ignacy Lasocki h. Dołęga, dr ob. prawa, kanonik kaznodzieja wrocławski.

¹ Aleksey Jakub Młodziejowski — jak przyp. 1 w poz. 21.

² Ignacy Lniski h. Ostoja, kanonik wrocławski.

³ Łukasz Chrzanowski — jak przyp. 3 w poz. 14.

cath. Vlad. sacristianum accurate conscriptum, et sub tempus capituli generalis Sanctorum Trium Regum celebrati productum, anno Domini 1777.

2. Okoliczności spisania inwentarza — jak w poz. 14.

3. Rewizorzy i odpowiedzialni za całość, a autor inwentarza. Odpowiedzialni za stan skarbcza i zakrystii tego roku kanonicy Młodziejowski i Lniski skontrolowali ich zawartość, a wykaz sporządził ks. zakrystian Chrzanowski. — Zawartość inwentarza uwierzytelił tylko jeden z deputowanych następująco: Ignatius Lniski canonicus cath. Vlad. ad praemissa delegatus mp. (s. 226).

4. Objętość wpisów w księdze głównej s. 177—226.

5. Treść inwentarza:

Uwaga. Ponumerowano tylko najważniejsze obiekty złote.

Złoto s. 179—181, 13 jednostek;

Srebro s. 181—186;

Vota [srebrne] na krzyżu in medio ecclesiae s. 186—188;

Srebro w kaplicach i na ołtarzach s. 189—190;

Miedź i cyna s. 190—192;

Mszaly s. 193 — było ich 23;

Aparat biskupi s. 194—195;

Antepedia s. 196—197;

Tuwalnie, alby i inna bielizna s. 197—199;

Casulae [ornaty] s. 199—207;

Kapy s. 207—213;

Vela, bursae, palae s. 213.

Regestrum apparamentorum in sacristia minori [niższego kleru] s. 214—221.

Mobilia ecclesiastica varia s. 221—225;

Obrazy s. 222 — naliczyłem ich 11;

Księgi chórowe kościelne s. 225 — było ich 17.

23. INWENTARZ SKARBCHA I ZAKRYSTII Z 1780 ROKU

Uwaga. Większość elementów opisu — jak w głównej księdze inwentarzowej z lat 1757—1803 (pozycja 14).

1. Tytuł poniższego inwentarza wypełniający stronę 227: Inventarium seu regestrum Thesauri et Supellectilis ecclesiae cathedralis Vladislaviensis, per perilles et rmos dominos Iosephum Karnkowski primicerium¹ et Matthiam Suminski canonicum² ecclesiae cath. Vlad., tempore visitationis generalis, deputatos commissarios revisum, per me vero

¹ Józef Karnkowski h. Junosza, prałat kantor czyli prymicer wrocławski.

² Maciej Sumiński h. Leszczyce kanonik wrocławski.

Lucam Chrzanowski eiusdem ecclesiae cath. Vlad. sacristianum³ accurate conscriptum et productum, anno Domini 1780.

2. Okoliczności powstania inwentarza. Podstawową przyczyną spisania inwentarza była wizytacja generalna katedry i jej duchowieństwa przeprowadzona przez biskupa Józefa Rybińskiego⁴ na przełomie maja i czerwca⁵ 1780 r. Na taką wizytację zwykle przygotowywano wykazy zasobów skarbcza i zakrystii, biblioteki i archiwum. Jeżeli tego nie powodowała sama kapituła, domagał się od niej ordynariusz diecezji.

3. Odpowiedzialni z ramienia kapituły, autor inwentarza. Zasób skarbcza i zakrystii przejrżeli w wymienionym roku delegaci kapituły prałat kantor Karnkowski i kanonik Sumiński, a przedstawił go na piśmie znowu ks. zakrystian Chrzanowski. — Komisarze kapitułni tak uwierzytelnili zawartość spisu: Josephus Karnkowski ecclesiae cath. Vlad. cantor sub tempus generalis visitationis ad praemissa delegatus mp. Matthias Suminski ad suprascripta deputatus mp. (s. 255).

4. Drugie skontrolowanie przez współwizytatorów katedry. Informacja o fakcie i uwierzytelnienia: Die 2da Iunii anno Domini 1780 assumpti in adiutorium sub tempus generalis visitationis ab illmo Iosepho Rybinski episcopo Vladislaviensi et Pomeraniae ad verificandam descriptionem status ecclesiae, sacrae supellectilis ac aliorum pro munere suae delegationis omnia reviderunt, verificarunt ac in maius robur se subscribunt:

Matthias Nałęcz decanus cath. Vlad.⁶ mp.

Martinus Chyczewski can. cath. et offic. Cuiaviae gen.⁷ mp.

Adalbertus Skarszewski can. cath., Vlad., auditor ac iudex gen.⁸ mp. (s. 257).

5. Objętość wpisów w księdze zbiorczej s. 227—257.

6. Treść inwentarza:

Uwaga. Ponumerowano jedynie najważniejsze przedmioty złote.

³ Łukasz Chrzanowski — jak przyp. 3 w poz. 14.

⁴ Józef Ignacy Rybiński h. Radwan, biskup włocławski w latach 1777—1806.

⁵ Wizytację kapituły katedralnej odbył biskup 20 maja, lecz jego pomocnicy lustracyjni przeglądali rzeczy w katedrze jeszcze 2 czerwca 1780 r.

⁶ Maciej Nałęcz h. własnego, dr ob. prawa, prałat dziekan włocławski.

⁷ Marcin Ignacy Chyczewski — jak przyp. 2 w poz. 19. Obecnie nadto oficjał gen. kujawski czyli włocławski.

⁸ Wojciech Skarszewski h. Leszczyc, kanonik włocławski oraz audytor i sędzia gen. kurii biskupiej. Z czasem biskup chełmski, lubelski, arcybiskup warszawski i prymas Królestwa Polskiego (Kongresowego).

⁹ W czasach wojen i rozbiorów Polski cenniejsze przedmioty nie były bezpieczne nawet w murowanej katedrze. Trzeba je było przechowywać poza kościołem.

Specificatio auri et argenti ecclesiae cathedralis Vladislaviensis in conservatorio secreto extra ecclesiam⁹ s. 228—230;

[Aurum] s. 228—230, 13 sztuk;

Argentum ibidem s. 230;

Specyfikacja srebra kościoła katedralnego kujawskiego znajdującego [się] w skarbcu kościelnym s. 231—236;

Reliquiae Sanctorum [w oprawach srebrnych] s. 232—233.

Miedź i cyna kościoła katedralnego s. 236—238;

Mszały kanoniczne [= kanonickie] s. 238 — było ich 18;

Aparat biskupi s. 239—240;

Antepedia s. 240—241;

Tuwalnie, alby prałackie i minoris cleri s. 241—242;

Casulae [ornaty] s. 242—247;

Vela, bursae s. 247—248;

Kapy s. 248—250.

[Sacristia minoris cleri] z podobnym rozplanowaniem jak kanonicka s. 250—254.

Obicia kościelne s. 254;

Obrazy kościelne s. 255 — naliczyłem ich 6;

„Xiegi chorowe” s. 255 — było ich 13;

Obrazy na filarach s. 257 — naliczyłem ich 8.

23a. ZAGINIONY KOMPLET POMOCY Z 1780 ROKU

Przez taki komplet rozumiem, jak to bywało dotąd i jeszcze później będzie, inwentarz skarbcza i zakrystii, katalog biblioteki oraz inwentarz archiwum katedralnego. Zaginął on jako potrójna część składowa akt wizytacji generalnej katedry i jej duchowieństwa, przeprowadzonej na przełomie maja i czerwca 1780 r. przez biskupa Rybińskiego¹. Taka „trylogia” pomocy znajdowała się z reguły w każdej wizytacji generalnej. Dlatego nie mogło jej zabraknąć w aktach biskupa, którego kancelaria była prowadzona najbardziej wzorowo na przestrzeni historii tej diecezji.

Akta omawianej wizytacji zaginęły, niestety, w okresie sprawowania opieki nad Archiwum Kapituły Włocławskiej przez pilnego ks. prałata Stanisława Chodyńskiego² zmarłego w 1919 r. Wspomina on o nich w niektórych swoich pracach i wydawnictwach źródeł, np. w dziele pt. *Seminarium Włocławskie* (Włocławek 1904) na s. 7. Co więcej, również, przynajmniej częściowo, w oparciu o tę księgę drukował on w opracowaniu pt. *Bazylika katedralna w[e] Włocławku (materiał historyczny)*, ukazującym się z dużymi przerwami na przestrzeni lat 1918—1931, zatem także pośmiertnie, na łamach miesięcznika *Kronika Diecezji Kujawsko-*

¹ Józef Ignacy Rybiński — jak przyp. 4 w poz. 23.

² Stanisław Ksawery Antoni Chodyński — jak przyp. 2 w poz. 1.

-*Kaliskiej* (od r. 1926 *Włocławskiej*) napisy z pomników i nagrobków w katedrze, byłych i istniejących za niego. Trzeba nam bowiem wiedzieć, że tylko ta wizytacja zamieściła owe teksty nagrobne.

Skoro już jesteśmy przy pomnikach wypadnie przypomnieć, że stanowią one ważne źródło w badaniach polihistorycznych. Są nim nie tylko dla historyków sztuki — głównie z racji swojego wyglądu i napisów, lecz przede wszystkim dla historyków kościelnych. Przeważnie bowiem takie było następstwo czynów ludzkich, pogrzebów i uwiecznień w materiale trwałym: nagrobki i pomniki stawiano tam, gdzie uprzednio złożono zwłoki osoby zmarłej, względnie gdzie chciała ona spoczywać; osoby duchowne z reguły pragnęły, żeby je tam pochowano (w kaplicy, przy ołtarzu), gdzie coś zbudowały, ufundowały. Innymi słowy: pomnik (element końcowy) prowadzi do szczątków doczesnych osoby wielkiej lub zasłużonej (element czasowo środkowy), a miejsce pochowania w kościele każe szukać położonych tam zasług za życia (element początkowy). Dlatego pomniki powinny pozostawać tam, gdzie je wystawiono, tłumacząc chronologię bytowania ludzkiego. Tymczasem z racji przebudowy i dokonywania polichromii katedry włocławskiej w latach 1891—1900 przeniesiono, zapewne z przyczyn uznanych za słuszne, kilka pomników na inne miejsca, a kilkanaście usunięto ze świątyni. Pomniki te i blachy nagrobne, różnych rozmiarów, złożono w kruchcie północnej kościoła, a może przed ćwierćwieczem przetransportowano do budynku gospodarczego przy plebanii. W następstwie tego odpisano je na stratę. Usuwanie i przesuwanie pomników w katedrze, przynajmniej w miniatrze, trwało sporadycznie do lat ostatnich.

Księga pierwszej wizytacji katedry biskupa Rybińskiego mogła zawierać około 600 stron pisma, i to foliału większego jak ogół akt pochodzących z jego kancelarii. Takie przypuszczenie uzasadniają następne akta wizytacji generalnej tejże świątyni, biskupa Tomaszewskiego z 1840 r., o których *ex professo* będzie poniżej, przywołujące na swej 398 stronie paralelny sobie *passus* o Seminarium Duchownym, położony aż na s. 509 zaginionego rękopisu.

Można przyjąć, że inwentarz skarbcza i zakrystii katedry omówiony w pozycji 23 wszedł z niewielkimi zmianami w skład akt wizytacji generalnej. Atoli razem z zaginięciem tej książki utraciliśmy katalog Biblioteki oraz inwentarz Archiwum Kapituły. Właśnie z powodu nieistnienia książki niniejsza pozycja mojego opracowania nie otrzymała numeru 24, ale 23a.

24. INWENTARZ SKARBCA I ZAKRYSTII Z 1782 ROKU

Uwaga. Połowa elementów opisu — jak w zbiorczej księdze inwentarzowej z lat 1757—1803 (pozycja 14).

1. Tytuł poniższego inwentarza wypełniający stronę 259: Inventarium seu regestrum Thesauri et Supellectilis ecclesiae cathedralis Vladislaviensis per perilles et rmos dominos Simonem Kielczewski custodem cath. Vlad.¹ et Antonium Dembowski scholasticum eiusdem cathedrae² tempore generalis capituli Assumptionis Beatissimae deputatos commissarios revisum, per me vero Lucam Chrzanowski eiusdem ecclesiae cath. Vlad. sacristianum³ accurate conscriptum et productum anno Domini 1782.

2. Okoliczności spisania inwentarza — jak w poz. 14.

3. Rewizorzy i odpowiedzialni za całość, autor inwentarza. Odpowiedzialni za stan skarbcza i zakrystii w wymienionym roku — prałat kustosz Kielczewski i prałat scholastyk koadiutor Dembowski skontrolowali zawartość obu zasobów, a wykaz ich sporządził ks. zakrystian Chrzanowski. — Komisarze kapituły uwierzytnili inwentarz podpisami następująco: Simon Carolus Kielczewski custos cath. Vlad. mp. A. Dembowski schol. coad. Cuiaviensis ad praemissa delegatus mp. (s. 302).

4. Objętość wpisów w księdze głównej s. 259—302.

5. Treść inwentarza:

Uwaga. Przedmioty w poszczególnych grupach nie numerowane.

[Srebro] s. 260—263;

Reliquiae Sanctorum [w srebrnych oprawach] s. 263—267; tu wymieniono wiele innych przedmiotów srebrnych;

Miedz i cyna kościoła katedralnego s. 267—269;

Mszały w kościele katedralnym s. 269—270 — było ich 21;

Aparat biskupi, gremiały s. 270—272;

Antepedia s. 272;

Tuwalnie s. 273—274;

Alby prałackie s. 274—275;

Casulae [ornaty] s. 275—285;

Vela, bursae s. 286—287;

Kapy s. 287—291.

[Zakrystia niższego duchowieństwa] z podobnym układem, chociaż mniej starannym s. 291—300.

¹ Szymon Karol Kielczewski h. Pomian, dr ob. prawa, prałat kustosz wrocławski.

² Józef Antoni Iwon Jan Kanty Dembowski h. Jelita, scholastyk koadiutor wrocławski.

³ Łukasz Chrzanowski — jak przyp. 3 w poz. 14.

Obicia kościelne s. 300—301;

Obrazy kościelne s. 301—302, naliczyłem ich 9; wisiały w kościele nad filarami;
„Xięgi chorowe” s. 302 — było ich 12.

24a. POWRÓT KOSZTOWNOŚCI Z GDAŃSKA W L. 1784—85

Adnotacje prałata kustosza Kielczewskiego¹ z lat 1784—1785. Księga inwentarzy zbiorczych z l. 1757—1803. Por. poz. 14 s. 303—304.

Zapiska pierwsza. Wspomniany kustosz oświadcza, że 7 października 1784 r. przejął we Włocławku z rąk p. Niezgody², szypra księżnej Sanguszkowej³, rzeczy katedralne, przesłane z Gdańska przez kanonika Lniskiego⁴. Były to precjoza złote i srebrne, ukryte poza katedrą, o których wspomina inwentarz skarbcza i zakrystii z 1780 r. (poz. 23). Z niniejszej notatki okazuje się, że „konserwatorium” czyli miejsce zabezpieczające znajdowało się w Gdańsku. Jednak spośród 13 złotych kielichów Lniski, z woli kapituły, sprzedał tam 6, a do Włocławka odesłał przez okazję 7 (s. 303—304).

Druga zapiska tegoż kustosza z 9 maja 1785 r. informuje, że wspomniany kan. Lniski przywiózł z owego „konserwatorium” gdańskiego 6 blach srebrnych do ołtarza głównego, które przed „inkursyją” wywieziono z Włocławka. Odebrał je od kan. Lniskiego „capitulariter” czyli na zebraniu przynajmniej tygodniowym względnie komisyjnie (s. 304). Blachy te ufundował niedawno w Gdańsku archidiakon i oficjał gen. włocławski Jeżewski⁵, o czym wspominała zapiska umieszczona na s. 114 zasadniczej księgi inwentarzowej, po spisie rzeczy skarbcza i zakrystii z 1763 r. (poz. 19). Wreszcie „inkursycja” to wtargnięcie wojsk krajówaborczych, przynajmniej na teren diecezji, w latach 1771—1772.

25. INWENTARZ SKARBCZA I ZAKRYSTII Z 1785 ROKU

Uwaga. Około połowy elementów opisu — jak w głównej księdze inwentarzowej z lat 1757—1803 (pozycja 14).

1. Tytuł poniższego inwentarza wypełniający stronę 306: Inventarium seu regestrum Thesauri et Supellectilis ecclesiae cathedralis Vla-

¹ Szymon Karol Kielczewski — jak przyp. 1 w poz. 24.

² Niezgoda, szyper księżnej Sanguszkowej, bliżej nie znany.

³ Nie wiadomo o którą księżną Sanguszkową chodzi.

⁴ Ignacy Lniski — jak przyp. 2 w poz. 22.

⁵ Jan Maurycy Jeżewski — jak przyp. 2 w poz. 14.

dislaviensis per perille mrum dominum Simonem Kiełczewski custodem cath. Vlad.¹, tempore capituli generalis post festum Assumptionis Beatae Mariae Virginis de consensu eiusdem Capituli revisum, per me vero Lucam Chrzanowski sacristianum cathedralem² accurate conscriptum et productum anno Domini 1785.

2. Okoliczności powstania inwentarza — jak w poz. 14.

3. Rewizor i odpowiedzialny za całość; autor inwentarza. Stałe odpowiedzialny za skarbiec i zakrystię, z racji swego urzędu, kustosz Kiełczewski, został nadto upoważniony do skontrolowania obu zasobów przez ostatnie posiedzenie generalne kapituły. Autorem inwentarza był ks. Łukasz Chrzanowski, znany nam już od lat zakrystian katedralny. — Jeżeli nie zaszła pomyłka w dacie rocznej, to prałat Kiełczewski uwierzył poniższy spis następująco: De consensu Capituli revisum et calculatum per me S. Kiełczewski cust. cath. Vlad. sub tractu capituli generalis die 20 Augusti anno Dni 1786 (s. 340).

4. Objętość wpisów w księdze zasadniczej s. 306—340.

5. Treść inwentarza:

Uwaga. Ponumerowane są tylko przedmioty złote (najważniejsze). Chrzanowski informował, ile było obiektów w poszczególnych grupach, jednak nie zawsze.

Złoto s. 307—308; monstrancja i 7 kielichów oraz przedmioty drobniejsze.

Specyfikacja srebra kościoła katedralnego kujawskiego znajdującego się w skarbcu kościelnym w roku 1785 s. 309—315;

Obrazy w zakrystyi „kanoniczney” s. 315 — wymieniono 3 obrazy oraz inne rzeczy;

Miedź i cyna kościoła katedralnego włocławskiego s. 315—317;

Mszały kościoła katedralnego włocł. — było ich 20;

[Mszały] in sacristia minoris cleri s. 318 — naliczyłem ich 14;

Infuły biskupie i inne necessaria s. 318—320;

Antepedia s. 320;

Tuwalnie, tuwalenki, obrusy s. 320—321;

Alby prałackie s. 321—322;

Casulae [ornaty] s. 322—330;

Vela, bursae s. 331;

Kapy s. 331—333.

In sacristia minoris cleri s. 334—338; zasadniczymi przedmiotami są ornaty:

Mobilia varia ecclesiastica s. 338—339;

Obrazy kościelne w zakrystyi minoris cleri s. 339 — były 2;

Księgi chórowe s. 339—340, naliczyłem ich 14.

Obrazy na filarach s. 339 — było ich 5.

Uwaga. Po inwentarzu znajdują się zapiski z lat 1786—1787. Z r. 1786 mówią, że kanonik Lniski³ przywiózł resztę srebra katedralnego, z Gdańska; z r. 1787 — o nowych przybytkach dla zakrystii (s. 340).

¹ Szymon Karol Kiełczewski — jak przyp. 1 w poz. 24.

² Łukasz Chrzanowski — jak przyp. 3 w poz. 14.

³ Ignacy Lniski — jak przyp. 2 w poz. 22.

26. INWENTARZ SKARBCA I ZAKRYSTII Z 1788 ROKU

Uwaga. Około połowy elementów opisu — jak w zbiorczej księdze inwentarzowej z lat 1757—1803 (pozycja 14).

1. Tytuł poniższego inwentarza wypełniający stronę 341: Inventarium seu regestrum Thesauri et Supellectilis ecclesiae cathedralis Vladislaviensis per perillum et rnum dominum Simonem Kielczewski custodem cath. Vlad.¹, sub tempus generalis capituli Assumptionis Bmae Virginis Mariae capitulariter deputatum commissarium, revisum et calculatum, ac de speciali mandato per me Lucam Chrzanowski huius ecclesiae cathedralis sacristianum² accurate de novo conscriptum, et in capitulo generali anno millesimo septingentesimo octogesimo octavo reproductum.

2. Okoliczności spisania inwentarza — jak w poz. 14.

3. Rewizor i odpowiedzialny za całość; autor inwentarza — jak w poz. 25. — Prałat Kielczewski następująco uwierzytelnił niniejszy spis: Verificatum et calculatum sub tempus generalis capituli Assumptionis B. V. Mariae anno Dni 1788. X. S. Kielczewski kustosz katedralny kuyawski mp. (s. 369).

4. Objętość wpisów w księdze głównej s. 341—369.

5. Treść inwentarza:

Uwaga. Ks. Chrzanowski zawsze po stronie prawej podawał ilość wymienianych przedmiotów, a po stronie lewej numerował je.

Złoto s. 343—344: monstrancja i 7 kielichów numerowanych. W rozdziale tym podano taką **informację**: NB. In anno 1770 znajdowało się kielichów w Skarbcu kościoła katedralnego włocławskiego szczyroziłoty z patenami trzynaście, które dla inkursyi wojennej z innymi skarbami srebrnymi wywiezione per illum Wolicki suffraganeum Pomeraniae³ do Gdańska. Tam z tych szczyroziłoty kielichów, de consensu Capituli et Loci-ordinarii⁴, na interes kościoła katedralnego sprzedano kielichów sześć i patenów osiem (s. 344).

Wiadomość tę **powtarzano** w obydwu inwentarzach z 1789 (s. 372, 399) i z 1790 r. (s. 420).

Specyfikacja srebra kościoła kat. kujawskiego s. 344—348;

Obrazy w zakrystyi „kanoniczey” s. 348 — 3 obiekty;

Miedź i cyna s. 348—349;

Mszały s. 349—350: w zakrystii kanoniczej 19, w zakrystii wikariuszowskiej 14;

Infuły biskupie i inne necessaria s. 350;

Antepedia s. 351;

¹ Szymon Karol Kielczewski — jak przyp. 1 w poz. 24.

² Łukasz Chrzanowski — jak przyp. 3 w poz. 14.

³ Cyprian Kazimierz Wolicki h. Nabram czyli Waldorf, dr ob. prawa, biskup tyt. Synopy i sufragan pomorski w diecezji włocławskiej.

⁴ Nie wiadomo czy sprzedaż nastąpiła za zgodą biskupa Ostrowskiego (do r. 1777), czy Rybińskiego, po 1777.

Tuwalnie, tuwalnienki, obrusy s. 351;
 Alby prałackie s. 351—352;
 Casulae [ornaty] s. 352—358;
 Vela, bursae s. 358—359;
 Kapy s. 359—361.
 In sacristia minoris cleri s. 361—367:
 Casulae [ornaty] s. 361—366;
 Vela, bursae, palae s. 366;
 Obicia kościelne s. 366;
 Kobierce s. 367;
 Mobilia varia ecclesiastica s. 367—368;
 Obrazy kościelne w zakrystyi minoris [cleri] s. 368 — 4 sztuki;
 Obrazy na filarach s. 368 — 5 sztuk;
 Księgi chórowe s. 368—369 — było ich 13.

27. INWENTARZ SKARBCA I ZAKRYSTII Z 1789 R. I

Uwaga. Około połowy elementów opisu — jak w głównej księdze inwentarzowej z lat 1757—1803 (pozycja 14).

1. Tytuł poniższego inwentarza wypełniający stronę 370: *Inventarium seu regestrum Thesauri et Supellectilis ecclesiae cathedralis [Vladislaviensis] per perillum rrum Simonem Kielczewski eiusdem cathedrae custodem¹, ab illmo Capitulo delegatum, post ascensum ad poenitentiarium Grodkovianam², in memorata cath. ecclesia fundatam, illis Lucae Chrzanowski³ et sacristiae in eadem ecclesia per eundem liberam resignationem, iuxta fideliss[im]am descriptionem ab eodem recepti, et post institutionem ad hanc sacristiam, praevia praesentatione, adm. rudi Thomae Zelski praememoratae superius cathedrae vicarii⁴, eidem in praesentia illis rudi Hamerski vice-custodis⁵ die 12 Iulii anno currenti 1789 redditi, manu superius expressi perillis rmi custodis subscriptum, et in capitulo generali Assumptionis Bmae Virginis Mariae productum.*

2. Okoliczności powstania inwentarza. Jest to inwentarz zdawczo-odbiorczy, przygotowany przez ustępującego zakrystiana ks. Chrzanowskiego. Spis ten następnie został wręczony przez kustosa Kiel-

¹ Szymon Karol Kielczewski — jak przyp. 1 w poz. 24.

² Beneficjum penitencjarskie zwane Grotkowskiego erygował w katedrze w r. 1660 biskup Florian Kazimierz Czartoryski. Fundusz na nie zostawił zmarły w 1655 r. Sebastian Grotkowski dr teologii i ob. prawa, prałat archidiakon wrocławski.

³ Łukasz Chrzanowski, dotychczasowy zakrystian katedralny awansowany na wspomnianego penitencjarza — jak przyp. 3 w poz. 14.

⁴ Tomasz Zelski wikariusz wieczysty katedry, odtąd nowy jej zakrystian.

⁵ Hamerski wicekustosz katedralny czyli wikariusz zastępujący prałata kustosa.

czewskiego, w obecności wicekustosza ks. Hamerskiego, nowemu zakrystianowi Zelskiemu.

3. Rewizor i odpowiedzialny; autor inwentarza. Prałat kustosz Kielczewski skontrolował obydwą zasoby według spisu przygotowanego przez ks. Chrzanowskiego. Potem zaś, 12 lipca 1789 roku przekazał inwentarz ks. Zelskiemu i całość poświadczył następująco: *Verificatum et fideliter redditum et receptum per superius exspressos, sub tempus gen. capituli Assumptionis B.V.M. anno et die ut supra.* X. S. Kielczewski kustosz kath. kujawski mp. (s. 396).

4. O b j ę t o ś ć wpisów w księdze zbiorczej s. 370—396.

5. T r e ś ć inwentarza:

Uwaga. Na marginesach drobne uwagi prałata Kielczewskiego.

Złoto s. 371—372, m. in. monstrancja i 7 kielichów numerowanych;

Specyfikacja srebra kościoła katedry kujawskiej s. 372—376;

Obrazy w zakrystyi kanoniczej s. 377 — było ich 8;

Miedź, cyna s. 377—378;

Mszały s. 378—379: 25 w zakrystii kanonickiej, 21 w wikariuszowskiej;

Infuły biskupie i inne necessaria s. 379;

Antepedia s. 379;

Tuwalnie, tuwalenki, obrusy s. 380;

Alby prałackie s. 380;

Casulae [ornaty] s. 381—386;

Vela et bursae, [pallae] s. 387;

Kapy s. 387—390.

In sacristia minoris cleri s. 390—395:

Casulae [ornaty] s. 390—393;

Obicia kościelne, kobierce s. 394;

Obrazy kościelne s. 395 — naliczyłem ich 4;

Księgi chórowe s. 395 — było ich 14.

Mobilia varia ecclesiastica s. 394—395.

Obrazy na filarach s. 395 — w sumie 5.

28. INWENTARZ SKARBICA I ZAKRYSTII Z 1789 R. II

Uwaga. Około połowy elementów opisu — jak w zbiorczej księdze inwentarzowej z lat 1757—1803 (pozycja 14).

1. Tytuł tego inwentarza zajmujący stronę 397: *Inventarium seu regestrum Thesauri et Supellectilis ecclesiae cathedralis Vladislaviensis per me Thomam Zelski huius ecclesiae sacristianum¹ accurate de novo conscriptum et in capitulo generali Assumptionis B.V.M. anno 1789 productum, tum per illum Simonem Kielczewski huius cathedrae custodem² revisum et calculatum.*

¹ Tomasz Zelski — jak przyp. 4 w poz. 27.

² Szymon Karol Kielczewski — jak przyp. 1 w poz. 24.

2. Okoliczności sporządzenia inwentarza — jak w poz. 14.

3. Rewizor i odpowiedzialny; autor. Spisu dokonał zakrystian ks. Zelski, a rzeczy skarbcza i zakrystii sprawdził według niego prałat kustosz Kielczewski. — Uwierzył on swoją funkcję i pracę tymi słowy: *Productum et verificatum anno ut supra*. Simon Kielczewski *custos cath.* Vlad. mp. (s. 417).

Z powodu wykonania w ciągu tak bliskiego czasu dwóch inwentarzy, treść ich musi być tym bardziej podobna.

4. Objętość wpisów s. 397—417.

5. Treść inwentarza:

Uwaga. Inwentarz sporządzony według wzoru ustalonego przez Chrzanowskiego³.

Złoto s. 398—399: monstrancja, 7 kielichów i drobniejsze przedmioty;

Specyfikacja srebra kościoła katedry kujawskiej s. 399—403;

Obrazy w zakrystii kanoniczej s. 403 — w sumie 8;

Miedź, cyna s. 404;

Mszały s. 405: w zakrystii kanoniczej naliczyłem ich 25, a w zakrystii niższego duchowieństwa 21;

Infuły biskupie i inne necessaria s. 405;

Antepedia s. 405;

Tuwalnie, tuwalenki, obrusy s. 406;

Alby prałackie s. 406;

Casulae [ornaty] s. 407—410;

Vela et bursae s. 411;

Kapy s. 411—412.

In sacristia minoris cleri s. 413—417:

Casulae [ornaty] s. 413—415;

Vela, bursae, pallae s. 416;

Obicia kościelne, kobierce s. 416;

Obrazy kościelne s. 417 — razem 4;

Księgi chórowe s. 417 — było ich 14.

Mobilia varia ecclesiastica s. 416—417.

Obrazy na filarach s. 417 — łącznie 5.

29. INWENTARZ SKARBCZA I ZAKRYSTII Z 1791 ROKU

Uwaga. Około połowy elementów opisu — jak w głównej księdze inwentarzowej z lat 1757—1803 (pozycja 14).

1. Tytuł niniejszego inwentarza znajdujący się na s. 418: *Inventarium seu regestrum Thesauri et Supellectilis ecclesiae cathedralis Vladislaviensis per me Thomam Zelski huius ecclesiae sacristianum*¹ accu-

³ Łukasz Chrzanowski — jak przyp. 3 w poz. 14.

¹ Tomasz Zelski — jak przyp. 4 w poz. 27.

rate de novo conscriptum et in capitulo generali Assumptionis B.V.M. anno 1791 productum.

2. Okoliczności powstania inwentarza — jak w poz. 14.

3. Revisor i odpowiedzialny; autor. Wykaz sporządził ks. zakrystian Zelski, a zawartość skarbca i zakrystii według niego sprawdził prałat kustosz Kielczewski². Uwierzył on swoją funkcję i pracę następująco: Productum et verificatum sub tempus generalis capituli Assumptionis B.V.M. anno ut supra. Simon Kielczewski custos cath. Vlad. mp. (s. 439).

4. Objętość wpisów s. 418—439.

5. Treść inwentarza:

Złoto s. 419—420, dwa razy wpisywane;

Srebro s. 421—424;

Obrazy w zakrystii kanoniczej s. 425 — 7 sztuk;

Miedź i cyna s. 425—426;

Mszały s. 426—427; w zakrystii kanoniczej 25, w zakrystii niższego kleru 21;

Infuły biskupie i inne necessaria s. 427;

Antepedia s. 427;

Tuwalnie, tuwalenki, obrusy, ręczniki s. 428;

Alby prałackie s. 428;

Casulae [ornaty] s. 428—432;

Vela et bursae s. 432—433;

Kapy s. 433—435.

In sacristia minoris cleri s. 435—439:

Casulae [ornaty] s. 435—437;

Obicia kościelne, kobierce s. 438;

Obrazy kościelne s. 439 — były 4;

Księgi chórowe s. 439 — łącznie 14.

Mobilia varia ecclesiastica s. 438—439.

Obrazy na filarach s. 439 — w sumie 5.

30. INWENTARZ SKARBKA I ZAKRYSTII Z 1793 ROKU

Uwaga. Około połowy elementów opisu — jak w zbiorczej księdze inwentarzy z lat 1757—1803 (pozycja 14).

1. Nieprecyzyjny tytuł poniższego inwentarza, umieszczony u góry s. 440 brzmi: Registr złota i sreber kościoła katedralnego kujawskiego przez[e] mnie Piotra Jaroszewskiego zakrystyjana tegoż kościoła¹ dnia 20 stycznia roku 1793 spisany.

2. Okoliczności sporządzenia inwentarza. Spis został przygotowany z okazji kapituły generalnej prałatów i kanoników, cho-

² Szymon Karol Kielczewski — jak przyp. 1 w poz. 24.

¹ Piotr Jaroszewski kolejny ks. zakrystian katedralny po Tomaszu Zelskim.

ciaż tego tymi słowami nie wyrażono. Obecnie nie z racji kapituły sierpniowej (Assumptionis B.M.V.), jak to zazwyczaj przedtem bywało, lecz styczniowej (Trium Regum).

3. *Inicjatywa, autor.* Inicjatorem dokonania spisu była niezawodnie kapituła katedralna. Autorem był zakrystian ks. Jaroszewski. — Jednak żaden z członków kapituły nie uwierzył inwentarza.

4. *Objętość wpisów* s. 440—461.

5. *Treść inwentarza:*

Jakkolwiek nagłówek spisu zredagowano w języku polskim, to przecież nazwy pewnej części punktów rozdziałowych i poszczególnych obiektów obydwu zasobów występują w dalszym ciągu po łacinie. Ponadto wbrew tytułowi nie ma tutaj rozdziału pn. *Złoto*.

[Różne przedmioty srebrne] s. 440—443;

Obrazy w zakrystii prałackiej s. 443 — razem 8;

Miedź i cyna s. 443—444;

Mszaly s. 444—445: w zakrystii kanonickiej 25, w wikariuszowskiej 21;

Infuły biskupie s. 445;

Antepedia s. 445;

Tuwalnie, tuwalenki, obrusy, ręczniki s. 445—446;

Alby prałackie s. 446;

Casulae [ornaty] s. 446—452;

Vela et bursae s. 452;

Kapy s. 452—455.

In sacristia minoris cleri s. 455—461:

Casulae [ornaty] s. 455—459;

Vela, bursae, pallae s. 459;

Obicia kościelne, kobierce s. 459;

Obrazy s. 460 — w sumie 4;

Księgi chórowe s. 460—461 — naliczyłem ich 14.

Mobilìa varia ecclesiastica s. 459—460.

Obrazy na filarach s. 460 — łącznie 5.

31. INWENTARZ SKARBCA I ZAKRYSTII Z 1796 ROKU

Uwaga. Około połowy elementów opisu — jak w głównej księdze inwentarzowej z lat 1757—1803 (pozycja 14).

1. *Nieprecyzyjny tytuł* niniejszego inwentarza, znajdujący się u góry s. 462 brzmi: *Registr złota i srebra kościoła katedralnego kujawskiego przez Piotra Jaroszewskiego zakrystyjana tegoż kościoła*¹ *dnia 23 stycznia 1796 [roku] pod trakt kapituły generalnej spisany.*

2. *Okoliczności powstania inwentarza.* Jak czytamy w nagłówku, spis został wykonany pod koniec kapituły generalnej styczniowej czyli Trzech Króli.

¹ Piotr Jaroszewski — jak przyp. w poz. 30.

3. *Inicjatywa*, autor. Inicjatorem sprawy, jak zwykle, była kapituła. Autorstwo spisu należy do ks. Jaroszewskiego, zakrystiana. — Atoli i tym razem nikt z kapituły nie uwierzył w inwentarza.

4. *Objętość wpisów* s. 462—482.

5. *Treść inwentarza*:

Uwaga. Wbrew tytułowi także tym razem nie ma w spisie rozdziału pn. *Złoto*.

[*Różne przedmioty srebrne*] s. 462—465;

Obrazy w zakrystyi prałackiej s. 465 — w sumie 8;

Miedź i cyna s. 465—467;

Mszaly s. 467: w zakrystyi kanonickiej naliczyłem ich 25, w wikariuszowskiej 21;

Infuły biskupie s. 467;

Antepedia s. 468;

Tuwalnie, tuwalenki, obrusy, ręczniki s. 468;

Alby prałackie s. 468—469;

Casulae [ornaty] s. 469—474;

Vela et bursae s. 474—475;

Kapy s. 475—477.

In sacristia minoris cleri s. 477—482:

Casulae [ornaty] s. 477—480;

Vela, bursae, pallae s. 480;

Obicia kościelne s. 481;

Kobierce s. 481;

Obrazy kościelne s. 481—482, razem 4;

Księgi chórowe s. 482 — było ich 14.

Mobilia varia ecclesiastica s. 481.

Obrazy na filarach s. 482 — w sumie 5.

31a. ZAGINIONY KOMPLET POMOCY Z 1799 ROKU

Przez komplet pomocy w kulturalnych zbiorach diecezji pragnę ciągle rozumieć inwentarz skarbcza i zakrystii, katalog biblioteki oraz inwentarz archiwum katedralnego. Znowu zaginął on jako ważna część składowa akt wizytacji generalnej katedry i jej duchowieństwa, przeprowadzonej w sierpniu 1799 r. przez biskupa Rybińskiego¹. Wspomniany ordynariusz, jak jego wielki poprzednik sprzed dwóch stuleci — biskup Rozrażewski², też dwukrotnie wizytował katedrę włocławską. Wizytując ją w r. 1799 może pragnął w ten sposób zamknąć uchodzące stulecie w skołatanej nieszczęściami diecezji i kraju.

Również druga jego dokumentacja wizytacyjna katedry nie doszła naszych czasów. Albo zaginęła w kancelarii bezpośrednich jego następ-

¹ Józef Ignacy Rybiński — jak przyp. 4 w poz. 23.

² Hieronim Rozrażewski — jak przyp. 1 w poz. 3.

ców: Malczewskiego³ lub Wołłowicza⁴, albo ją ktoś uprzywatnił z pałacu wólborskiego na początku XIX w. W Archiwum Diecezjalnym we Włocławku natrafiłem jedynie na jej skromne ślady. Więcej dowodów na odbycie tej wizytacji dostarczają zapiski dorsalne widniejące na licznych dokumentach pergaminowych w postaci: „Revisum”, „Visum” i samego „R 1799”. Podobne adnotacje pochodzą tylko z lat wizytacyjnych katedry. Np. na dokumencie 5, z 30 listopada 1238 r. tak napisano: „Visu[m] An. 1799 [data dzienna niewidoczna] aug[usti] Nro 270”. Nie można twierdzić, że biskup osobiście wizytował także zasób archiwalny, atoli czynił to przynajmniej ktoś z jego otoczenia.

Nie będę również dowodził, że w niniejszej wizytacji, na wzór tamtej z 1780 r. (poz. 23a), znajdowały się napisy z pomników i nagrobków katedralnych. Jednak wychodząc z zasady, iż ogół wizytacji generalnych katedry włocławskiej posiadał pomoce, które tu opisuję, przypuszczam że były one także w tych aktach.

32. INWENTARZ SKARBKA I ZAKRYSTII Z 1803 ROKU

Uwaga. Około połowy elementów opisu — jak w zbiorczej księdze inwentarzowej z lat 1757—1803 (pozycja 14). Jednocześnie jest to ostatni pojedynczy spis w owych aktach.

1. Tytuł niniejszego inwentarza wypełniający s. 483: *Inventarium seu regestrum Thesauri et Supellectilis ecclesiae cathedralis Vladislaviensis per illum et rrum dominum Antonium Niewieściński primicerium cath. Vlad.¹ et per perilles rmos dominos Nicolaum Chomentowski² et Iosephum Januszkiewicz³ canonicos eiusdem cathedrae tempore generalis capituli Assumptionis Beatissimae deputatos commissarios revisum, per me vero Ioannem Kowalski eiusdem ecclesiae cath. Vlad. sacristianum⁴ accurate conscriptum et productum anno Domini 1803 die [nie podano] Augusti.*

Uwaga. Zakrystian Kowalski powrócił do tradycyjnego tytułu, któ-

³ Franciszek Skarbek Malczewski h. Abdank, dr ob. prawa, biskup włocławski w latach (1807) 1815—1818. Awansował na arcybiskupa warszawskiego i prymasa Królestwa Polskiego.

⁴ Andrzej Wołłowicz h. Bogoria, biskup włocławski (pierwszy kujawsko-kaliski) w latach 1819—1822.

¹ Felicjan Antoni Niewieściński h. Przegonia, prałat kantor (prymicer) włocławski.

² Mikołaj Chomentowski h. Jednorożec (Bończa) kanonik włocławski.

³ Józef Stanisław Januszkiewicz dr teologii, kanonik włocławski.

⁴ Jan Kowalski zakrystian katedry włocławskiej, kapłan.

ry zamieszczał przez kilkanaście lat jego niebezpośredni poprzednik ks. Chrzanowski⁵ (poz. 14—27).

2. Okoliczności sporządzenia inwentarza — jak w poz. 14.

3. Inicjatywa, odpowiedzialni, autor. Inicjatorem, jak zwykle, była kapituła. Odpowiedzialnymi za całość zasobów byli delegaci kapitułni: prałat prymicer (kantor) Niewieściński oraz kanonicy Chomentowski i Januszkiewicz. Inwentarz wykonał nowy zakrystian ks. Kowalski, już trzeci (po Chrzanowskim) od 1789 r. — Spisu nikt nie uwierzytelnił.

4. Objętość wpisów s. 483—490.

5. Treść inwentarza:

Uwaga. Spis ten wykonano w nieco innym porządku aniżeli poprzednie, a ponadto jest on krótszy i nie dokończony.

[Przedmioty srebrne] s. 484—487:

[Monstrancje, kielichy, krzyże] s. 484;

Relikwiarze s. 484;

Tace s. 484;

Mszały [ze srebrnymi okuciami] s. 485;

Thurybularze [oraz inne rzeczy] s. 485;

Sacristia minor [kielichy] s. 485;

„Wotomy” [wota] s. 486—487;

Lampy s. 486;

Bielizna i aparaty [kapy, ornaty, dalmatyki] s. 488;

Sacristia minor [bielizna i aparaty] s. 489.

Uwaga. Na s. 490—491 zanotowano przybytki z 1806 i 1808 r. Pod r. 1806 wpisano 15 pozycji a 18 obiektów przybyłych do katedry po śmierci biskupa Rybińskiego⁶. Z r. 1808 pochodzą rzeczy zakupione. Przedmioty otrzymane po Rybińskim uwierzytelnił wspomniany wyżej prałat następująco: de Niewiescinski primicerius cath. Vladislaviensis mp. (s. 491).

33. INWENTARZ KOŚCIOŁA KATEDRALNEGO Z 1810 R.

1. Sygnatura aktualna jednostki ogólnej, zawierającej kilkanaście inwentarzy cząstkowych, jeszcze z przełomu XIX/XX w. — księga nr 372a.

2. Przynależność z es p o ł o w a księgi — kapitułna.

3. Język akt — polski.

4. Tytuł. Jednostka zbiorcza nie posiada precyzyjnego tytułu. Około r. 1810 napisano na naklejce przylépionej do 1 s. okładki „Zakristia Katedralna”. Pewnie tak samo w pomniejszeniu na nalepce na grzbie-

⁵ Łukasz Chrzanowski — jak przyp. 3 w poz. 14.

⁶ Józef Ignacy Rybiński — jak przyp. 4 w poz. 23.

cie — obecnie prawie zniszczone. Na przełomie XIX/XX w. ks. Stanisław Chodyński¹ nad oryginalną nalepką na okładce nakleił własną mniejszą z napisem „Zakrystya katedralna”. Wreszcie na grzbiecie, pod nieczytelną oryginalną, jest moja naklejka z ok. 1946 r., chyba z najlepszym napisem: Inwentarze zakrystii katedralnej 1810—1880. — Na g ł ó w e k pierwszego spisu w księdze: Inwentarz kościoła katedralnego kujawskiego dnia 20 stycznia roku 1810 spisany (k. II). Widocznie powyższy nagłówek miał jednocześnie służyć jako tytuł książki (jako że sposób ten praktykowano w wielu jednostkach kancelaryjnych). Po nim dano n a p i s węższy: Inwentarz złota i srebra w kościele katedralnym kujawskim, iako też i wszystkich aparatów (k. 1).

Uwaga. Na tym miejscu muszę zaznaczyć, że na roku 1803 zakończyło się dualistyczne brzmienie omawianego zasobu „inwentarz skarbcia i zakrystii”, by w r. 1810 wystąpić w skromniejszej, ale jednocześnie rozleglejszej postaci „inwentarz kościoła katedralnego”. Stało się tak dlatego, że w 1794 r. katedra utraciła na rzecz zaborcy pruskiego większość złotych obiektów ze swojego skarbcia, a z drugiej strony przybywało w niej przedmiotów ruchomych rozstawianych po kościele.

5. O k o l i c z n o ś c i p o w s t a n i a inwentarza — jak w poz. 14. Tym razem, podobnie jak w poz. 30—31, z okazji odbywania kapituły gen. styczniowej.

6. I n i c j a t y w a, odpowiedzialny, autor. Inwentarze przeważnie sporządzano z inicjatywy kapituły. W niniejszym wypadku nie wspomniano o delegatach kapituły, ani o wykonawcy spisu.

7. F o r m a t rękopisu — foliał zwykły (in folio).

8. O b j ę t o ś ć książki — kart II + 164. Niektóre wydarto jeszcze jako czyste. Nie zapisanymi pozostają: k. I, IIv, 17v—18v, 26v—27v, 45v—47v, 70v, 132v, 134—164v. Między k. 24v a 25 wszyto 3 rewersy z lat 1821—1822, jednostronnie zapisane i nie sfoliowane. Pomiedzy k. 112v i 113 włożono 4 obce, obecnie pofoliowane jako 112a—112d; z nich 3 ostatnie strony nie zapisane. — O b j ę t o ś ć inwentarza z 1810 r. k. 1—6.

9. O p r a w a z około 1810 r. w brązowy półskórek, podniszczona. Jednak pozostają ślady złocenia brzegów.

10. I n w e n t a r z e r o c z n e występujące w księdze. Wspomniany ks. Chodyński podał na 1 k. ochronnej lata i pierwsze karty kolejnych spisów. Po szczegółowym zapoznaniu się z treścią rękopisu zorientowałem się, że mieści on w sobie inwentarze z lat: 1810; 1811, 1818, 1822, 1827, 1831, 1838, 1847, 1858, 1864, 1867, 1878, 1880, razem 13 spisów. W następstwie tego do niniejszego opisu ogólnego będę się jeszcze od-

¹ Stanisław Ksawery Antoni Chodyński — jak przyp. 2 w poz. 1.

woływał 12 razy — w pozycjach: 34, 36, 37, 38, 40, 41, 48, 49, 50, 51, 52 i 53.

11. T r e ś ć inwentarza z 1810 roku:

Uwaga. Przedmioty w poszczególnych rozdziałach są policzone.

Złoto k. 1.

Srebro k. 1—3:

Relikwiarze k. 1v;

Tace k. 1v;

Mszaly [i inne przedmioty okute w srebro] k. 1v;

Dalsze srebro k. 1v;

Kontynuacja srebra k. 2;

Srebro na ołtarzach k. 2—3;

Wota k. 3.

„Apparaty” [kapy, ornaty, dalmatyki] k. 3—4.

Bielizna k. 4.

Adamaszek k. 4v.

Libri varii [liturgicii] k. 4v—5, przeszło 60.

Cyna, mosiądz, miedź i różne żelastwo k. 5—6.

Uwaga. Powyższy spis nie różnicuje zasobu w zakrystiach (kanonickiej i niższego duchowieństwa). Przyczyną tego był stopniowy zanik kolegiów niższych.

34. INWENTARZ KOŚCIOŁA KATEDRALNEGO Z 1811 R.

Uwaga. Około połowy elementów opisu — jak w zbiorczej księdze inwentarzowej z lat 1810—1880 (pozycja 33).

1. Zawężony tytuł spisu (k. 6v): Inwentarz złota i srebra kościoła katedralnego kujawskiego spisany [w roku 1811 — zob. k. 12v].

2. Okoliczności przygotowania inwentarza — zbliżająca się kapituła generalna sierpniowa. — O wykonaniu tegorocznego spisu tak zanotowano w księdze inwentarzy: Relacyja uczyniona in anno 1811, sub tractu generalis capituli Assumptionis, per perillum Jezierski¹. [Inventarium] reponitur in Thesauro ecclesiae (k. 12v).

3. Inicjatywa, odpowiedzialni, autor. Inicjatorem inwentaryzacji (na mocy własnego ustawodawstwa) była kapituła. Jej aktualni delegaci, odpowiedzialni za stan zasobu i spis, w ten sposób uwierzytelnili inwentarz: Kuczkowski archid. Cujav.² delegatus mp. Niewiescinski primic. Cujav.³ delegatus mp. (k. 12v). O wykonawcy inwentarza nie wspomniano.

4. O b j ę t o ś ć wpisów w księdze k. 6v—12v.

5. T r e ś ć inwentarza:

¹ Ksawery Jezierski h. Rogala, dr teologii i ob. prawa, kanonik włocławski.

² Ludwik Kuczkowski h. Sforcia, dr ob. prawa, prałat archidiakon włocławski.

³ Felicjan Antoni Niewieściński — jak przyp. 1 w poz. 32.

Złoto k. 6v.
 Srebro k. 6v—9;
 Relikwiarze k. 7;
 Tace k. 7v;
 Mszaly [i in. obiekty okute w srebro] k. 7v;
 Dalsze srebro k. 7v—8;
 Srebro na ołtarzach k. 8v—9;
 Wota k. 9.
 „Apparaty” [kapy, ornaty, dalmatyki] k. 9v—10.
 Bielizna k. 10—10v.
 Adamaszek k. 10v.
 Libri varii [liturgicii] k. 11—11v, 71 ksiąg.
 Cyna, mosiądz, miedź, żelastwo k. 11v—12v.

Uwaga. W zasięgu całego inwentarza nie wyróżniano dwóch zakrystii. Natomiast w obrębie działów odróżniano pewne przedmioty wikaryjskie od kanoniczkich.

35. KATALOG BIBLIOTEKI I INWENTARZ ARCHIWUM Z 1816 R.

1. S y g n a t u r a aktualna, jeszcze z przełomu XIX/XX w. — księga nr 547.
2. Przynależność z e s p o ł o w a rękopisu — kapitulna.
3. J ę z y k elaboratu — łaciński.
4. Zawężony tytuł jednostki: Index librorum Bibliothecae Illmi Capituli Vladislaviensis, studio et labore Theodori Majewski secretarii¹ in ordinem reductorum, conscriptus 1816 a. (cała k. 1r).
5. O k o l i c z n o ś c i powstania katalogu — projektowana wizytacja gen. katedry przez biskupa Malczewskiego².
6. I n i c j a t y w a, a u t o r. Inicjatorem była przypuszczalnie kapituła, a wykonawcą jej sekretarz ks. Majewski.
7. F o r m a t rękopisu — czwórka (in quarto).
8. O b j ę t o ś ć jednostki — kart nowo sfoliowanych 45. Karty nie zapisane: 1v, 3v, 4v, 8v, 9v, 11v, 17—17v, 26v, 28—29, 35, 38, 39v—45v.
9. O p r a w a współczesna, broszurowa, podniszczona.
10. T r e ś ć pozycji:

Uwaga. Autor korzystał z pomocy ks. Sienickiego³ (poz. 12—13) oraz z pomocy znajdujących się w aktach wizytacji gen. katedry z r. 1760 (poz. 17—18). W rozeznaniu rękopisów (bibliotecznych), w porównaniu z poprzednikami, poczynił już pewne postępy, ale miesza jeszcze zespoły (archiwalne) i serie akt w tychże zespołach. Swoje opracowanie wykonał całościowo w ramach.

¹ Teodor Majewski sekretarz czyli notariusz kapituły włocławskiej. Z czasem prałat w kapitule katedralnej w Janowie Podlaskim.

² Franciszek Skarbek Malczewski — jak przyp. 3 w poz. 31a.

³ Franciszek Antoni Sienicki — jak przyp. 1 w poz. 12.

[Część 1. Katalog Bibliotek] k. 2—32v:

Libri sacri in folio k. 2—3, 48 pozycji;

Sancti Patres k. 4, 12 poz.

Interpretes k. 5, 3 poz.

Concionatores k. 5v—6v, 43 poz.

Libri spirituales k. 7—8, 58 poz.

Theologi speculativi k. 9, 21 poz.

Theologi morales k. 10—10v, 27 poz.

Libri liturgici k. 11, 14 poz.

Libri canonici k. 12—14v, 101 poz.

Canonistae k. 15—15v, 44 poz.

Codices Regni Poloniae k. 16—16v, 36 poz.

Libri iuridici k. 17a—19v, 98 poz.

Concilia k. 20—20v, 25 poz.

Libri controversistici k. 21—21v, 24 poz.

Historici sacri k. 22, 18 poz.

Historici profani k. 23—25, 87 poz.

Philosophi k. 25v—26, 33 poz.

Scholastici k. 27—27v, 42 poz.

Medici k. 28v, 4 poz.

Libri variarum linguarum k. 29v—32v, 126 pozycji.

[Cz. 2. Inwentarz akt Archiwum] k. 33—39:

Libri visitationum [ecclesiarum] k. 33—34v, około 60 jednostek, z których nie wszystkie są wizytacyjne;

Libri privilegiorum [kopiariusze] k. 35v—36, 19 jedn., wśród nich także pomoce archiwalne;

Acta episcopalia k. 36v—37v, 54 jedn., pomieszczone z aktami konsystorskimi oraz innymi;

Volumina actorum Illmi Capituli Vladislaviensis k. 38v—39, 29 jednostek; są wśród nich również archiwalia spoza tej serii.

Uwaga. W części 1 wyliczono 855 dzieł względnie tomów; w r. 1760 było ich 563. W cz. 2 podano 162 księgi aktowe; w r. 1760 znajdowało się ich w Archiwum 123.

36. INWENTARZ KOŚCIOŁA KATEDRALNEGO Z 1818 R.

Uwaga. Około połowy elementów opisu — jak w głównej księdze inwentarzowej z lat 1810—1880 (pozycja 33).

1. Tytuł niniejszego wykazu brzmi: Inwentarz kościoła katedralnego kujawskiego spisany przez niżej podpisanych delegowanych dnia 18 grudnia 1818 roku (k. 13).

2. Okoliczności powstania inwentarza — przypuszczalnie zbliżający się termin kapituły generalnej styczniowej (Trium Regum).

3. Inicjatywa, delegowani, autor. Inicjatorem sprawy była zapewne kapituła. Jej delegatami, odpowiedzialnymi za stan zasobu i spis,

byli prałat Niewieściński¹ i kanonik Chomentowski², którzy tak uwierzytnili inwentarz: Niewiescinski primicerius delegatus mp. Chomentowski (k. 16). Nie jest prawdą, jak mówi tytuł, że oni sami dokonali spisu. Uczynił to pięknym pismem nie znany autor.

4. O b j ę t o ś ć wpisów w księdze k. 13—16.

5. T r e ś ć inwentarza:

Złoto k. 13.

Srebro k. 13—14:

Relikwiarze k. 13;

Tace k. 13v;

Mszały [i in. przedmioty okute srebrem] k. 13v;

Dalsze srebro k. 13v—14;

Srebro na ołtarzach k. 14;

Vota k. 14.

„Apparaty” [kapy, antepedia, ornaty, dalmatyki] k. 14—14v.

Bielizna k. 15.

Adamaszek k. 15.

Libri [liturgicji] k. 15—15v, 72 pozycje.

Cyna, mosiądz k. 15v—16.

Uwaga. W inwentarzu nie rozróżnia się dwóch zakrystii. Atoli w poszczególnych działach spisu jest mowa o rzeczach wikariuszy.

Nota. Pod dniem 31 sierpnia 1819 r. zapisano w księdze głównej (k. 16v) duże przybytki do zakrystii większej (kanonickiej), mianowicie 34 przedmioty ujęte w 14 punktach. Wygląda na to, że były po jakimś biskupie. Może to po arcybiskupie warszawskim Malczewskim³, który do r. 1818 był ordynariuszem wrocławskim?

37. INWENTARZ KOŚCIOŁA KATEDRALNEGO Z 1822 R.

Uwaga. Około połowy elementów opisu — jak w zbiorczej księdze inwentarzy z lat 1810—1880 (pozycja 33).

1. T y t u ł poniższego wykazu jest następujący: Inwentarz kościoła katedralnego kujawsko-kaliskiego przez delegowanych zwidziany [s] i podpisany dnia 1 czerwca roku 1822 (k. 19).

2. O k o l i c z n o ś c i d o k o n a n i a spisu — nadchodzący termin kapituły generalnej sierpniowej (Assumptionis). — O spisie tym tak zanotowano w głównej księdze inwentarzowej: Productum sub tractu capituli generalis Assumptae Bmae V. Die 19 Augusti 1822. Dzieścielski prae-sidens¹ (k. 24v).

¹ Felicjan Antoni Niewieściński — jak przyp. 1 w poz. 32.

² Mikołaj Chomentowski — jak przyp. 2 w poz. 32.

³ Franciszek Skarbek Malczewski — jak przyp. 3 w poz. 31a.

¹ Józef Marcelin Dzieścielski h. Dziećcioł, dr teologii i filozofii, prepozyt, oficjał gen. i sufragan wrocławski a biskup tyt. Aratensis. W r. 1825 awansował na biskupa lubelskiego.

3. Inicjator, delegowani, autor. Z inicjatywą wychodziła prawie zawsze kapituła. Tegorocznymi jej przedstawicielami do skontrolowania stanu zasobu i wykonanego inwentarza byli prałat Niewieściński² i kanonik Fijałkowski³. Oni też w taki sposób uwierzytelnili swoją pracę: Niewiescinski primicerius ecclesiae cath. Vladislaviensis. Fijałkowski canonicus cath. Cujaviensis (k. 24v). Autorem spisu był inny, nie znany kapłan.

4. Objętość wpisów w księdze k. 19—24v.

5. Treść inwentarza:

Uwaga. W inwentarzu w dalszym ciągu nie rozróżnia się dwóch zakrystii. Jednak w niektórych działach wykazu jest mowa o rzeczach kolegium wikariuszy.

Złoto k. 19.

Srebro k. 19—21:

Relikwiarze k. 19v;

Tace k. 19v;

Mszały [i in. rzeczy srebrem okute] k. 19v;

Dalsze srebro k. 19v—20;

Srebro na ołtarzach k. 20—21;

Tablice z wotami k. 20v.

„Apparaty” [kapy, ornaty, dalmatyki] k. 21—21v.

Bielizna k. 22.

Adamaszek [i in. materiały] k. 22—22v.

Książki kościelne k. 22v — 68 sztuk.

Cyna, mosiądz k. 23—23v.

Mobilia przybyłe od roku 1819⁴ k. 23v.

Mobilia, które z kościołka Ś. Wojciecha⁵ przybyły k. 24—24v.

Nota. Poza powyższym inwentarzem w księdze zapisano o dwóch znaczących przybytkach dla katedry. Pod dniem 30 sierpnia 1822 r. wymieniono w 4 punktach rzeczy darowane przez kanonika Malczewskiego⁶ (k. 25). Pod d. 22 maja 1823 r. wyliczono w 21 punktach przedmioty przywiezione z zakrystii (pewnie z Kalisza) zmarłego biskupa włocławskiego czyli kaliskiego Wołłowicza⁷ (k. 25—26).

² Felicjan Antoni Niewieściński — jak przyp. 1 w poz. 32.

³ Antoni Melchior Optat Fijałkowski h. Ślepowron kanonik włocławski. Z czasem biskup tyt. Hermopolitanus i sufragan płocki, wreszcie arcybiskup warszawski i prymas Królestwa Pol.

⁴ Jak przypuszczaliśmy w poz. 36, rzeczy te pochodziły w większości od arcybiskupa warszawskiego Malczewskiego.

⁵ Kościół św. Wojciecha we Włocławku został w r. 1821 (pod przymusem) przekazany protestantom.

⁶ Edward Malczewski h. Abdank, synowiec arcybiskupa, kanonik włocławski.

⁷ Andrzej Wołłowicz — jak przyp. 4 w poz. 31a.

38. INWENTARZ KOŚCIOŁA KATEDRALNEGO Z 1827 R.

Uwaga. Około połowy elementów opisu — jak w głównej księdze inwentarzowej z lat 1810—1880 (pozycja 33).

1. Tytuł niniejszego wykazu brzmi: Inwentarz kościoła katedralnego kujawsko-kaliskiego, z mocy kapituły generalnej Wniebowzięcia N.M.P., przez delegowanych spisany i podpisany w roku 1827, dnia 20 sierpnia (k. 28).

2. Okoliczności powstania spisu — czas trwania generalnej kapituły sierpniowej. Może również projektowana przez biskupa Koźmiana¹ wizytacja gen. katedry. — Wykonanie i przedstawienie obradującej kapitule tego spisu tak odnotowano w księdze inwentarzy: *Productum sub tractu generalis capituli B.V. Mae in caelum assumptae die 22 Augusti 1827. Pawłowski praesidens*² (k. 33v).

3. Inicjator, delegowani, autor. Z inicjatywą wykonania inwentarza występowała zwykle kapituła na swym posiedzeniu generalnym. Tegorocznymi deputowanymi jej do zrewidowania zasobu i sprawdzenia spisu byli prałat Chrzanowski³ i kanonik Szremowicz⁴. Delegaci tak uwierzytelnili swoją powinność: *Martinus Constant. Szremowicz can. cathedrae Vladis. ad praemissa delegatus mp. Hippolitus Chrzanowski custos cath. Vladis. delegatus mp.* (k. 33v). Autor wykazu nie jest znany. Wykonała go ta sama ręka co inwentarz z 1818 r. (poz. 36).

4. Objętość wpisów w księdze k. 28—33v.

5. Treść inwentarza:

Uwaga. W wykazie nie tylko nie rozróżnia się dwóch zakrystii, ale także w poszczególnych jego działach rzadko się mówi o przedmiotach wikariuszy.

Złoto k. 28—28v.

Srebro k. 28v—30v:

Relikwiarze k. 29;

Tace k. 29;

Mszały [pulpit i kanony srebrem okute] k. 29;

Dalsze srebro k. 29—30;

Srebro na ołtarzach k. 30—30v;

Tablice z wotami k. 30.

„Apparaty” [kapy, ornaty, dalmatyki, antepedia] k. 31—31v.

Ubiór biskupi k. 31v.

¹ Józef Szczepan Koźmian h. Nałęcz, biskup włocławski (kujawsko-kaliski) w latach 1823—1831.

² Franciszek (z Pauli) Jan (Nepomucen) Pawłowski h. Półkozic, prałat dziekan włocławski i już od 6 kwietnia 1827 r. biskup tyt. dulmeński a sufragan warszawski. Od r. 1829 koadiutor płocki (przy A. M. Prażmowskim), od 1836 tamtejszy ordynariusz.

³ Hipolit Roch Chrzanowski h. Suche Komnaty, prałat kustosz włocławski.

⁴ Marcin Konstanty Szremowicz, dr ob. prawa, kanonik włocławski.

Inne porządki k. 31v.

Bielizna k. 32.

Adamaszki k. 32—32v.

Książki kościelne k. 32v — łącznie 75.

Cyna k. 33.

Mosiądz k. 33—33v.

Nota. Po właściwym wpisie inwentarza z 1827 r. do księgi zbiorczej wciągnięto przybytki, pochodzące z darów i zakupu kapituły, na przestrzeni lat 1827 (k. 34) oraz 1829—1830 (k. 34v).

39. KATALOG BIBLIOTEKI Z KOŃCA 1827 ROKU

1. **S y g n a t u r a** aktualna, jeszcze z przełomu XIX/XX w. — księga nr 548.

2. **Przynależność zespołowa** rękopisu — kapitulna.

3. **J ę z y k** katalogu — łaciński.

4. **Niepełny tytuł** jednostki: *Catalogus librorum Ecclesiae Cathedralis Vladislaviensis* (naklejka na 1 s. okładki i k. 1, którą sam zajmuje). — Tytuł jest niepełny, albowiem nie podaje daty wykonania pomocy bibliotecznej. Ks. Stanisław Chodyński¹ przypuszczał, że pochodzi on z 1827 r. Napisał to pod tytułem: *Conscriptus a. 1827* (probabiliter). Akta kapituły z lat 1826—1827 pozwalają przyjąć, że ten pierwszy samoistny spośród zachowanych katalogów Biblioteki Kapitulnej powstał pod koniec 1827 r.

5. **Okoliczności** przygotowania katalogu — projektowana wizytacja generalna katedry biskupa Koźmiana².

6. **Inicjatywa, autorzy.** Inicjatorem spisu była kapituła. Jednak wykonawców trudniej ustalić, jako że w tytule nikogo nie ma. Znowu z akt kapituły *Assumptionis* 1826 r. wiadomo, że do tej pracy zaofiarowali się kanonicy Malczewski³, Tomaszewski⁴ i Cynka⁵. Atoli na kapitułę *Trium Regum* 1827 r. nie dostarczyli jeszcze niczego. Wreszcie na kapitule gen. sierpniowej 1827 r. Malczewski i Cynka przyrzekli solennie, iż katalog jak najszybciej wykonają. Przeto ich trzeba uznać za autorów. Ponieważ całe dzieło pisała jedna ręka — znowu nie wiadomo czyja. Obydwu kanonikom mieli pomagać w jakiś sposób klerycy Seminarium Duchownego.

7. **F o r m a t** rękopisu — foliał większy (in folio maiore).

¹ Stanisław Ksawery Antoni Chodyński — jak przyp. 2 w poz. 1.

² Józef Szczepan Koźmian — jak przyp. 1 w poz. 38.

³ Edward Malczewski — jak przyp. 6 w poz. 37.

⁴ Walenty Maciej Tomaszewski h. Bończa, kanonik włocławski, z czasem biskup włocławski (kujawsko-kaliski) w latach 1837—1850.

⁵ Benedykt Cynka kanonik włocławski.

8. Objętość jednostki — kart nowo sfoliowanych 31. Karty nie zapisane: 1v, 2r, 31v.

9. Oprawa współczesna, w brązowy półskórek, podniszczona.

10. Treść katalogu:

Uwaga. Katalog niniejszy jest najlepszym ze wszystkich omawianych w tej pracy. Podaje on bowiem prawie pełne opisy bibliograficzne poszczególnych jednostek bibliotecznych. Opracowuje je na rozwartych stronach rękopisu.

Libri sacri k. 2v—4, 35 pozycji;

Interpretes k. 3v—4, 12 poz.

Concionatores k. 3v—6, 38 poz.

Libri spirituales k. 5v—7, 35 poz.

Libri liturgici k. 6v—8, 16 poz.

Theologi speculativi k. 7v—8, 14 poz.

Theologi morales k. 8v—9v, 27 poz.

Libri canonici k. 9v—14v, 145 poz.

Libri iuridici k. 14v—18v, 103 poz.

Concilia k. 18v—19, 21 poz.

Libri controversistici k. 19v—20, 24 poz.

Historici profani k. 20v—23, 78 poz.

Codices Regni Poloniae k. 22v—24, 24 poz.

Philosophi et medici k. 23v—25, 29 poz.

Libri scholastici k. 24v—26, 36 poz.

Libri variarum linguarum k. 25v—30, 102 poz.

Libri post fata p. r. Bonifacii Szembek canonici Vladislaviensis⁶ accesserunt sequentes k. 29v—31, 48 pozycji.

Uwaga. W katalogu pomieszczono 787 dzieł względnie tomów. W r. 1816 było ich 855.

11. Publikacja. Powyższy katalog ogłosił drukiem ks. Stanisław Librowski we wspólnym dziełku pt. *Biblioteka Kapituły Włocławskiej* (na s. 44—73), którego pełny opis bibliograficzny podał w poz. 4.

40. RZECZY ODDANE NA POTRZEBY OJCZYZNY W 1831 R.

Uwaga. Około połowy elementów opisu — jak w zbiorczej księdze inwentarzy z lat 1810—1880 (pozycja 33).

1. Tytuł poniższego spisu: Wykaz złota, srebra i precyjozów kościoła katedralnego w[e] Włocławku, przeznaczonych do mennicy na potrzeby Ojczyzny, zrobiony z rozporządzenia i wskutek reskryptu Komisji Rządowej Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 19 kwietnia 1831 r. nr 2.255 (k. 35).

2. Okoliczności wykonania spisu — powstanie listopadowe i jego potrzeby.

⁶ Bonifacy Erazm Szembek — jak przyp. 2 w poz. 17.

3. *Inicjatywa, wykonawcy.* Z inicjatywą wystąpiły władze powstania. Za ministra reskrypt podpisał biskup płocki Prażmowski¹. Na terenie diecezji załatwiał sprawę jej administrator Jasiński². Z ramienia Gen. Konsystorza Kujawskiego (Włocławskiego) występował jego notariusz Marszewski³. Z ramienia kapituły katedralnej kanonik Cynka⁴. Ten ostatni odwiózł do Warszawy precjoza i otrzymał od władz powstania pokwitowanie.

4. *Objętość wpisów w księdze k. 35.*

5. *Treść wykazu:*

Tabela wyszczególniająca przedmioty. W 12 punktach podaje 189 obiektów, wazących 72 funty 9 łutów, ocenionych na 6.606 złp 22½ gr.

Uwaga. Tabela, jakkolwiek skondensowana, stanowi piękne źródło do opracowania artykułu. U jej góry ks. Marszewski informuje o łączących się z tą kwestią wpisach w aktach konsystorza, a ks. Cynka — w aktach kapituły. — Do tego dodam, że w Archiwum Diecezjalnym znajduje się poszyt akt proveniencji konsystorskiej, obrazujący zbiórkę rzeczy kosztownych na potrzeby tegoż powstania z parafii i klasztorów całej diecezji kujawsko-kaliskiej.

Nota. Pomiędzy powyższym wykazem a następnym inwentarzem z 1838 r. wpisano przybytki, pochodzące z darów i zakupów, z następujących lat: z 1831 i 1832 (k. 35v), 1833 i 1834 (k. 36), 1835 (k. 36v), 1836 (k. 37), 1837 (k. 37v). Za wyjątkiem k. 37 na dole pozostałych przyrost ten podpisał prałat kustosz Hipolit Chrzanowski⁵.

41. INWENTARZ KOŚCIOŁA KATEDRALNEGO Z 1838 R.

Uwaga. Około połowy elementów opisu — jak w głównej księdze inwentarzowej z lat 1810—1880 (pozycja 33).

1. *Tytuł niniejszego wykazu brzmi:* Inwentarz kościoła katedralnego kujawsko-kaliskiego, z mocy kapituły generalnej Wniebowzięcia N.M.P., przez jaśnie wielmożnego kustosza Marcina Szremowicza¹ spisany i podpisany w roku 1838, dnia 10 sierpnia (k. 38).

2. *Okoliczności sporządzenia wykazu — nadchodzący termin sierpniowej kapituły generalnej. — Spisanie i przedstawienie obradującej kapitule tego inwentarza tak odnotowano w księdze zbiorczej:*

¹ Adam Michał Prażmowski h. Belina, biskup płocki w latach 1820—1836.

² Wojciech Jasiński dr teologii, kanonik włocławski i administrator diecezji w l. 1831—1832; ustąpił ze stanowiska pod naciskiem rządu rosyjskiego.

³ Jan Michał Marszewski h. Rogala, notariusz konsystorza, później w l. 1856—1867 biskup włocławski (kujawsko-kaliskij).

⁴ Benedykt Cynka — jak przyp. 5 w poz. 39.

⁵ Hipolit Roch Chrzanowski — jak przyp. 3 w poz. 38.

¹ Marcin Konstanty Szremowicz, obecnie już prałat kustosz — jak przyp. 4 w poz. 38.

Productum in capitulo generali Assumptionis Bmae Mariae Virginis die 18 Augusti 1838 anno. Hipp. Chrzanowski² mp. (k. 43).

3. Inicjatywa, delegowany, autor. Inicjatorem była kapituła występująca corporaliter pewnie na zeszłorocznym posiedzeniu sierpniowym. Pomimo tego, że ks. Szremowicz był już kustoszem katedry, do którego z urzędu należały te obowiązki, musiał on w tym względzie otrzymać delegację albo przynajmniej przypomnienie. On też tak uwierzytelnił swoją powinność: X. Marcin Kon[stanty] Szremowicz k[ustosz] (k. 43). Autorem inwentarza był ten sam kapłan, który go wykonał w r. 1818 (poz. 36) i 1827 (poz. 38).

4. O b j ę t o ś ć wpisów w księdze k. 38—43.

5. T r e ś ć inwentarza:

Uwaga. W spisie nie rozróżnia się dwóch zakrystii, ani rzeczy należących do wikariuszy. Ci ostatni korzystali najczęściej z przedmiotów, które wykaz nazywa „codziennymi”.

Złoto k. 38—38v.

Srebro k. 38v—40v:

Relikwiarze k. 38v—39;

Tace k. 39;

Mszały [pulpit i kanony srebrem okute] k. 39;

Dalsze srebro k. 39—39v;

Srebro na ołtarzach k. 39v—40v;

Tablice z wotami k. 40v.

„Apparaty” [kapy, ornaty, dałmatyki, antepedia] k. 40v—41.

Ubiór biskupi k. 41.

Inne porządki k. 41—41v.

Bielizna k. 41v.

Adamaszki k. 42.

Książki kościelne k. 42—42v, razem 75 pozycji.

Cyna k. 42v.

Mosiądz k. 42v.

Zelazo k. 42v—43.

Nota. Pomiędzy wymienionym inwentarzem a kolejnym z 1847 r. do ogólnej księgi inwentarzowej wpisano w 39 punktach kilkadziesiąt przedmiotów, w większej części pochodzących z darów aniżeli nabytych, z lat 1838—1839 i przypuszczalnie następnych (k. 43v—45v). Rzeczy darowane dla katedry względnie jej zakrystii pochodziły z zakrystii śp. biskupa Koźmiana³ oraz od żyjących prałatów Chrzanowskiego i Szremowicza.

² Hipolit Roch Chrzanowski, aktualnie już prałat dziekan — jak przyp. 3 w poz. 38.

³ Józef Szczepan Koźmian — jak przyp. 1 w poz. 38.

42. KATALOG BIBLIOTEKI KAPITUŁY Z 1839/40 R.

1. Sygnatura aktualna jednostki wizytacyjnej, zawierającej 6 inwentarzy względnie katalogów cząstkowych, jeszcze z przełomu XIX/XX w. — księga nr 411.

2. Przynależność z espółowa księgi — biskupia.

3. Język akt — łaciński, polski.

4. Tytuł akt wizytacyjnych, wypełniający całą s. I: *Visitatio generalis ecclesiae cathedralis Vladislaviensis per illum excellmum et rnum dominum Valentinum Matthiam Bończa Tomaszewski Dei et Apostolicae Sedis gratia episcopum Vladislaviensem seu Calissiensem, Ordinis S. Stanislai Imae classis equitem¹ die 2 et sequentibus diebus mensis Augusti 1840 anno peracta.* — Nagłówek odnoszący się do Biblioteki Kapitułnej: *Bibliotheca* (s. 311).

5. Okoliczności wykonania katalogu — zamierzona wizytacja gen. katedry i jej duchowieństwa przez biskupa Tomaszewskiego. Z akt kapituły z lat 1838—1839 wiadomo o przygotowywaniu tego spisu. Ponieważ samoistny ten katalog nie dochował się, można przypuszczać, że wszedł on jako jeden z elementów do omawianej tu wizytacji. Z tego zaś powodu, że wizytacja nastąpiła dopiero w 1840 r. a z drugiej strony wiadomo o pracy nad katalogiem latem 1839, przyjąłem jako datę jego powstania przełom 1839/40 r. Zatem niniejsza pomoc ewidencyjna jest najstarszą spośród sześciu zamieszczonych w opisywanej księdze wizytacyjnej.

6. Inicjator, autorzy. Inicjatywa wykonania katalogu wyszła od kapituły katedralnej. Autorami spisu byli jeden z młodszych kanoników Michał Marszewski² i wikariusz katedry Józef Schultz³. Jako tacy w księdze wizytacyjnej nie uwidocznieni. — Natomiast wiadomo, że na współwizytatorów zbiorów kulturalnych, które tu przedstawiam, powołał biskup kanoników Malczewskiego⁴ i Odrobińskiego⁵ (s. 10, 11). Ten drugi, z nie znanej przyczyny, nie przybył na wizytację. — Wreszcie notariuszem wizytacji generalnej, który też pięknie i obszernie opracował jej dokumentację, był sekretarz biskupa Klemens Skupieński⁶, wiele razy podpisujący z ordynariuszem dokumenty w księdze.

7. Form a t akt — foliał zwykły (*in folio*).

¹ Walenty Maciej Tomaszewski — jak przyp. 4 w poz. 39.

² Jan Michał Marszewski — jak przyp. 3 w poz. 40.

³ Józef Schultz wikariusz katedry, potem kanonik sandomierski.

⁴ Edward Malczewski — jak przyp. 6 w poz. 37.

⁵ Wincenty Odrobiński kanonik włocławski.

⁶ Klemens Skupieński sekretarz biskupa, w latach 1867—1872 administrator diecezji urzędujący z Piotrkowa, gdzie był prepozytem parafii.

8. *Objętość* księgi — stron II + 567. Nie zapisanymi pozostały: s. II, 524—525, 551—553, 559—567. Paginując swoje dzieło autor przez nieuwagę przeszedł ze s. 290 na 292, na skutek czego zatraciła się aż do końca logika stron nieparzystych i parzystych. — *Objętość* katalogu bibliotecznego s. 311—353. — Akta posiadają spis rzeczy (Index) s. 554—558.

9. *Oprawa* współczesna w skórę brązową, podniszczona w grzbiecie. Brzegi czerwone.

10. *Pojedyncze pomoce* ewidencyjno-inwentaryzacyjne w księdze: 1 inwentarz katedry (skarbcza i zakrystii), 2 katalogi biblioteczne, 3 inwentarze archiwalne. Zajmują one oprócz niniejszej jeszcze pozycje 43—47 w moim opracowaniu. W następstwie tego w owych pozycjach będę się powoływał na opis ogólny obecnej księgi wizytacyjnej.

11. *Treść* katalogu:

Libri sacri s. 312—314, 46 numerowanych pozycji;

Contionatores (s) s. 314—316, 38 poz.

Libri spirituales s. 316—318, 35 poz.

Libri liturgici s. 318—319, 14 poz.

Theologi speculativi s. 319—320, 14 poz.

Theologi morales s. 320—321, 27 poz.

Libri canonici s. 322—329, 140 poz.

Libri iuridici s. 329—334, 103 poz.

Concilia s. 335, 21 poz.

Libri controversistici s. 336—337, 24 poz.

Historici s. 337—341, 78 poz.

Codices Regni Poloniae s. 341—342, 24 poz.

Philosophi et medici s. 342—344, 29 poz.

Scholastici s. 344—345, 36 poz.

Libri variarum linguarum s. 345—349, 102 poz.

Libri post fata p. r. Bonifacii Szembek canonici Vladislaviensis⁷ accesserunt s. 349—353, 47 numer. pozycji.

Uwagi. 1. Autorzy niniejszego katalogu korzystali z poprzednich spisów książek wykonanych w 1816 (poz. 35) i 1827 r. (poz. 39). Omawiany katalog posiadał **778** dzieł względnie tomów, podczas gdy sporządzony w końcu 1827 r. miał ich 787.

2. Z datą powstania katalogu nie ma nic wspólnego następująca zapiska umieszczona na jego końcu: Datum Vladislaviae in visitatione generali die 5 mensis Augusti 1840 anno. Następują podpisy biskupa Tomaszewskiego i sekretarza wizytacji. Podobne bowiem stwierdzenia czy uwierzytelnienia treści znajdują się po kilku ważniejszych partiach akt.

⁷ Bonifacy Erazm Szembek — jak przyp. 2 w poz. 17.

43. INWENTARZ KATEDRY Z 1840 ROKU

Uwaga. Około połowy elementów opisu — jak w księdze wizytacyjnej z tegoż roku (pozycja 42).

1. Tytuł poniższego spisu brzmi: Inwentarz kościoła katedry kujawskiej (s. 26).

2. Okoliczności wykonania inwentarza — przeprowadzenie wizytacji generalnej katedry przez biskupa Tomaszewskiego¹.

3. Inicjatywa, autor, rewizor. Inicjatorem wykazu była kapituła. Autorem inwentarza był nie znany kapłan, może wicekustosz katedry. Nie jest wykluczone, że do księgi wizytacyjnej wciągnięto, z jakimiś zmianami, inwentarz z 1838 r. (poz. 41). Podczas wizytacji zasób skarbcia i zakrystii kontrolował kanonik Malczewski — jak w poz. 42. Dostarczony sobie spis zaciągnął do akt wizytacji jej sekretarz Skupieński — jak w poz. 42.

4. Objętość wpisów w księdze s. 26—72.

5. Treść inwentarza:

Uwaga. Przedmioty w każdej grupie spisu są ponumerowane i zaczynają się od jednego.

[Ważniejsze ubytki w zasobie od 1780 do 1840 r.] s. 20—26.

Złoto s. 26—27, 3 pozycje;

Srebro s. 27—35, 84 poz.

Cyna s. 35—37, 28 poz.

Mosiądz s. 37, 9 poz.

Miedź s. 38, 11 poz.

Blacha s. 38, 3 poz.

Żelazo s. 38, 4 poz.

Szkło s. 38—39, 9 poz.

Drzewo s. 39, 9 poz.

„Apparaty” [biskupie, kapy, ornaty, dodatki] s. 39—66:

Kolor biały s. 39—50, 102 poz.

Kolor czerwony s. 50—58, 81 poz.

Kolor zielony s. 58—60, 24 poz.

Kolor fioletowy s. 60—65, 47 poz.

Kolor czarny s. 65—66, 13 poz.

Inne „apparamenta” kościelne s. 66—69, 39 poz.

Bielizna s. 69—71, 49 poz.

„Xiążki” kościelne s. 71—72, 23 poz., ale 68 jednostek.

Instrumenta muzyczne — pierwszy raz tak późno wymienione s. 72, 8 pozycji obejmujących 16 sztuk.

¹ Walenty Maciej Tomaszewski — jak przyp. 4 w poz. 39.

44. INWENTARZ ARCHIWUM KAPITUŁY Z 1840 ROKU

Uwaga. Około połowy elementów opisu — jak w księdze wizytacyjnej z tegoż roku (pozycja 42).

1. Tytuł inwentarza: Archivum Capituli (s. 221).

2. Okoliczności sporządzenia inwentarza — przeprowadzenie wizytacji generalnej katedry przez biskupa Tomaszewskiego¹.

3. Inicjator, autor, rewizor. Z inicjatywą dokonania nowego wykazu dualistycznego zasobu (akt i dokumentów) wystąpiła zapewne kapituła. Autorem inwentarza był na razie nie znany sekretarz kapituły. Wykorzystał on przede wszystkim podobne opracowania z obydwu ostatnich wizytacji gen. katedry w 1760 (poz. 18) i 1780 r. W czasie wizytacji zasób i przypuszczalnie zaktualizowany jego spis skontrolował kanonik Malczewski — jak w poz. 42. Dostarczone sobie materiały wciągnął do akt wizytacji jej sekretarz Skupieński — jak w poz. 42.

4. Objętość wpisów w księdze s. 221—311.

5. Treść inwentarza:

[Część 1. Wykaz akt] s. 222—231, 309—311:

Acta Curiae Episcopalis s. 222—223, 23 jednostki numerowane;

Libri beneficiorum et visitationum [ecclesiarum] s. 223—225, 25 jedn.

Acta consistorialia [Vladislaviensia] s. 225—228, w 69 punktach 221 jednostek;

Acta capitularia s. 228—229, 33 jedn.

Libri aeconomici bonorum episcopalium s. 229—230, 8 jedn.

Libri aeconomici bonorum capitularium s. 230, 9 jedn.

Libri privilegiorum s. 230—231, 6 jedn.

Acta manualia Capituli Vladislaviensis s. 309—311, w 41 punktach 46 jednostek numer.

Uwaga. Inwentarz z 1816 r. wymienił 162 jednostki aktowe. Obecny posiada ich 371. Z tego widać, że do Archiwum dostarczono znaczną ilość akt nowszych. Byłoby ich jeszcze więcej, gdyby w latach 1821—1822 nie wydano „do Prus” kilkudziesięciu ważnych ksiąg, zwłaszcza wizytacyjnych (zob. poz. 58).

[Cz. 2. Sumariusz dokumentów] s. 231—309:

Privilegia, iura et documenta Capituli, bullae Summorum Pontificum et privilegia s. 231—237, 47 numerów;

Privilegia communia ecclesiae Diaecesis Vladislaviensis s. 237—248, 81 nrów;

Privilegia clavis Vladislaviensis s. 248—254, 55 nrów;

Privilegia clavis Volbóriensis s. 254—261, 48 nrów;

Privilegia clavis Raciążensis s. 261—264, 36 nrów;

Privilegia clavis Niesułkowiensis s. 265—266, 8 nrów;

Privilegia clavis Piorkowiensis [a nie Piotrkowiensis] s. 266—268, 14 nrów;

Munimenta ad bona Falenta [Falenty] ad Varsaviam, quondam ad Episcopatum Vladislaviensem [concernentia] s. 268, 3 nry (w rzeczywistości przeszło 10);

Privilegia variis personis et locis servientia s. 268—273, 55 nrów;

¹ Walenty Maciej Tomaszewski — jak przyp. 4 w poz. 39.

Erectiones beneficiorum ecclesiae cathedralis Vladislaviensis s. 273—278, 27 nrów;

Privilegia et munimenta limitum Capituli et nonnullorum bonorum episcopalium s. 278—281, 19 nrów;

Munimenta censuum Capituli Vladislaviensis s. 282—285, 21 nrów;

Privilegia et munimenta ecclesiarum Diaecesis Vladislaviensis s. 285—292, 45 nrów;

Privilegia communia Capituli Vladislaviensis s. 292—305, 91 nrów;

Documenta decimarum Capituli Vladislaviensis s. 305—309, 21 numerów.

Uwaga. Zatem w ósmym z rzędu i ostatnim ocalałym sumariuszu znajdujemy 571 regestów dokumentów. Właściwie było ich około 580. Jeżeli zaś cofniemy się do przedostatniego z posiadanych sumariuszy, pochodzącego z 1760 r. (poz. 18), ujrzymy w nim 718 regestów — w rzeczywistości ok. 730. Po osiemdziesięciu latach zamiast więcej mamy mniej regestów i dyplomów, i to aż o sto pięćdziesiąt. Dlaczego tak się stało? Otóż w r. 1822 Konsystorz Włocławski wydał „do Prus”, nie licząc kopii, aż 107 oryginalnych dokumentów (poz. 58). A prawie ćwierć wieku przedtem, na przełomie XVIII/XIX stulecia, Tadeusz Czacki² wywiózł z Włocławka ponad 20 dokumentów. Oprócz niego przed r. 1840 musieli tu zaglądać również pomniejsi kolekcjonerzy.

45. INWENTARZ ARCHIWUM WIKARIUSZY Z 1840 R.

Uwaga. Około połowy elementów opisu — jak w księdze wizytacyjnej z tegoż roku (pozycja 42).

1. Tytuł inwentarza: Archivum Collegii Vicariorum (s. 373).

2. Okoliczności wykonania spisu — przeprowadzanie wizytacji generalnej katedry przez biskupa Tomaszewskiego¹.

3. Inicjatywa, autor, rewizorzy. Inicjatorem sporządzenia inwentarza było kolegium wikariuszowskie przy katedrze. W razie potrzeby mogła nawet ingerować kapituła. Autorem spisu był nie znany wikariusz wieczysty. Podczas wizytacji wszystkie sprawy kolegium były zwierzone współwizytatorom: kanonikom Fijałkowskiemu² i Sobeskiemu³ (s. 10—11); stąd należy przypuszczać, że również jego archiwum. Dostarczone sobie materiały wpisał do akt wizytacji jej sekretarz kanonik Skupieński — jak w poz. 42.

4. Objętość wpisu w księdze s. 373—374.

5. Treść inwentarza:

Spis zawiera 42 jednostki aktowe przedstawione w 23 punktach. Wśród akt są

² Tadeusz Czacki (1765—1813) h. Świnka, bibliofil, kolekcjoner, uczonec.

¹ Walenty Maciej Tomaszewski — jak przyp. 4 w poz. 39.

² Antoni Melchior Optat Fijałkowski — jak przyp. 3 w poz. 37.

³ Norbert Sobeski kanonik włocławski.

2 redakcje statutów kolegium wikariuszy z 1470 i 1554 r. oraz kopiariusz dokumentów wykonany w 1746 r. Akta sesyjne kolegium rozpoczynają się w 1547 r.

Atoli inwentarz nie przedstawia sumariusza dokumentów, których wikariusze posiadali kilkadziesiąt.

46. INWENTARZ ARCHIWUM SEMINARYJSKIEGO Z 1840 R.

Uwaga. Około połowy elementów opisu — jak w księdze wizytacyjnej z tegoż roku (pozycja 42).

1. Tytuł inwentarza: Archivum Seminarii (s. 454).

2. Okoliczności sporządzenia wykazu — przeprowadzanie wizytacji generalnej katedry przez biskupa Tomaszewskiego¹.

3. Inicjator, autor, rewizorzy. Z inicjatywą powinien być wystąpić prefekt czyli przełożony Seminarium. W razie potrzeby mogli ingerować prowizorzy szkoły, to jest dwaj przedstawiciele kapituły katedralnej. Spisu dokonał ktoś z zarządu Seminarium. W czasie wizytacji sprawy seminaryjskie podlegały współwizytatorom — kanonikom Fijałkowskiemu² i Świątkowskiemu³ (s. 11); dlatego należy przyjąć, że również tamtejsze archiwum. Dostarczone z Seminarium materiały wciągnął do akt wizytacji jej sekretarz ks. Skupieński — jak w poz. 42.

4. Objętość wpisu w księdze s. 454—455.

5. Treść inwentarza:

Prowadzący od 1720 r. Seminarium Diecezjalne we Włocławku Księża Misjonarze św. Wincentego nie przyłożyli się do tego obowiązku. W opisie wyliczono tylko kilka dokumentów, prawie nie przytaczając jednostek aktowych. Mogło to pochodzić stąd, że zakonnicy w znacznej mierze mieszały oba zespoły, które mieli prowadzić: 1) seminaryjski czyli diecezjalny i 2) własny misjonarski.

Uwaga. Po zniesieniu również Misjonarzy przez rząd rosyjski w 1864 r. prowadzenie Seminarium objęli ponownie w 1866 kapłani diecezjalni. Wśród nich był ks. Stanisław Chodyński⁴, który po części naprawił wspomniany brak, wymieniając w swym dziele pt. *Seminarium Włocławskie* (Włocławek 1904) na s. 292 właśnie kilkanaście seminaryjskich jednostek aktowych.

47. KATALOG BIBLIOTEKI SEMINARYJSKIEJ Z 1840 R.

Uwaga. Około połowy elementów opisu — jak w księdze wizytacyjnej z tegoż roku (pozycja 42).

¹ Walenty Maciej Tomaszewski — jak przyp. 4 w poz. 39.

² Antoni Melchior Optat Fijałkowski — jak przyp. 3 w poz. 37.

³ Paweł Świątkowski mgr teologii, kanonik włocławski.

⁴ Stanisław Ksawery Antoni Chodyński — jak przyp. 2 w poz. 1.

1. Tytuł katalogu: *Bibliotheca* (s. 455). Podtytuł: *Catalogus librorum Bibliothecae Seminarii Vladislaviensis* (tamże).

2. Okoliczności wykonania spisu — przeprowadzanie wizytacji generalnej katedry przez biskupa Tomaszewskiego¹.

3. Inicjatywa, autor, rewizorzy. Inicjatorem powinna być władza seminaryjska. Inwentarz przypuszczalnie opracował jeden z profesorów Seminarium, misjonarz. Podczas wizytacji sprawy seminaryjskie podlegały kanonikom współwizytatorom Fijałkowskiemu² i Świątkowskiemu³ (s. 11); z tego względu trzeba przyjąć, że również biblioteka. Otrzymane z Seminarium materiały zaciągnął do akt wizytacji katedry jej sekretarz kanonik Skupieński⁴.

4. Objętość wpisów w księdze s. 455—521.

5. Treść katalogu:

Sacra Scriptura s. 455—457, 27 pozycji numerowanych;

Interpres S. Scripturae s. 457—460, 53 poz.

Libri Patrum s. 460, 1 poz.

Ius canonicum s. 460—462, 28 poz.

Ius civile s. 462—465, 38 poz.

Theologi morales s. 465—470, 90 poz.

Theologi dogmatici s. 470—472, 37 poz.

Controversistae s. 473—474, 19 poz.

Contionatores [s] Latini s. 474—479, 79 poz.

Contionatores [s] Polonici s. 479—485, 79 poz.

Libri spirituales s. 485—499, 235 poz.

Historici sacri s. 499—502, 44 poz.

Historici profani s. 503—508, 84 poz.

Concilia et synodi s. 508—510, 23 poz.

Vitae Sanctorum s. 510—511, 21 poz.

Libri liturgici s. 511—513, 36 poz.

Philosophi s. 513—515, 50 poz.

Grammatici s. 516, 19 poz.

Oratores s. 516—518, 31 poz.

Poëtae s. 518—519, 28 poz.

Medici s. 519—521, 25 pozycji numerowanych.

Libri aliarum linguarum s. 521:

Linguae Gallicae libri — 83 pozycje nie wymienione;

Linguae Italicae libri — 16 poz. nie wym.

Linguae Germanicae libri — 16 poz. nie wym.

Uwagi. 1. Biblioteka Seminarium Duchownego we Włocławku w 1840 r. posiadała 1.162 dzieła, ale więcej tomów.

2. Starszym od omówionego wyżej katalogu jest „Spis książek Biblioteki Se-

¹ Walenty Maciej Tomaszewski — jak przyp. 4 w poz. 39.

² Antnoi Melchior Optat Fijałkowski — jak przyp. 3 w poz. 37.

³ Paweł Świątkowski — jak przyp. 3 w poz. 46.

⁴ Klemens Skupieński — jak przyp. 6 w poz. 42.

minarium Włocławskiego 1825 r.". Stanowi on opracowanie samoistne i przechowywane się na miejscu.

Superkomplet Tomaszewskiego. Było to zasługą biskupa Tomaszewskiego, kapituły oraz ówczesnych kierownictw zbiorów, że z okazji wizytacji katedry w 1840 r. powstało aż 6 opracowań rejestracyjnych, opisanych tu w pozycjach 42—47: jedno jako inwentarz skarbcza i zakrystii (kościół katedralny), dwa w postaci katalogów bibliotek kapitulnej i seminaryjskiej, oraz trzy jako inwentarze archiwów kapitulnego, wikaryjskiego i seminaryjskiego. Tak jeszcze dotąd nie było, natomiast czasy późniejsze nie wchodzą w skali podobnych porównań w rachubę.

48. INWENTARZ KOŚCIOŁA KATEDRALNEGO Z 1847 R.

Uwaga. Około połowy elementów opisu — jak w zbiorczej księdze inwentarzy z lat 1810—1880 (pozycja 33).

1. Tytuł poniższego wykazu: Spis inwentarza kościoła katedralnego kujawsko-kaliskiego sporządzony w miesiącu lipcu 1847 roku przez Norberta Sobeskiego¹ i Władysława Kożuchowskiego² kanoników katedralnych kujawskich, a to z mocy upoważnienia kapituły jeneralnej Wniebowzięcia N. M. Panny z roku 1846 delegowanych (k. 48).

2. Okoliczności sporządzenia inwentarza — nadchodzący czas sierpniowej kapituły generalnej. — Przedstawienie obradującej kapitule tego inwentarza oraz skwitowanie przez jej przewodniczącego prałata dziekana tak wyrażono w księdze: *Productum in capitulo generali Assumptionis Beatissimae Mariae Virginis die 18 mensis Augusti 1847 anno.* Chrzanowski³ mp. (k. 61).

3. Inicjator, delegowany, autor. Inicjatywa wykonania nowego inwentarza wyszła z ubiegłorocznej kapituły sierpniowej. Wtenczas to wybrano do sprawdzenia zasobu i jego świeżego spisu kanoników Sobeskiego i Kożuchowskiego. Oni też uwierzytelnili swój wkład zgodnie ze słowami kończącymi inwentarz: Gdy po ścisłym przejrzeniu wszystkich sprzętów w zakrystyi i kościele katedralnym znajdujących się i skonfrontowaniu tychże z[e] spisem dawniejszym więcej ani mniej się nie znajduje, spis niniejszy przez delegowanych podpisany został. Dnia 11 sierpnia 1847 roku. X. Sobeski kan. katedry kuj. delegowany. X. W. Kożuchowski kan. kat. delegowany (k. 60v—61). Autorem wykazu był ten sam kapłan, który go wykonał w r. 1818 (poz. 36), 1827 (poz. 38) i 1838 (poz. 41).

¹ Norbert Sobeski — jak przyp. 3 w poz. 45.

² Władysław Kożuchowski kanonik włocławski.

³ Hipolit Roch Chrzanowski — jak przyp. 3 w poz. 38 i przyp. 2 w poz. 41.

4. O b j ę t o ś ć wpisów w księdze k. 48—62.

5. T r e ś ć inwentarza:

Uwaga. W poszczególnych grupach inwentarza cyfry z lewej strony oznaczają pozycje, wyliczanych przedmiotów, a z prawej ilość sztuk w tychże punktach.

Złoto k. 48—48v, 2 pozycje i 2 sztuki.

Srebro k. 48v—53v (83 pozycje a 157 sztuk):

Relikwiarze k. 49v—50;

Tace i ampułki k. 50—50v;

Mszaly i tablice k. 50v;

Dalsze srebro k. 50v—52;

Srebro na ołtarzach będące k. 52—53v.

„Apparaty” [kapy, ornaty, dalmatyki, antepedia] k. 53v—54v.

Kapy do „assistencyi” k. 54v.

Ubiory biskupie k. 54v—55.

Inne sprzęty k. 55—55v.

Bielizna k. 55v—56.

Adamaszki i dywany k. 56—57.

Książki kościelne k. 57—57v, łącznie 70 sztuk.

Cyna k. 57v—58.

Brąz i mosiądz k. 58—58v.

Żelazo k. 58v—59.

Dzwony na wieżach k. 59 — 3 sztuki.

Inne sprzęty dawniejszym spisem nie objęte k. 59—60.

„Apparat” nowy biały k. 60—60v.

Wykaz ubytych rzeczy z zakrystii kościoła katedralnego od ostatniego spisu z roku 1838, dnia 10 sierpnia, które się obecnie w zakrystyi nie znajdują k. 61v—62, 108 przedmiotów ujętych w 25 punktach. — Ubytki te jeszcze raz podpisali delegaci (k. 62).

Nota. Pomiędzy inwentarzem omówionym a następnym z 1858 r., na k. 62v—70 głównej księgi inwentarzowej notowano sprawdzone przez delegatów kapituły przybytki i ubytki w kościele katedralnym i jego zakrystii. Zapiski te pochodzą z lat 1848—1855. Deputowanych kapitulnych było każdego roku dwóch i od czasu do czasu zmieniali się. Rejestrację ową przedstawiano co roku na generalnej kapitule sierpniowej, a podpisywał ją przewodniczący zebrania.

49. INWENTARZ KOŚCIOŁA KATEDRALNEGO Z 1858 R.

Uwaga. Około połowy elementów opisu — jak w głównej księdze inwentarzowej z lat 1810—1880 (pozycja 33).

1. T y t u ł niniejszego wykazu: Spis inwentarza katedralnego kujawsko-kaliskiego sporządzony w miesiącu lipcu 1858 roku przez Onufrego Dąbrowskiego¹ i Adama Łancuckiego² kanoników katedralnych kujawskich, a to z mocy upoważnienia kapituły jeneralnej Wniebowzięcia N. M. Panny z r. 1857 delegowanych (k. 71).

¹ Onufry Dąbrowski ekspijar, kanonik włocławski.

² Adam Łancucki kanonik i wiceoficjał włocławski.

2. Okoliczności wykonania inwentarza — zbliżający się termin rozpoczęcia sierpniowej kapitule gen. 1858 r. — Przedłożenie tego spisu obradującej kapitule oraz pokwitowanie go przez przewodniczącego nastąpiło dopiero w następnym roku: *Productum in capitulo generali Assumptae in Caelos Beatissimae Virginis Mariae die 17 Augusti 1859 anno. Thaddaeus Łubieński decanus*³ (k. 90).

3. Inicjatywa, delegowani, autor. Z inicjatywą wyszła kapituła sierpniowa 1857 r. Wówczas wybrano do porównania zasobu ze świeżym jego wykazem kanoników Dąbrowskiego i Łancuckiego. Nie wiadomo z jakiej przyczyny uwierzytelnili oni swoje funkcje już po zamknięciu kapitule Assumptionis 1858 r. w następujący sposób: Gdy po ścisłym skonfrontowaniu wszystkiego inwentarza w zakrystyi i kościele katedralnym ze spisem w tej księdze w r. 1847 i następnych aż do roku 1857 inclusive uczynionymi ani mniej ani więcej nie okazało się ani się znajduje, przeto spis niniejszy przez delegowanych zakończony i podpisany został. W[e] Włocławku d. 29 października 1858 r. X. A. Łancucki kanonik katedry kujawsko-kaliskiej, ass. Kons. Jeneralnego. X. Dąbrowski k. kated. (k. 89v—90). Autor inwentarza nie znany.

4. Objętość wpisów w księdze k. 71—90.

5. Treść inwentarza:

Uwaga. Spis jest dokładniejszy od kilku poprzednich i posiada adnotacje.

Złoto k. 71.

Srebro k. 71v—74:

Relikwiarze srebrne k. 71v—72;

Tace i ampułki srebrne k. 72;

Mszały i tablice kanonów w srebro oprawne k. 72v;

Dalszy ciąg srebra k. 72v—73;

Srebro na ołtarzach będące k. 73—74.

Frazetowskie sztuki i platerowane k. 74.

Cyna k. 74—74v.

Braź, mosiądz i metal k. 74v—75.

Żelazo k. 75.

Szkło k. 75v.

Dzwony i zegary k. 75v (3 dzwony, 2 zegary).

Drzewo i liny k. 75v—76.

Obrazy (w zakrystii wikariuszów, prałackiej i kleryków; na kościele i w kaplicach — razem naliczyłem 30) k. 76—76v.

„Apparaty” k. 77—87:

Kolor biały (infuły, kapy, ornaty, dalmatyki) k. 77—80v;

Kolor czerwony (infuły, kapy, ornaty, dalmatyki) k. 80v—83v;

Kolor zielony (kapy, ornaty, dalmatyki) k. 84—85;

Kolor fioletowy (infuły, kapy, ornaty, dalmatyki) k. 85—86v;

³ Tadeusz hr. Łubieński h. Pomian, dr teologii i prawa kan., biskup tyt. Rhodopolis i sufragan włocławski w latach 1844—1861; aktualnie także prałat dziekan kapituły.

Kolor czarny (kapy, ornaty, dalmatyki) k. 86v—87.

Inne aparamenta kościelne k. 87—88v.

Bielizna kościelna k. 88v—89v.

Książki kościelne k. 89v — było ich 67.

Nota. Pomiedzy inwentarzem z r. 1858 a następnym z 1864, na k. 90—92v zbiorczej księgi inwentarzy zapisano ubytki i przybytki rzeczy katedry i jej zakrystii z lat 1859—1862. Pochodziły one w większej mierze z darów aniżeli z zakupów kapituły. Sprawdzali je delegaci kapituły, a potem ich wykazy przedstawiali na swoich generalnych posiedzeniach sierpniowych. Podpisywał je przewodniczący owych kapitul.

50. INWENTARZ KOŚCIOŁA KATEDRALNEGO Z 1864 R.

Uwaga. Około połowy elementów opisu — jak w zbiorczej księdze inwentarzy z lat 1810—1880 (pozycja 33).

1. Tytuł poniższego wykazu: Spis inwentarza kościoła katedralnego kujawsko-kaliskiego sporządzony w miesiącu sierpniu 1864 [roku] przez x. Michała Schultz[a] prałata kustosa¹ i x. Józefa Lisieckiego kanonika katedry kujawsko-kaliskiej², a to z mocy upoważnienia kapituły generalnej Wniebowzięcia N. M. Panny z r. 1863 delegowanych (k. 93).

2. Okoliczności powstania inwentarza — nadchodzący czas sierpniowej kapituły generalnej 1864 r. — Przedstawienie tego spisu obradującej kapitule oraz poświadczenie go przez przewodniczącego brzmi następująco: Productum in capitulo generali die 18 Augusti 1864 anno. X. Sobeski dziekan, prezyd.³ (k. 112v).

3. Inicjator, delegowani, autor. Inicjatywę powzięła kapituła gen. Assumptionis 1863 r. Wtedy to wybrano prałata Schultz'a i kanonika Lisieckiego do porównania zasobu z jego nowym spisem. Swoją udział w tej sprawie skwitowali oni bez podania daty w taki sposób: X. Józef Lisiecki kan. delegowany. X. M. Schultz kustosz katedry (k. 112v). Nie znany autor inwentarza — ten sam co poprzedniego (poz. 49).

4. Objętość wpisów w księdze k. 93—112v.

5. Treść inwentarza:

Uwaga. Spis jest dokładny oraz posiada adnotacje współczesne i późniejsze. Złoto k. 93.

Srebro k. 93—95:

Relikwiarze srebrne k. 93—93v;

Tace i ampułki srebrne k. 93v;

Mszały i tablice kanonów w srebro oprawne k. 93v;

Dalszy ciąg srebra k. 93v—94;

¹ Michał Schultz prałat kustosz włocławski.

² Józef Lisiecki mgr teologii, kanonik włocławski, oficjał gen. kaliski.

³ Norbert Sobeski, obecnie już prałat dziekan — jak przyp. 3 w poz. 45.

Srebro na ołtarzach będące k. 94—95.

Frazetowane sztuki k. 95.

Cyna k. 95—95v.

Brąz, mosiądz i metal k. 95v—96.

Żelazo k. 96—96v.

Szkło k. 96v.

Dzwony i zegary k. 96v.

Drzewo i liny k. 96v—97v.

Obrazy — w zakrystii wikariuszów, prałackiej, kleryków, na kościele k. 97v—98, w 16 punktach 30 sztuk.

Aparaty k. 98—110:

Kolor biały (infuly, kapy, ornaty, dalmatyki, antepedia) k. 98—102v;

Kolor czerwony (infuly, kapy, ornaty, dalmatyki, antepedia) k. 102v—106;

Kolor zielony (kapy, dalmatyki, antepedia) k. 106—107;

Kolor fioletowy (infuly, kapy, ornaty, dalmatyki, antepedia) k. 107v—109;

Kolor czarny (kapy, ornaty, dalmatyki, antepedium) k. 109—110.

Inne aparaty kościelne k. 110—111.

Bielizna kościelna k. 111—112.

Książki kościelne k. 112—112v, w 21 punktach 58 sztuk.

Nota. Na k. 112v—113v niniejszej księgi głównej zanotowano przybytki i ubytki w katedrze i zakrystii na przestrzeni lat 1864—1867, 1869. Podpisywali je, jak dawniej, delegowani przez kapitułę a po nich przewodniczący generalnych posiedzeń sierpniowych.

51. RZECZY PRZEWIEZIONE Z ŁĄDU W 1867 ROKU

Uwaga. Około połowy elementów opisu — jak w głównej księdze inwentarzowej z lat 1810—1880 (pozycja 33).

1. Tytuł niniejszego wykazu zajmujący k. 112a: Spis przedmiotów z kościoła poklasztornego w Łędzie do kościoła katedralnego w[e] Włocławku przewiezionych, sporządzony w dn. 31 maja 1867.

2. Okoliczności wykonania spisu — przejmowanie do Włocławka pewnych rzeczy z niektórych klasztorów skasowanych przez rząd rosyjski w 1864 r. W tym przypadku chodzi o Kapucynów w Łędzie.

3. Inicjatorzy, delegowani, autor. Podobne sprawy zostały odgórnie uzgodnione pomiędzy rządem a władzą diecezjalną. Do ekstradycji było delegowanych kilka osób, miejscowych i z Włocławka. Uwierzytelniły one wykaz następująco: Rzetelność powyższego spisu dziekan miejscowy wraz z proboszczem parafii, kapelanem kościoła i delegowanym do tej czynności podpisali. W Łędzie d. 31 maja 1867 r. X. Tomasz Białkowski dziekan słupecki. X. Maxymil[ian] Kegel proboszcz z Łądku [do którego należał Łąd]. X. J.A. Kamieński kapelan przy kościele w

Lądzie. X. F. Kosiński delegowany¹. Z charakteru pisma widać, że spis sporządził ks. Kamieński.

4. O b j ę t o ś ć wpisu w księdze — k. 112a—112d później wklejone. Zapisane tylko k. 112a—112c.

5. T r e ś ć spisu:

Uwagi. 1. Wymienione przedmioty były raczej po bogatych Cystersach, zniesionych przez delegata apostolskiego arcybiskupa warszawskiego Malczewskiego² w r. 1819, niż po biednych Kapucynach, którzy pracowali tu zaledwie w latach 1850—1864.

2. Na ile wiem, katedra posiadała z Lądu jeszcze jeden złożony przedmiot, nie uwidoczniiony w tym wykazie. Natomiast z figurujących tu za najcenniejszy była uważana do ostatnich lat monstrancja srebrna zwana Batorówką.

A. Srebro k. 112av.

B. Przedmioty posrebrzane k. 112av.

C. „Apparaty” [kapy, ornaty, dalmatyki pięciu kolorów] k. 112av—112b.

D. Bielizna kościelna k. 112b—112bv.

E. Różne przedmioty k. 112bv.

Razem 308 większych i mniejszych obiektów wyrażonych w 42 punktach.

Noty. 1. Spis przedstawiono na zebraniu gen. kapituły, które tak go skwitowało: Productum in capitulo generali die 19 Augusti 1867 anno. Norbertus Sobeski decanus³.

2. Na k. 112c w następnym roku tak zapisano: JWJX administrator dyecezyi prałat Skupieński⁴ wziął następujące aparaty z Lendu do Piotrkowa dnia 13 stycznia 1868 (k. 112c). Łącznie 13 przedmiotów ujętych w 7 punktach. Nieznaczna ilość z przychodu lądzkiego przeznaczono do kościołów diecezji. Uszczuplenie to podpisali delegaci kapituły: X. Stobiecki⁵. X. Schultz kustosz⁶. Wreszcie całość sprawy przedstawiono zwyczajowo na posiedzeniu: Productum in capitulo generali die 18 Augusti 1869 anno. X. Sobeski dziekan kapituły.

Spis ten, przypuszczalnie tylko odnośnie do rzeczy pozostałych w katedrze, **powtórzono** w inwentarzu następnym — z 1878 r. (poz. 52).

52. INWENTARZ KOŚCIOŁA KATEDRALNEGO Z 1878 R.

Uwaga. Około połowy elementów opisu — jak w zbiorczej księdze inwentarzy z lat 1810—1880 (pozycja 33).

1. T y t u ł poniższego wykazu: Spis inwentarza kościoła katedralnego

¹ Florian Kosiński kanonik włocławski, w latach 1873—1875 administrator diecezji urzędujący z Piotrkowa, gdzie był prepozytem parafii.

² Franciszek Skarbek Malczewski — jak przyp. 3 w poz. 31a.

³ Norbert Sobeski — jak przyp. 3 w poz. 45 i przyp. 3 w poz. 50.

⁴ Klemens Skupieński — jak przyp. 6 w poz. 42.

⁵ Józef Stobiecki dr teologii, kanonik włocławski i prepozyt parafii Kowal.

⁶ Michał Schultz — jak przyp. 1 w poz. 50.

go kujawsko-kaliskiego sporządzony w miesiącu sierpniu 1878 [roku] przez księdza Karola Zielińskiego prałata kustosza¹ i x. Stanisława Chodyńskiego kanonika katedry kujawsko-kaliskiej², a to z mocy upoważnienia kapituły jeneralnej Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny z lat dawniejszych i z roku 1877 delegowanych [ks. Chodyński dodał:] ręką x. Franc[iszka] Lipki podkustoszego tegoż kościoła katedralnego spisany (k. 113v).

2. Okoliczności sporządzenia inwentarza — zbliżający się termin sierpniowej kapituły generalnej. — Spis ten nie został uwierzytelniony ani przez delegatów, ani przewodniczącego posiedzenia generalnego kapituły.

3. Inicjator, delegowani, autor. Z inicjatywą odnośnie do podobnych akcji wychodziła zwykle obradująca kapituła, co też uwidoczniło w tytule. Tamże mamy nazwiska obu deputowanych i autora.

4. Objętość wpisów w księdze k. 113v—132.

5. Treść inwentarza:

Złoto k. 114.

Srebro k. 114—116:

Relikwiarze srebrne k. 114—114v;

Tace i ampułki srebrne k. 114v;

Mszaly i tablice kanony w srebro oprawne k. 114v;

[Dalszy ciąg srebra] k. 114v—115;

Srebro na ołtarzach k. 115—116.

Frazesockie sztuki k. 116.

Cyna k. 116—116v.

Brąz, mosiądz i metal k. 116v.

Żelazo k. 117.

Szkło k. 117.

Dzwony i zegary k. 117.

Drzewo i liny k. 117—117v.

Obrazy: w zakrystii wikariuszowskiej, prałackiej, kleryckiej, na kościele k. 117v — w 16 punktach podano 20 sztuk.

Aparaty k. 118—129:

Kolor biały (infuły, kapy, ornaty, dalmatyki, antepedia) k. 118—121;

Kolor czerwony (infuły, kapy, ornaty, dalmatyki) k. 121—125;

Kolor zielony (kapy, ornaty, dalmatyki, antepedium) k. 125—126;

Kolor fioletowy (infuły, kapy, ornaty, dalmatyki) k. 126v—128;

Kolor czarny (kapy, ornaty, dalmatyki) k. 128—128v.

Inne aparaty kościelne k. 129—129v.

Bielizna kościelna k. 129v—130.

Książki kościelne k. 130—130v, w 22 punktach 57 sztuk.

Przybyło do katedry k. 130v—131: w 13 punktach wyliczono więcej sztuk. Nie podano w jakim czasie nastąpiły te przybytki. Z przeglądu zapisów widać, że po-

¹ Karol Zieliński prałat kustosz włocławski.

² Stanisław Ksawery Antoni Chodyński — jak przyp. 2 w poz. 1.

chodzący głównie od biskupa Marszewskiego³, za jego życia i przekazane po śmierci.

Spis przedmiotów z kościoła poklasztornego w Lędzie k. 131—132. Wykaz ten jest krótszy od podanego po raz pierwszy w 1867 r. (poz. 51).

53. INWENTARZ KOŚCIOŁA KATEDRALNEGO Z 1880 R.

Uwaga. Część elementów opisu — jak w głównej księdze inwentarzowej z lat 1810—1880 (pozycja 33).

1. Tytuł niniejszego spisu: Własność kościoła katedralnego wrocławskiego w roku 1880 (k. 133).

2. Okoliczności sporządzenia wykazu. Z następnej pozycji wynika, że obowiązek spisywania inwentarza kościoła i zakrystii przeszedł obecnie z delegatów kapituły na jej prokuratora (ekonomą), który przez dłuższy czas wykonywał ten obowiązek oraz zarządzał kasą instytucji. Nie oznacza to, że prokurator nie musiał przedstawiać wykazów w tej materii posiedzeniu generalnemu prałatów i kanoników. Przepuszczalnie mógł zlecać przygotowanie nowego inwentarza wikariuszowi wicekustoszowi, jak to czynili dawniej delegaci.

3. Prokurator kapituły, autor inwentarza. Z 54 pozycji tego opracowania wynika, że od 1879 r. prokuratorem kapituły był kanonik Stanisław Chodyński¹. On też osobiście rozpoczął redakcję tego inwentarza. Świadczy o tym charakter jego pisma.

4. Objętość wpisu w księdze k. 133—133v.

5. Treść inwentarza:

Uwaga. Początek tego spisu wskazuje, że Chodyński zamierzał szeroko ująć ten inwentarz.

1. Złoto k. 133—133v.

2. Srebro k. 133v—

Nota. Nie dokończywszy opisu monstrancji „Batorówki” autor **przerwał** robotę, dając ołówkiem następującą uwagę: Odtąd oddzielnie pisano [czyli poza niniejszą księgą], bo ten papier dla piór stalowych niedogodny. — Dotąd więc pisano gęsimi piórami.

54. PRZYBYTKI DO KATEDRY I ZAKRYSTII W L. 1879—1890

1. Sygnatura aktualna jednostki, jeszcze z przełomu XIX/XX w — księga nr 372b.

2. Przynależność z es p o ł o w a księgi — kapitulna.

³ Jan Michał Marszewski — jak przyp. 3 w poz. 40.

¹ Stanisław Ksawery Antoni Chodyński — jak przyp. 2 w poz. 1.

3. Język akt — polski.

4. Tytuł. Jednostka aktowa posiada przynajmniej 3 tytuły. Pierwszy, wypełniający s. 1: Dodatek do inwentarza kościoła katedr[alnego] wrocławskiego. — Drugi wypisany na naklejce znajdującej się na 1 s. okładki: Wykaz aparatów i sprzętów do kościoła katedralnego wrocławskiego sprawionych lub ofiarowanych od r. 1879. — Trzeci na s. 2 od góry: Spis ofiar i nowo sprawionych do kościoła katedr[alnego] wrocławskiego aparatów i sprzętów od r. 1879, to jest od objęcia urzędu prokuratora [kapituły] przez WJX. Stanisława Chodyńskiego kanonika¹. Poza tym na małej naklejce na 1 s. okładki wypisano: Zakrystya.

5. Okoliczności powstania wykazu — zwykła potrzeba. — Jednocześnie trzeba zauważyć, że na pozycji 53, nie dokończony przez autora, zakończył się tradycyjny, ujmowany s c h e m a t y c z n i e, sposób redagowania inwentarza katedry i zakrystii (skarbeca i zakrystii) we Wrocławku. Odtąd zapisuje się tylko przybytki, siłą rzeczy rzadziej ubytki, i to w sposób porządkowy, chronologiczny.

6. Prokurator kapituły, autor wpisów. Wszystkie tytuły i zápiski w tej księdze pochodzą od prokuratora i jednocześnie autora ks. Stanisława Chodyńskiego.

7. Format rękopisu — foliał zwykły (in folio).

8. Objętość księgi — kart 56. Stron spaginowanych i zapisanych 24 czyli mniej niż czwarta część rękopisu. Materiały związane z inwentarzem kościelnym znajdują się na stronicach 2—10, 23—24. Na s. 11—20 pomieszczono spis książek, który będzie przedmiotem następnej pozycji (55). Wreszcie na pięciu ostatnich, nie spaginowanych stronach znajdują się zápiski ks. Chodyńskiego z lat 1918, 1880 i 1902 nie odnoszące się do tematyki omawianej w tym opracowaniu.

9. O p r a w a firmowa (księgarska) sprzed 1879 r. w półpłótno, zwyczajna. Strony posiadają fabryczne ramki, w które należało wpisywać.

10. Treść wpisów:

S. 2—10. Wykaz 115 przedmiotów nabytych lub otrzymanych w latach 1879—1887, nie zawsze wpisanych w porządku chronologicznym.

S. 21. [Nota:] Rok 1890. Gdy w d. 18 grudnia 1889 r. zachorował ks. kan. Józef Kozłowski, profesor Seminarium i prokurator kapituły², objąłem znowu tymczasowo obowiązki prokuratora. Po śmierci tegoż ks. Kozłowskiego, nastąpionej w d. 13 lutego 1890, z jego polecenia dla kościoła katedralnego oddane zostały jego niektóre rzeczy, to jest — Chodyński wyliczył 7 przedmiotów.

S. 21—22. Wykaz dalszych przybytków, przeważnie z r. 1890.

S. 23—24. Wpis dalszych obiektów z lat 1883—1887, chronologia pomieszana.

¹ Stanisław Ksawery Antoni Chodyński — jak przyp. 2 w poz. 1.

² Józef Abdon Faustyn Kozłowski kand. teologii, kanonik i wiceoficjał wrocławski, wizytator klasztorów w diecezji.

55. SPIS KSIĄŻEK BPA POLLNERA OFIAR. BIBL. KAP. W 1887 R.

Uwaga. Około połowy elementów opisu — jak w poz. 54.

1. Tytuł wykazu: Spis książek przez śp. ks. Karola Pollnera, biskupa trojańskiego sufragana wrocławskiego¹, kapitule wrocławskiej ofiarowanych 1887 r. (s. 11).

2. Okoliczności wykonania rejestru — przedśmiertna decyzja testatora.

3. Autor spisu — prokurator kapituły ks. Stanisław Chodyński².

4. Objętość wpisu w księdze opisanej w poz. 54 — s. 11—20.

5. Treść rejestru:

Opis bibliograficzny 193 dzieł, lecz więcej tomów, z XVII—XIX w. Książek nie podzielono na grupy, ani nawet nie ujęto spisu alfabetycznie.

56. KATALOG BIBLIOTEKI KAPITUŁY Z 1890 ROKU

1. Sygnatura aktualna jednostki, jeszcze z przełomu XIX/XX w. — księga nr 549.

2. Przynależność zespołu w księgi — kapitułna.

3. Język rękopisu — polski.

4. Tytuł. Katalog posiada dwa podobne nagłówki. Na k. 1 wysoko, wypisany przez ks. Stanisława Chodyńskiego¹: Katalog książek kapituły katedralnej Włocławskiej pomieszczonych w Seminarjum. — Na naklejce na 1 s. okładki: Katalog książek Kapituły Katedralnej Włocławskiej, pomieszczonych w Bibliotece Seminarjum. 1890 r. Ks. Chodyński dodał: Spisał Wacław Piotrowski alumn Semin. Włocł.².

5. Okoliczności sporządzenia katalogu — rozbudowa i przebudowa katedry wrocławskiej, rozpoczęta właśnie w 1890 r. i ciągnąca się przez kilka lat. Chodyński już był wtenczas w katedrze prałatem, a w Seminarium regensem, więc mógł swobodnie dysponować nowym lokalem.

6. Autor wykazu. Jak mówi tytuł — kleryk Piotrowski, któremu na pewno rektor udzielił wskazówek.

¹ Karol Ludwik Pollner kand. teologii, prałat archidiakon wrocławski, w latach 1883—1887 biskup tyt. trojański i sufragan kujawski.

² Stanisław Ksawery Antoni Chodyński — jak przyp. 2 w poz. 1.

¹ Stanisław Ksawery Antoni Chodyński — jak przyp. 2 w poz. 1. Aktualnie od r. 1887 także prałat archidiakon kapituły i regens Seminarium Włocławskiego.

² Ks. Wacław Piotrowski zmarł w 1948 r. na stanowisku proboszcza parafii Kościelec Kolski.

7. Format rękopisu — dudka foliału większego (in folio maiore).
 8. Objętość księgi — kart 25, zapisanych i świeżo sfoliowanych 16.
 9. Oprawa firmowa (księgarska) sprzed r. 1890, zwyczajna w półłtno. Papier poliniowany i porubrykowany.
 10. Treść wpisów:

Katalog zawiera 1121 dzieł a więcej tomów. Ostatni, z r. 1840 (poz. 42) miał 778 dzieł. Spis niniejszy posiada charakter tymczasowości. Nierozłożenie zasobu, jak to bywało dawniej, na grupy rzeczowe czyni tę bibliotekę jakby uboższą.

57. SUMARIUSZ DOKUMENTÓW OPUBLIKOWANY W 1897 R.

W przechowującym Archiwum Kapituły Włocławskiej zachowało się osiem sumariuszy dokumentów (por. poz. 44). Atoli dopóki w kraju nie było ruchu naukowego, także ta wartościowa pomoc ewidencyjna przynosiła pożytek jedynie miejscowemu archiwistce oraz jeszcze mniej władzy diecezjalnej i samej kapitule.

Sprawy zaczęły się zmieniać na lepsze, kiedy do Włocławka z większych ośrodków zaczął docierać wspomniany ruch. Za jego początek pragnąłbym uznać datę opublikowania przez dwóch warszawskich uczonych średniowiecznych dokumentów włocławskich w drugim tomie *Kodexu dyplomatycznego Polski*¹, nawet już w jego części pierwszej. Nie obyło się przy tej okazji bez strat dla miejscowego zasobu, ale wydawcy udobruchali kapitułę następującą zaszczytną dedykacją: *Prześwietnej Kapitulie Kujawskiej w dowód wdzięczności za łaskawie udzielone do użytku dyplomata, tom drugi dyplomatarjusza z tych bogatych źródeł po większej części ułożony, poświęcają wydawcy*². Kiedy się to działo bracia bliźniaczy księża Zenon³ i Stanisław⁴ Chodyńscy dopiero uczęszczali do szkoły średniej, a publikować w dziedzinie polihistorycznej zaczęli od 1870 r.

Ponieważ ukryte w archiwum czy bibliotece omawiane tu pomoce uczonym niezbyt dużo dawały, ks. Stanisław Chodyński ogłosił drukiem w 1897 r. najstarszy z zachowanych w katedrze sumariuszy. Chodzi tu o *Catalogus omnium privilegiorum, libertatum, immunitatum, dotatio-*

¹ *Kodex dyplomatyczny Polski* [...] Wyd. Leon Ryszczewski, Antoni Muczkowski. T. 2 cz. 1 Warszawa 1848, t. 2 cz. 2 W. 1852.

² Dedykacja znajduje się w cz. 2, pomiędzy tytułem a przedmową.

³ Zenon Karol Józef Chodyński h. Rawicz, kand. teol. Zmarł w 1887 r. jako prałat archidiakon kapituły i regens Seminarium.

⁴ Stanisław Ksawery Antoni Chodyński — jak przyp. 2 w poz. 1 i przyp. 1 w poz. 56.

num, emptio num bonorum Ecclesiae Cathedralis Wladislaviensis per Andream Naramowski⁵ et Andream Witowski⁶ canonicos Wladislavienses diligenter conscriptus anno Domini 1578 die 16 Aprilis, opublikowany w Monumenta historica Dioeceseos Wladislaviensis [fasc.] XIV, Wladislaviae s. 5—58. Nie będę tu powtarzał jego zawartości przedstawionej w poz. 2. Chodyński ponumerował (bez nawiasów prostokątnych) poszczególne regesty. Jest ich 529.

Jakkolwiek sumariusz ten, jak i następne, posiada różne niedociągnięcia, zwłaszcza pomyłki w chronologii, od czasu opublikowania stał się **wielką pomocą** dla uczonych. Zaczęli z niego korzystać i cytować go. Nie jest on inwentarzem, ale przy jego pomocy nietrudno dotrzeć do oryginalnych dokumentów, regestów w innych sumariuszach, odpisów w kopiariuszach. A trzeba tu dodać, że oryginały, regesty w sumariuszach i odpisy w kopiariuszach w okresie staropolskim układano przeważnie kluczami majątków, nie zaś chronologicznie. Dla ówczesnych, zajętych przeważnie administracją, tamten sposób był dobry. Natomiast obecnie historycy muszą mieć dokumenty ułożone chronologicznie. We Włocławku zacząłem to wprowadzać po r. 1946 (zob. poz. 64).

58. ARTYKUŁ Z 1910 R. O EKSTRADYCJI ARCHIWALIÓW

Po kongresie wiedeńskim z 1815 roku, na którym normowano granice państwowe, przyszła kolej na ustalenie granic diecezji. I tak na podstawie bulli papieża Piusa VII *Ex imposita nobis* z 1818 r. ułożono te sprawy w Królestwie Polskim (Kongresowym), a w oparciu o bullę tegoż z 1821 *De salute animarum* nastąpiły przesunięcia graniczne diecezji w zaborze pruskim. Równocześnie w oparciu o decyzję władz państwowych i kościelnych doszła do skutku wzajemna ekstradycja akt pomiędzy archidiecezją gnieźnieńską (ale tylko z Gniezna, nie z Łowicza) i diecezją włocławską (kujawsko-kaliską). Obydwie postradały po około $\frac{3}{4}$ swoich obszarów na rzecz diecezji położonych w innym państwie. Stąd w latach 1820—1821 Konsystorz Generalny Gnieźnieński przekazał Konsystorzowi Gen. Kaliskiemu (w Kaliszu była urzędowa stolica nowej fazy diecezji włocławskiej) archiwalia terenów leżących na wschód od rzeki Proсны, a Konsystorz Gen. Włocławski (Kujawski) przesłał w l. 1821—1822 Konsystorzowi Gnieźnieńskiemu akta z Kujaw Zachodnich (dla Gniezna) i z Pomorza Gdańskiego (dla powiększonej diecezji chełmińskiej).

⁵ Andrzej Naramowski — jak przyp. 2 w poz. 2.

⁶ Andrzej Witowski — jak przyp. 3 w poz. 2.

Otóż ekstradycję archiwaliów z Włocławka przedstawił na podstawie zachowanej dokumentacji ks. Stanisław Chodyński¹ w przyczynku pt. *Szczegół do historii Archiwum Diecezyi Włocławskiej* w wydawnictwie Monumenta historica Dioeceseos Wladislaviensis [fasc.] XXIV, Wladislaviae 1910 s. 98—124.

I tak w pierwszej wysyłce z 15 stycznia 1821 r. (s. 104—111) wydano z Włocławka do Gniezna ponad 20 grubych ksiąg wizytacji parafii oraz kilkadziesiąt poszytów dotyczących parafii i osób duchownych proveniencji konsystorskiej, zapoczątkowanych w drugiej połowie XVIII w.

W drugiej przesyłce z 15 lipca 1822 r. (s. 111—123) dodano 6 ksiąg wizytacyjnych, *Liber in quo alligantur privilegia et constitutiones Gedanensium ab anno 1209*, oraz część najładniejszego kopiariusza (k. 306—391) wykonanego w latach 1597—1598 (sygn. 2), zawierającą odpisy dokumentów kluczy ciechocińskiego (33), subkowskiego (38) i komorskiego (5). Ponadto dokumenty oryginalne w liczbie 107 — z klucza ciechocińskiego 22, subkowskiego 81 i komorskiego 4.

Poza tym, o czym już przyczynek Chodyńskiego nie mówi, na skutek podziałów diecezjalnych, do Włocławka nie udało się zwieźć w późniejszych latach od 15 do 20 ksiąg wizytacyjnych przechowywanych w owym czasie w Konsystorzu Gen. w Gdańsku, Foralnym w Bydgoszczy i w kolegiacie kruszwickiej.

Siłą rzeczy w artykule nie mogło znaleźć się zdanie, że tylko akta wydane przez Włocławek znalazły się potem w Gnieźnie i w Pelplinie, natomiast dokumenty z ich kopiami powędrowały od razu do Królewca, skąd ok. 1903 r. część ich przekazano Archiwum Państwowemu w Gdańsku, aż wreszcie przed r. 1945 wszystkie wywieziono do Niemiec (dziś NRF).

Poniższe uwagi, związane z tą sprawą, już całkowicie pochodzą ode mnie:

1) Gniezno nie wydało do Kalisza ani jednego dokumentu. Atoli akt czyli ksiąg wizytacyjnych przekazało przynajmniej dwa razy tyle co Włocławek. Na ten temat nie ma żadnego artykułu. O tej gnieźnieńskiej proveniencji akt wizytacyjnych meldowałem tylko w swoim *Repertorium* (zob. poz. 63). Są w nim 144 jednostki aktowe. Ale ponieważ wiele z nich przybyło na skutek mojego przeoprawiania, wywołującego jednostki pierwotne, przypuszczam, że otrzymaliśmy z Gniezna ok. 80 ksiąg wizytacyjnych.

2) Otrzymane z Gniezna akta znajdowały się w Kaliszu do lat 1885—1889. Diecezjom nowszym: warszawskiej, sandomierskiej i kieleckiej nie wydano z tego zasobu niczego, ani z Kalisza ani potem z Włocławka.

¹ Stanisław Ksawery Antoni Chodyński — jak przyp. 1 w poz. 56.

3) Co więcej, pierwszy biskup kujawsko-kaliski Wołłowicz², który w latach 1815—1818, jeszcze jako prałat, był z ramienia arcybiskupa Raczyńskiego³ administratorem wielkiej części archidiecezji gnieźnieńskiej znajdującej się w Królestwie Polskim, hojnie ubogacił swoją diecezję całą spuścizną kancelaryjną Konsystorza Generalnego w Łowiczu, obejmującą mniej więcej okres 1807—1818, przewożąc ją do Kalisza. Później na owych anteriorach kontynuował dalszą swoją administrację.

59. DRUK CZĘŚCI INWENTARZA ARCHIWUM W 1910 R.

Zasłużony ks. infułat Stanisław Chodyński¹ również we wspomnianym ostatnio r. 1910 ogłosił drukiem (w Monumenta historica Dioeceseos Wladislaviensis [fasc.] XXIV, Wladislaviae s. 125—133) *Elenchus librorum, qui in Archivo Capituli Cathedralae Wladislaviensis reperiuntur*. Krótkie to wyliczenie w języku łacińskim i polskim, oparte głównie na ostatnim inwentarzu z 1840 r. (poz. 44), obejmuje 3 centralne zespoły aktowe, przeważnie z okresu diecezjalnej fazy kujawskiej i pomorskiej (do 1818 r.): biskupi, konsystorski włocławski i kapitulny. Jednak i ten autor nadal miesza, chociaż już w mniejszym stopniu niż poprzednicy, zespoły oraz ich serie, w obrębie których można także znaleźć jednostki aktowe z innych serii, a nawet zespołów.

I. Acta universam Dioecesim et Episcopatum Vlad[islaviensem] concernentia s. 125, numery 1—18;

II. Acta episcoporum s. 125—126, nry 19—62;

III. Acta administratorum Dioecesis s. 126—127, nry 63—67;

IV. Libri visitationum ecclesiarum Dioecesis s. 127, nry 68—95;

V. Catalogi ordinatorum et confirmatorum s. 127—128, nry 96—104;

VI. Acta consistorialia s. 128, nry 105—131;

VII. Acta concernentia bona mensae episcopalis s. 128—129, nry 132—185;

VIII. Acta Capitulum concernentia. Generalia s. 130—131, nry 186—214;

IX. Decreta et constitutiones Capituli s. 131, nry 215—248;

X. Libri calculationum s. 131—132, nry 249—287;

² Andrzej Wołłowicz — jak przyp. 4 w poz. 31a.

³ Ignacy Raczyński h. Nałęcz, arcybiskup metropolita gnieźnieński w latach 1805—1818.

¹ Stanisław Ksawery Antoni Chodyński — jak przyp. 1 w poz. 56. Nadto od r. 1897 protonotariusz apostolski.

XI. Libri consolationum, refectionum et interessentiarum s. 132, nry 288—326;

XII. Libri anniversariorum s. 132, nry 327—337;

XIII. Libri missarum cantatarum s. 132, nry 338—349;

XIV. Varia s. 133, numery 350—360.

Uwaga. Atoli ks. Chodyński nie podał wszystkich ksiąg i poszytów owych trzech zespołów, jakie już w 1910 r. znajdowały się w katedrze.

60. SUMARIUSZ DOKUMENTÓW OPUBLIKOWANY W 1912 R.

Wspominany często w ostatnich pozycjach mego opracowania infułat Stanisław Chodyński¹ wydał również, w Monumenta historica Dioeceseos Wladislaviensis [fasc.] XXV, Wladislaviae 1912 s. 4—79, drugi sumariusz dokumentów znajdujących się w Archiwum Kapituły, mianowicie ks. Sienickiego z 1728 r. Ponieważ jego opis i zawartość przedstawiłem już w pozycji 12, obecnie przytoczę tylko jego tytuł, który brzmi: *Index privilegiorum, erectionum, granitierum, decimarum et aliorum munimentorum, in Archivo Capituli Wladislaviensis exsistentium, per F. A. Sienicki notarium eiusdem Ven. Capituli² conscriptus, sub felicissimis auspiciis illmi et rmi domini dni Christophori Antonii a Słupow Szembek episcopi Wladisl. et Pomeraniae³ anno Domini 1728, offerentem omnia et singula ad maiorem Dei gloriam, necnon Beatissimae et sine originali labe conceptae Virginis Mariae honorem* (s. 4) i ograniczę się do koniecznych wyjaśnień.

Ks. Sienicki, podobnie jak ogół autorów sumariuszy włocławskich, posiadał numerację regestów w każdym rozdziale (kluczu majątkowym) od jednego. Wydawca jego sumariusza ponumerował regesty ciągle (nie używając przy tym nawiasów prostokątnych) od jednego do 719 (s. 79). — Ponadto przed numerami dokumentów, które około 1912 r. przechowywały się we Włocławku, dał gwiazdkę. — Dalej na s. 80—108 dołożył od siebie *Additamentum: Documenta in superiori indice omissa, aut postea acquisita (in originalibus exstant)*. W dodatku tym wymienił regesty dokumentów od 720 do 1078. Jednak jego własny sumariusz nie ma żadnych podziałów ani układu chronologicznego. — Z kolei na s. 109 dał spis rozdziałów całości — *I. Index documentorum*. — Wreszcie na s. 110—114 położył indeks chronologiczny — *II. Index chronologicus documentorum*.

¹ Stanisław Ksawery Antoni Chodyński — jak przyp. 1 w poz. 59.

² Franciszek Antoni Sienicki — jak przyp. 1 w poz. 12.

³ Krzysztof Antoni Szembek — jak przyp. 1 w poz. 11.

Z powodu braku rzeczywistego inwentarza dokumentów Archiwum Włocławskiego, publikacja niniejszego sumariusza wraz z dodatkiem stała się jeszcze wartościowszą dla historyków niż poprzedniego w 1897 r. (poz. 57).

61. PRACA O BIBLIOTECE KAPITUŁY DRUKOWANA W 1949 R.

Jako następną pomoc trzeba wyliczyć przytaczane już dziełko pt. *Biblioteka Kapituły Włocławskiej*, opracował ks. Stanisław Chodyński¹, uzupełnił rozdziałem o katalogach i wydał ks. Stanisław Librowski. Rzecz była drukowana w „Kronice Diecezji Włocławskiej”, r. 43: 1949 s. 169—216, 223—280; r. 44: 1950 s. 33—68. Odb. Włocławek 1949 8° ss. 130, nlb. 1.

Posługując się odbitką spostrzegamy, że autorstwa ks. Chodyńskiego jest rozdział pierwszy pt. Historia Biblioteki Kapituły Włocławskiej (s. 11—23) z moim uzupełnieniem na s. 23—25, noszący w jego rękopisie nagłówek Biblioteka Kapituły Włocławskiej, oraz rozdz. trzeci pt. Księgi liturgiczne i rękopisy Biblioteki Kapituły Włocławskiej (s. 74—130), brzmiący u niego Księgi liturgiczne i rękopisma w Bibliotece Kapituły Włocławskiej. Wyliczył on i częściowo opracował 412 rękopisów.

Natomiast ode mnie pochodzą: Przedmowa (s. 5—10) i rozdział drugi pt. Katalogi Biblioteki Kapituły Włocławskiej (s. 26—73). — Zatem publikacji tu doczekał się, na s. 26—31, katalog rękopisów i druków z 1590 r. (por. poz. 4); katalog rękopisów i druków z 1594 r. (poz. 6), razem z obiektami bibliotecznymi uwzględnionymi w 1593 w inwentarzu Skarbcza katedry (poz. 5), wszystko na s. 32—38; część katalogu Biblioteki, jaka była podana w 1727 r. (poz. 12) na s. 38—42; wreszcie katalog książek z 1827 r. (poz. 39) na s. 44—73. — Inne katalogi biblioteczne ks. Librowski tylko omówił.

Ponieważ rękopis ks. Chodyńskiego ukończony w 1916 r. nie przechował się do tej pory, a nadto aż do 1949 nie służył informacji naukowej, całość dziełka umieściłem dopiero pod rokiem jego wydania (1949).

Druk będący w połowie opracowaniem i w połowie publikacją źródła, ukazał się jako XXVI zeszyt Monumenta historica Dioecesis Vladislaviensis, wydawnictwa mającego w zasadzie taki sam charakter. Nim to współautor i wydawca uczył „osiemsetlecie istnienia kapituły włocławskiej” (s. nlb. 1-sza).

¹ Stanisław Ksawery Antoni Chodyński — jak przyp. 1 w poz. 59.

62. KATALOG RUBRYCEL I SCHEMATYZMÓW DRUK. W L. 1971—73

Kolejną pomoc drukowaną stanowi dzieło ks. Stanisława Librowskiego pt. *Katalog rubrycel i schematyzmów diecezji i zakonów historycznej Polski, znajdujących się w księgozbiorze podręcznym Archiwum Diecezjalnego we Włocławku*.

Ks. Librowski, jako kierownik Archiwum Diecezjalnego, rozpoczął formowanie owego księgozbioru w 1946 r. Oprócz druków pojedynczych i niektórych zbiorczych, do r. 1982 zdążył zgromadzić z wielu źródeł, w dużej mierze oprawić i uporządkować dwa wielkie zespoły biblioteczne: 1) rubrycele i schematyzmy, 2) urzędowe pisma diecezji polskich (głównie od r. 1945, ale dla kilku biskupstw również przedwojenne). Drugi zespół, liczący kilkaset tomów został uporządkowany i w całości oprawiony, lecz jego katalog znajduje się ciągle w brulionie.

Wracając do *Katalogu rubrycel i schematyzmów* trzeba na wstępie powiedzieć, że w następstwie tego wysiłku Włocławek posiada największy ich zbiór w Polsce. Rozciągają się one na przestrzeni XVIII—XX wieku.

Katalog był drukowany w ciągu 1971—1973 roku w czasopiśmie *Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne*, w tomach od 23 do 27-go, i to przeważnie w dwóch kolumnach petitowych i nonparelowych. Dzieli się na dwie części. Cz. 1: Rubrycele i schematyzmy diecezjalne, cz. 2: Rubrycele i schematyzmy zakonne. Część 1, obszerniejsza, rozpada się na 4 zeszyty, w zależności od tomów 23—26; cz. 2 znajduje się tylko w tomie 27. W każdym zeszycie istnieje wstęp ogólny, przed poszczególnymi diecezjami i zakonami wstępy szczegółowe, a kolejne pozycje *Katalogu* są adnotowane przeważnie obszerną informacją o treści.

I tak w tomie 23: 1971 czyli w zeszycie pierwszym, na str. 213—310, występują rubrycele i schematyzmy diecezji od augustowskiej do krakowskiej:

I. Diecezja Augustowska czyli Sejneńska s. 239—250: jednostek bibliotecznych 66, a w nich części szczegółowych 137;

II. Diecezja Berlińska s. 251: pozycja 1;

III. Archidiecezja w Białymstoku s. 251—252: jedn. 5, szczeg. 8;

IV. Diecezja Chełmińska s. 252—257: jedn. 36, szczeg. 48;

V. Diecezja Chełmska obrz. grec. s. 257: poz. 1;

VI. Diecezja Częstochowska s. 257—259: jedn. 14;

VII. Diecezja Gdańska s. 259: jedn. 2;

VIII. Archidiecezja Gnieźnieńska s. 259—263: jedn. 21, szczeg. 33;

IX—X. Archidiecezje Gnieźnieńska i Poznańska s. 263—278: jedn. 80, szczeg. 161;

XI. Diecezja w Gorzowie, następnie Gorzowska s. 278—279: jedn. 2;

XII. Diecezja Kamieniecka s. 279—281: jedn. 12, szczeg. 21;

XIII. Diecezja Katowicka (początkowo Śląska) s. 281—283: jedn. 12;

XIV. Diecezja Kielecka s. 283—295: jedn. 59, szczeg. 126;

XV. Diecezja, później Archidiecezja Krakowska s. 296—310: jednostek bibliotecznych 79, a w nich części szczegółowych 111.

W tomie 24: 1972 czyli w zeszycie drugim, na str. 5—94, mieszczą się rubrycele i schematyzm diecezji od lubelskiej do płockiej:

- XVI. Diecezja Lubelska, a w pewnym okresie również Podlaska s. 14—31: jednostek bibliotecznych 93, a w nich części szczegółowych 180;
- XVII. Archidiecezja Lwowska obrz. łac. s. 31—34: jedn. 23, szczeg. 29.
- XVIII. Archidiecezja Lwowska obrz. grec. s. 34—35: jedn. 6;
- XIX. Archidiecezja Lwowska obrz. orm. s. 36—38: jedn. 29;
- XX. Diecezja Łomżyńska s. 39—40: jedn. 19;
- XXI. Diecezja Łódzka s. 41—44: jedn. 25, szczeg. 26;
- XXII. Diecezja Łucka s. 44—45: jedn. 10, szczeg. 11;
- XXIII—XXIV. Diecezje Łucka i Żytomierska oraz w pewnym okresie Kamieniecka s. 45—59: jedn. 47, szczeg. 146;
- XXV. Diecezja Mińska s. 59—61: jedn. 5, szczeg. 8;
- XXVI. Archidiecezja Mohylewska i w pewnych latach także Diecezja Mińska s. 61—74: jedn. 58, szczeg. 156;
- XXVII. Diecezja w Opolu, następnie Opolska s. 75—76: jedn. 5;
- XXVIII. Diecezja Pińska s. 76—77: jedn. 12;
- XXIX. Diecezja Płocka s. 77—94: jednostek bibliotecznych 96, a w nich części szczegółowych 173.

W tomie 25: 1972 czyli w zeszycie trzecim, na str. 39—113, umieszczono rubrycele i schematyzm diecezji od podlaskiej do warmińskiej:

- XXX. Diecezja Podlaska, potem Siedlecka czyli Podlaska s. 48—54: jednostek bibliotecznych 46, a w nich części szczegółowych 53;
- XXXI. Diecezja, następnie Archidiecezja Poznańska s. 55—66: jedn. 49, szczeg. 84;
- XXXII. Diecezja Przemyska obrz. łac. s. 66—71: jedn. 31, szczeg. 32;
- XXXIII. Diecezja Przemyska obrz. grec. s. 71: jedn. 2;
- XXXIV. Diecezja Sandomierska s. 72—88: jedn. 93, szczeg. 179;
- XXXV. Diecezja Stanisławowska obrz. grec. s. 88—89: jedn. 3;
- XXXVI. Diecezja Tarnowska s. 89—95: jedn. 38, szczeg. 41;
- XXXVII. Diecezja Tyraspolska s. 96—107: jedn. 46, szczeg. 130;
- XXXVIII. Diecezja Warmińska s. 107—113: jednostek bibliotecznych 31, a w nich części szczegółowych 58.

Tom 26: 1973 czyli zeszyt czwarty części pierwszej obejmuje, na str. 89—197, rubrycele i schematyzm diecezji od warszawskiej do żmudzkiej:

- XXXIX. Diecezja, później Archidiecezja Warszawska s. 98—121: jednostek bibliotecznych 116, a w nich części szczegółowych 236;
- XL. Diecezja, następnie Archidiecezja Wileńska s. 121—134: jedn. 63, szczeg. 142;
- XLI. Diecezja Włocławska s. 134—178: jedn. 231, szczeg. 396;
- XLII. Diecezja, potem Archidiecezja Wrocławska s. 178—180: jedn. 9;
- XLIII. Diecezja Żmudzka czyli Telszeńska s. 181—196: jedn. 54, szczeg. 230;
- XLIV. Dodatek: Diecezja Wojskowa czyli Polowa s. 196—197: jednostek bibliotecznych 12.

Tom 27: 1973 — część druga opracowania — zawiera, na str. 57—123, rubrycele i schematyzm zakonne:

- I. Augustianie i Augustianki s. 67—68: jednostek bibliotecznych 4;
- II. Benedyktyni i Benedyktynki s. 68: poz. 1;
- III. Bernardyni i Bernardynki s. 68—77: jedn. 56, szczeg. 57;
- IV. Cystersi (i Cysterki) s. 77—79: jedn. 4, szczeg. 8;
- V. Dominikanie i Dominikanki s. 79—80: jedn. 5, szczeg. 6;

- VI. Franciszkanie (Konwentualni) i Klaryski (Franciszczanki) s. 80—88: jedn. 37, szczeg. 67;
 VII. Jezuici s. 88—93: jedn. 22;
 VIII. Kameduli s. 93: poz. 1;
 IX. Kapucyni s. 93: jedn. 2;
 X. Marianie s. 94: poz. 1;
 XI. Siostry Miłosierdzia czyli Szarytki s. 94: poz. 1;
 XII. Misjonarze Św. Wincentego s. 94—97: jedn. 17;
 XIII. Paulini s. 97—107: jedn. 48, szczeg. 100;
 XIV. Premonstratensi i Premonstratentki s. 107—110: jedn. 10, szczeg. 20;
 XV. Reformaci s. 110—123: jedn. 96, szczeg. 109;
 XVI. Urszulanki Unii Rzymskiej s. 123: jednostki biblioteczne 2.

Uwaga. Katalog rubrycel i schematyzmów, posiadający na końcu własny spis treści i liczący 448 stron druku obejmuje 1949 jednostek bibliotecznych, zawierających z kolei 3322 części szczegółowe. — Opracowanie to (w odbitce) zostało planowo rozprowadzone po najważniejszych bibliotekach naukowych w Polsce¹.

63. REPERTORIUM AKT WIZYTACYJNYCH DRUK. W L. 1974—78

Dalszą pomoc stanowi inne dzieło ks. Stanisława Librowskiego pt. *Repertorium akt wizytacji kanonicznych dawnej archidiecezji gnieźnieńskiej*, rozłożone na cztery części.

Część 1: Akta przechowywane w Archiwum Diecezjalnym we Włocławku dzieli się z kolei na cztery zeszyty, w zależności od tyłuż tomów półrocznika Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne, w których zostały wydrukowane:

I tak zeszyt 1, obejmujący 1—20 sygnatur z lat 1602—1755, znajduje się w tomie 28: 1974 na s. 41—219.

Zeszyt 2, traktujący o księgach 21—66 z lat 1755—1766, mieści się w tomie 29: 1974 na s. 5—156.

Zeszyt 3, opisujący akta o sygn. 67—89 z lat 1775—1792, wydrukowano w tomie 30: 1975 na s. 5—131.

Wreszcie zeszyt 4, przedstawiający księgi 90—144 z lat 1797—1815, figuruje w tomie 31: 1975 na s. 5—200.

Każdy z wymienionych zeszytów posiada na początku swój spis treści, a część 1 (Lublin 1975) wynosząca aż 664 str. druku ma swój spis rzeczy na końcu. Opracowuje ona 144 jednostki archiwalne.

Część 2: Akta przechowywane w Archiwum Archidiecezjalnym w

¹ Maria Laurencja Jędrzejczak: Wykaz instytucji naukowych, które weszły w posiadanie dzieła ks. Stanisława Librowskiego pt. Katalog rubrycel i schematyzmów diecezji i zakonów historycznej Polski, znajdujących się w księgozbiorze podręcznym Archiwum Diecezjalnego we Włocławku, Lublin 1973 8° ss. 448. *Arch. Bibl. Muz.*, t. 29: 1974 s. 301—303.

Gnieźnie dzieli się tylko na dwa zeszyty, również w zależności od tyłu tomów.

Zeszyt 1, opisujący sygnatury aktowe 1—20 z lat 1608—1767, został opublikowany w tomie 32: 1976 na s. 5—157.

Zeszyt 2, repertujący księgi 21—50 z lat 1775—1820, mieści się w tomie 33: 1976 na s. 71—223.

Obydwa zeszyty zostały na początku zaopatrzone we własne spisy treści, a cała część 2 (Lublin 1976) licząca 307 str. druku w swój spis rzeczy na końcu. Omawia ona 50 jednostek wizytacyjnych.

Część 3: *Akta przechowywane w Częstochowie, Łodzi, Łowiczu, Pelplinie, Poznaniu i Warszawie*, czyli rozproszone, tworzą tylko jeden zeszyt znajdujący się w tomie 34: 1977 na s. 5—150. Spis rzeczy tej części jest wyjątkowo na początku.

Niezależnie od tego przed każdym z wymienionych archiwów są wyrażone przechowywane w nim akta wizytacyjne gnieźnieńskie: w Częstochowie na s. 14 — dziewięć jednostek, w Łodzi na s. 40 — jedna, w Łowiczu na s. 42—43 osiem, w Pelplinie na s. 64 — cztery, w Poznaniu na s. 97 — dziewięć, w Warszawie na s. 125 — cztery.

Łącznie w tym rozproszeniu znajduje się 36 pozycji wizytacyjnych, lecz wśród nich jest znaczna część odpisów i wartość treściowa niemal w połowie drugorzędna.

Część 4: *Indeks geograficzno-historyczny*. Zeszyt 1: Indeks do części 1 (zasób włocławski). Wydrukowałem go w tomie 37: 1978 na s. 53—174. Spis treści znajduje się na str. ostatniej. — Indeksy do części 2 i 3 pozostają jeszcze w brulionie.

Chyba nie trzeba wspominać, że Indeks stanowi najpracowitszą, choć jednocześnie najpożyteczniejszą część *Repertorium*. Całe zaś *Repertorium*, jak to autor pozwolił sobie napisać w części 1 (t. 28 s. 63) jest „pracą za pokolenia i dla pokoleń”. Tak: 230 ksiąg przerobionych i opracowanych!

Omawianego tu tematu dotyczą w zasadzie tylko 1 i 4 część *Repertorium*. Jednak wymieniałem wszystkie części tak dla całości przedsięwzięcia, jak też w celu uwidocznienia, że w tutejszym Archiwum przechowuje się prawie $\frac{2}{3}$ ocalałych akt wizytacyjnych gnieźnieńskich. Przeważnie dostały się tutaj — via Kalisz — w latach 1820—1821 z Gniezna na podstawie wzajemnej ekstradycji akt (zob. poz. 58).

Może nie zaszkodzi i to dolożyć, iż tereny wchodzące w skład dawnej archidiecezji gnieźnieńskiej należą obecnie, w różnym stopniu, aż do diecezji archidiecezji i diecezji: gnieźnieńskiej, poznańskiej, koszalińsko-kołobrzeskiej, chełmińskiej, włocławskiej, łódzkiej (cała z Gniezna), częstochowskiej, warszawskiej, sandomiersko-radomskiej i kieleckiej.

Omówione akta wizytacyjne są pisane w języku łacińskim (starsze) i polskim. Księgi są formatu foliału, pewna ilość również foliału większego. We Włocławku oprawa — dawniejsza w skórę i półskórek, nowsza, z czasu mojej administracji, w płótno i półpłótno. Oprawa w pozostałych zbiorach jest gorsza: starsza często podniszczona, nowa nie zawsze dana. Przechowywane we Włocławku otrzymały przed repertoriowaniem następujące sygnatury: AAG (= zespół: Archiwum Arcybiskupów Gnieźnieńskich). Wiz. (= seria: wizytacje), 1—144 (= liczba ciągła jednostek aktowych w następstwie chronologicznym).

Uwaga. Oprawione części odbitki *Repertorium* (dotąd 1235 stron druku) znajdują się w niedługim czasie na półkach najważniejszych bibliotek naukowych w kraju.

64. INWENTARZ DOKUMENTÓW Z XIII W. DRUK. W 1983 R.

Ostatnią pozycję w niniejszym zestawie pomocy stanowi część najnowszego dzieła ks. Stanisława Librowskiego z jednej z tych dziedzin pt. *Archiwum Diecezjalne we Włocławku. Dział I: Dokumenty. Seria I: Inwentarz realny. Zeszyt 1: Oryginalne dokumenty samoistne z XIII wieku*, wydrukowana w tomie 47: 1983 na s. 5—106.

Autor zastanawiał się długo, czy opracować inwentarz idealny czy też realny dokumentów, które w ciągu wieków przechowywano w katedrze włocławskiej. Jednak doszedł do przekonania, że naprzód trzeba opublikować inwentarz realny. W zeszycie pierwszym zawarł 93 dokumenty samoistne z lat 1232—1300 i 15 insertów. W inwentarzu idealnym z tego wieku byłoby ich około 225. Dokumenty opracował według wytycznych NDAP do sporządzania inwentarzy książkowych (6 rubryk albo punktów).

Kolejne zeszyty mają się ukazywać również stuleciami.

III. DALSZY KONCEPCJE

Powyższy informator powinien służyć badaniom nad organizacją, dziejami i zasobem wszystkich trzech względnie czterech — w zależności od tego czy zakrystię i skarbiec potraktuje się łącznie, czy osobno — siostrzanych zbiorów włocławskich.

Zasadnicze oparcie dla takich prac konstrukcyjnych stanowią trzy kategorie źródeł:

1) Sam z a s ó b materialny owych dziedzin. Odnośnie do archiwum jest on bogaty i stale wzrasta. Co do biblioteki jest ciągle wystarczają-

cy. W odniesieniu do skarbcza prawie nie istniejący. Wreszcie ze strony zawartości zakrystii ledwo dostateczny.

2) Omówione wyżej p o m o c e rejestracyjno-inwentaryzacyjne. Mimo niezachowania się wszystkich, posiadane aktualnie są i tak bardzo obfite.

3) Nie mniejszą bazę materiałową od wymienionej pod 2) będą stanowić „W y p i s y źródłowe do organizacji, dziejów i zasobu kancelarii i archiwum, zakrystii i skarbcza oraz biblioteki kapituły (katedry) włocławskiej”.

Jak przed skarbcem znajdowała się zakrystia, tak przed archiwum, w tym przypadku kapituły, musi się znaleźć jako jego przedpole kancelaria (kapitulna). Innymi słowy: stosunek kancelarii do archiwum będzie w dużej mierze równoległy do stosunku zakrystii względem skarbcza.

Wypisy źródłowe na pierwszym miejscu będą zaczerpnięte z archiwum wytworzonego (zespołu) kapituły, głównie z akt jej działalności. Wszak z niniejszego opracowania aż nadto widać, że bez kapituły nie byłoby tych pomocy, a nawet w dużej mierze zbiorów katedralnych. A dalej — pewne wypisy zaczerpnie się również z akt biskupich i konsystorskich (rozumie się włocławskich).

SPIS TREŚCI

I. Uwagi wstępne	[3]
II. Kolejne pomoce	[7]
1. Inwentarz Skarbca i Zakrystii z 1516 roku	[7]
2. Sumariusz dokumentów Archiwum z 1578 roku	[9]
3. Inwentarz Skarbca i Zakrystii z 1584 roku	[10]
4. Katalog Biblioteki z 1590 roku	[12]
5. Inwentarz Skarbca i Zakrystii z 1593 roku	[13]
6. Katalog Biblioteki z 1594 roku	[15]
7. Sumariusz dokumentów Archiwum z 1594 roku	[16]
8. Sumariusz dokumentów Archiwum z 1635 roku	[17]
9. Wykaz ważniejszych względnie potrzebniejszych wpisów z wybranych ksiąg Archiwum w 1684 roku	[19]
10. Sumariusz dokumentów Archiwum z lat 1686—1687	[21]
10a. Zaginiony katalog Biblioteki z 1688 roku	[23]
10b. Zaginiony inwentarz Skarbca i Zakrystii z 1693 roku	[24]
11. Przeróbka pozycji 9 dla biskupa K. A. Szembeka ok. 1723 roku	[24]
12. Niepełny katalog rękopisów z 1727 roku i sumariusz dokumentów z 1728	[25]
12a. Zaginiony komplet pomocy z lat 1728—1729	[28]
13. Kompendium o kapitule wrocławskiej, jej Archiwum i Bibliotece oraz katalog Biblioteki Kapituły w Łowiczu z lat 1735—1745	[28]
14. Inwentarz Skarbca i Zakrystii z 1757 roku	[31]
15. Inwentarz Skarbca i Zakrystii z 1759 roku	[33]
16. Inwentarz Skarbca i Zakrystii z 1760 roku	[34]
17. Katalog Biblioteki z 1760 roku	[35]
18. Inwentarz Archiwum z 1760 roku	[36]
19. Inwentarz Skarbca i Zakrystii z 1763 roku	[38]
20. Inwentarz Skarbca i Zakrystii z 1765 roku	[39]
21. Inwentarz Skarbca i Zakrystii z 1766 roku	[40]
21a. Kontrola Skarbca i Zakrystii w 1767 roku	[41]
22. Inwentarz Skarbca i Zakrystii z 1777 roku	[41]
23. Inwentarz Skarbca i Zakrystii z 1780 roku	[42]
23a. Zaginiony komplet pomocy z 1780 roku	[44]
24. Inwentarz Skarbca i Zakrystii z 1782 roku	[46]
24a. Powrót kosztowności z Gdańska w l. 1784—1785	[47]
25. Inwentarz Skarbca i Zakrystii z 1785 roku	[47]
26. Inwentarz Skarbca i Zakrystii z 1788 roku	[49]
27. Inwentarz Skarbca i Zakrystii z 1789 roku. I	[50]
28. Inwentarz Skarbca i Zakrystii z 1789 roku. II	[51]
29. Inwentarz Skarbca i Zakrystii z 1791 roku	[52]
30. Inwentarz Skarbca i Zakrystii z 1793 roku	[53]
31. Inwentarz Skarbca i Zakrystii z 1796 roku	[54]
31a. Zaginiony komplet pomocy z 1799 roku	[55]
32. Inwentarz Skarbca i Zakrystii z 1803 roku	[56]
33. Inwentarz Kościoła Katedralnego z 1810 roku	[57]
34. Inwentarz Kościoła Katedralnego z 1811 roku	[59]
35. Katalog Biblioteki i inwentarz Archiwum z 1816 roku	[60]
36. Inwentarz Kościoła Katedralnego z 1818 roku	[61]
37. Inwentarz Kościoła Katedralnego z 1822 roku	[62]

38. Inwentarz Kościoła Katedralnego z 1827 roku	[64]
39. Katalog Biblioteki z końca 1827 roku	[65]
40. Rzeczy oddane na potrzeby Ojczyzny w 1831 roku	[66]
41. Inwentarz Kościoła Katedralnego z 1838 roku	[67]
42. Katalog Biblioteki Kapituły z 1839/40 roku	[69]
43. Inwentarz Katedry z 1840 roku	[71]
44. Inwentarz Archiwum Kapituły z 1840 roku	[72]
45. Inwentarz Archiwum Wikariuszy z 1840 roku	[73]
46. Inwentarz Archiwum Seminaryjskiego z 1840 roku	[74]
47. Katalog Biblioteki Seminaryjskiej z 1840 roku	[74]
48. Inwentarz Kościoła Katedralnego z 1847 roku	[76]
49. Inwentarz Kościoła Katedralnego z 1858 roku	[77]
50. Inwentarz Kościoła Katedralnego z 1864 roku	[79]
51. Rzeczy przewiezione z Łądu w 1867 roku	[80]
52. Inwentarz Kościoła Katedralnego z 1878 roku	[81]
53. Inwentarz Kościoła Katedralnego z 1880 roku	[83]
54. Przybytki do Katedry i Zakrystii w latach 1879—1890	[83]
55. Spis książek biskupa Pollnera ofiarowanych Bibliotece Kapituły w 1887 roku	[85]
56. Katalog Biblioteki Kapituły z 1890 roku	[85]
57. Sumariusz dokumentów Archiwum opublikowany w 1897 roku	[86]
58. Artykuł z 1910 roku o ekstradycji archiwaliów	[87]
59. Druk części inwentarza Archiwum w 1910 roku	[89]
60. Sumariusz dokumentów Archiwum opublikowany w 1912 roku	[90]
61. Praca o Bibliotece Kapituły drukowana w 1949 roku	[91]
62. Katalog rubrycel i schematyzmów drukowany w latach 1971—1973	[92]
63. Repertorium akt wizytacyjnych drukowane w latach 1974—1978	[94]
64. Inwentarz dokumentów z XIII wieku drukowany w 1983 roku	[96]
III. Dalsze koncepcje	[96]